TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HAKLA İLİŞKİLER VE TANITIM
ANABİLİM DALI

KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM KAPSAMINDA YABANCI DİL ÖĞRETİM YOLU İLE KÜLTÜR AKTARIMI VE DUYARLILIK KAZANIMI: ÖRNEK KİTAP İNCELEMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Didar ÖZYURT GÜLEN

Doç. Dr. Halise KARAASLAN ŞANLI

Ankara-2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM

ANABİLİM DALI

DİDAR ÖZYURT GÜLEN

KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM KAPSAMINDA YABANCI DİL ÖĞRETİM YOLU İLE KÜLTÜR AKTARIMI VE DUYARLILIK KAZANIMI: ÖRNEK KİTAP İNCELEMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Halise KARAASLAN ŞANLI

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmzası**
Doç. Dr. Halise KARAASLAN ŞANLI	.....
Dr. Öğr. Üyesi Jale ÖZATA DİRLİKYAPAN	.....
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Nevin YILDIZ	.....

Tez Sınavı Tarihi 24.10.2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (07/11/2019)

Didar ÖZYURT GÜLEN

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ…..……...…1

1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ…….……...6

2. ARAŞTIRMANIN MODELİ…..……..…….7

3. EVREN VE ÖRNEKLEM…..……..…….7

4. VERİ TOPLAMA VE İNCELEME…..……..…….....8

I. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE…..……...……11

1. KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM…..……..…….11

1.1. Kavramsal Olarak Kültürlerarası İletişim…….…….13

1.2. Kültürlerarası İletişimden Kültürlerarası Diyaloğa…..……..15

1.3. Kültürlerarası İletişim Disiplini ve Başlıca Yaklaşımlar…….……...17

1.4. Kültürlerarası İletişim Sürecinde Yaşanan Sorunlar ve Bariyerler….23

1.4.1. Etnomerkezcilik…….…25

1.4.2. Kültürel Farkılıklardan Doğan Önyargılar……....27

1.4.3. Kalıp Yargılar……....30

1.4.4. Dil Yeterliliğine İlişkin Kaygı…….……..37

2. YABANCI DİL ÖĞRETİMİ VE KÜLTÜR İLİŞKİSİ…….....38

2.1. Çokkültürlülük…….....…….…38

2.2. Yabancı Dil ve Kültür.....…….…41

2.3. Yabancı Dil Öğretiminde Kültür Aktarımı ..…….....44

2.4. Yabancı Dil Öğretiminde Kültürlerarası Duyarlılık…….……..53

2.4.1. Kültürlerarası Duyarlılığın Tanımı……...53

2.4.2. Kültürlerarası Duyarlılığın Gelişimi…….55

2.4.3. Yabancı Dil Öğretiminde Kültürlerarası Duyarlılık……...58

2.4.4. Yabancı Dil Olarak Türkçe ve Kültür İlişkisi……..……...61

II. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM……..……..65

1. Y. HİTİT YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE KİTAPLARI SETİ…..65

1.1. Temel Seviye (A1-A2 Ders Kitabı ve Çalışma Kitabı) ……..65

1.2. Orta Seviye Ders Kitabı (B1 Kitabı)……77

1.3. Orta İleri Seviye Ders Kitabı (B2-C1 Kitabı) ……....84

2. İSTANBUL YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE KİTAPLARI SETİ…....88

2.1. Temel Seviye (A1 ve A2 Kitapları)…….....88

2.2. Orta Seviye (B1 ve B2 Kitapları)…….....95

3. GAZİ ÜNİ. YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE KİTAPLARI SETİ……..102

3.1. Temel Seviye (A1 ve A2 Ders ve Ölçme Değer. Kitapları)……...102

3.2. Orta Seviye (B1-B2 Ders ve Ölçme ve Değer. Kitapları)……..109

SONUÇ……...……...117

KAYNAKÇA……129

BİBLİYOGRAFİK KÜNYE....……...139

EKLER……142

ÖZET……...……159

ABSTRACT……160

I. BÖLÜM

GİRİŞ

İnsanlık tarihinin günümüze doğru büyük bir bölümünde bireyler, ticaret, bürokrasi ve kültürel nedenler gibi bir çok sebeple yabancı topluluklar ve ülkelerle, dolayısıyla farklı kültürlerle iletişim kurmak durumunda kalmışlardır. Söz konusu iletişimin sağlıklı ve eksiksiz gerçekleşebilmesi, iletişime katılan taraflardan en az birinin yabancı bir dil kullanmasından geçmektedir.

Modern dünyada toplumu oluşturan insanlar, ekonomi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte ticaret, bürokrasi ve kültürel nedenlere ek olarak daha bir çok çeşitli amaç için yabancı bir dil öğremeye ihtiyaç duyarlar. Eğitimin evrensel bir boyut kazanması, daha büyük çaplı araştırma yapma gereği, daha geniş bir alanda iş ve ticaret faaliyetleri yürütme ve bürokratik ilişkiler gibi bir çok amaç ve neden farklı kültürler arasında gerçekleşecek iletişim ve beraberinde yabancı bir dil öğrenme gerekliliğini daha belirgin hale getirmektedir.

Yabancı dil öğrenen kişi yalnızca hedef dili değil aynı zamanda hedef toplumu ve sahip olduğu kültür detaylarını da öğrenir. İyi derecede yabancı dil öğrenmek, o dile ait kültürel kodları ve diğer kültürlerden ayırt edici özelliklerine de aşina olmak demektir. Böylesi bir kazanım bireye kültürler arası empati kurarak farklı kültürlere duyarlılık geliştirme becerisi sağlar.

Dünya genelindeki yabancı dil öğretim uygulamalarına bakıldığında, son yıllarda, internet kullanımının da yaygınlaşmasıyla, yabancı dil öğretim materyallerinde ciddi bir

artış olduğu aşikardır. Dijital kaynaklardan, sanal alıştırmalara, film ve dizi film gibi görsel yapıtlardan yabancı dilde yayın yapan bir çok medya kanalının sunduğu görsel ve işitsel kaynağa rağmen, yabancı dil öğretimi, düzenli takip edilen bir ders kitabı olmadan çok da başarılı ve arzu edilen seviyelere ulaşamaz.

Bu tez çalışmasının konusu kültürlerarası iletişim kapsamında yabancı dil öğretimi yolu ile kültür aktarımı ve duyarlılık kazanımıdır. Konuşan kişi sayısı, yayıldığı coğrafya, tarihsel derinlik ve içerdiği kültürel zenginlik açısından önde gelen dillerden biri olan Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretimi gerek zaman gerekse uygulamalar ve yöntemler açısından diğer dillerin gerisinde kalmıştır. Yukarıda bahsi geçen çeşitli sebepler dolayısıyla dünya genelinde artan hareketliliğin bir sonucu da Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen kişi sayısındaki artıştır. Arap Baharı hareketinin bir uzantısı sonucu Suriye'de ortaya çıkan savaş sonucu yaklaşık 5 milyon mülteci Türkiye'ye sığınmıştır. Ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti'nin yabancı uyruklu tüm genç bireylere sunduğu Türkiye Bursluluğu kapsamında da Türkiye'ye lisans, yüksek lisans ve doktora yapmak üzere gelen binlerde öğrenci olmuştır. Bu öğrencilerin herhangi bir üniversitede eğitim görebilmek için belirli düzeyde bir Türkçe seviyesine olduklarını gösteren bir belgeye ihtiyacı vardır. Ayrıca çeşitli bir çok sebepten Türkiye'ye gelip yerleşen ve yaşamayı tercih eden yabancı uyrukluların sayısında yıllar içinde artış gözlenmiştir. Tüm bu nedenlerin sonucu olarak da Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretimi alanındaki gerek eğitim kurumları, gerekse eğitimciler ve kullanılan ders kitaplarının çeşitliliği artmıştır. Türkçe'yi yabancı dil olarak öğrenmek isteyen yabancı uyrukluların sayısı artarken, bu ihtiyacın kurumlarca ne ölçüde karşılanabildiğini belirlemek kolay değildir. Ancak Türkçenin yabancı dil öğretiminde kullanılan belli başlı ders kitaplarının gerek dilbilgisi açısından gerekse bu tez çalışmasında da olduğu gibi kültürel öğelerin aktarımı açısından incelenmesi genel bir resim oluşturmada katkı sağlayacak bir adımdır. Bu tez

çalışmasında, kültürlerarası iletişim bağlamında yabancı dil öğretimi yoluyla gerçekleştirilen kültür aktarımı, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan başlıca ders kitapları incelenmektedir.

Dilbilimde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanı diğer alanlara göre daha yeni olması sebebiyle son yıllarda bu alanda yapılan akademik çalışmalar sıklık ve çeşitlilik göstermeye başlamıştır. Yabancı dil öğretiminde karşılaşılan zorluklar ya da kısıtlamalar, Türkçe öğretiminde gerek yapısal gerekse kültürel açıdan öğretilegelen diğer yabancı dillerden daha farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi alanında söz konusu farklılık ve sorunlara çözüm getiren çalışmalar yapma gereği de artmıştır. Ancak "bu çalışmaların ne denli bilimsel ve amaca uygun yapıldıkları, alınan sonuç ve yaptıkları etkilerin kimler tarafından denetlendiği; denetim sonucunda ne gibi önlemler, düzeltmeler ve gelişmeler sağlandığı konusunda ulaşılabilen net bir bilgi yoktur" (Tosun, 2005: 24).

Alanda yapılan çalışmaların genel olarak tez veya kitap çalışmalarından ziyade, daha dar kapsamlı ve sadece konunun küçük bir bölümünü ele alan bildiri veya makale niteliğinde oldukları tespit edilmiştir. Mevcut söz konusu çalışmalara örnek vermek gerekirse; Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretiminde karşılaşılan sorunlar adı altında yapılan çalışmalarda, yalnızca alfabedeki farklı harflerin telaffuzundaki zorluklar, atasözleri ve deyimlerin anlaşılmasında karşılaşılan problemler veya çok eski Türkçe eserlerden bahsedildiği ya da Türkçe öğretimi yapan kurumların tanıtılması gibi spesifik başlıkların ele alındığı, bu tezin konusu olan ana soruna bütünsel bir yaklaşım çerçevesinde değinilmediği gözlemlenmiştir.

Bu bağlamda, bu tezin konusu olan, Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretilmesi

hususunda, yukarıda ifade edilen çalışma çeşitliliğindeki yetersizlik ve yapılan dar kapsamlı çalışmaların etkisiz kalması sonucu, kültürel ve iletişimsel bir yaklaşımla, disiplinler arası bir tez çalışması yapılmasına ihtiyaç olduğu fikri desteklenmektedir.

Demir ve Açık (2011) "*Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültürlerarası Yaklaşım ve Seçilecek Metinlerde Bulunması Gereken Özellikler*" adlı çalışmalarında öğretim sürecinde kullanılacak kaynak metinlerin güncel ve hali hazırda kullanımda olan kültürel öğeler açısından zengin ve özenle hazırlanması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Söz konusu kültürel öğelerin tanışma ifadelerinden selamlaşmaya, insan ilişkilerinden giyim kuşam alışkanlıklarına kadar genişleyen bir çerçeve içerisinde ele alınması ve çalışılmasının öğrenim hızına olumlu katkı yapacağını belirtmektedir. Ayrıca Türk kültürüne ait minyatür, ebru, ahşap oymacılığı gibi sanatsal faaliyetlere ve örnek sanat eserlerine dair kullanımların da yabancı dil öğretiminde önemli bir yeri olduğu vurgulanmaktadır.

"*Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Metinlerin Kültür Aktarımında İşlevi*" isimli çalışmalarında Bölükbaş & Keskin (2010), öğretim sürecinde yalnızca dilin yapısal ve dilbilgisi özelliklerinin öğrenilmesinin iletişim aşamasında yeterli olmayacağı görüşü ileri sürülmektedir. Kültürel unsurların ve toplumsal mirasın kültür çerçevesinde öğrenilmesi gerektiği belirtilmektedir. Öğrenilen dilin daha derin ve anlamsal olarak verimli bir şekilde anlaşılması için kültürel unsurların muhakkak öğrenilmesi gerektiği de vurgulanmaktadır. Dersin monoton bir ortama dönüşmemesi için de ders süresince kültürel unsurlardan örnekler vermek ve günlük ifadeleri sıkça kullanmak da etkili yollardan biridir.

Okur ve Keskin (2013), "Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kültürel Ögelerin

Aktarımı: İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti" adlı çalışmalarında yalnızca dilin yapısal özelliklerinin öğrenilmesin yeterli olmayacağını, öğrenimin kültürel unsurların aktarımı yoluyla zenginleştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Çalışmada, hedef dili tam anlamıyla öğrenmek için o dilin ait olduğu topluma ait bir çok kültürel öğeye hakim olmanın dil gelişimine büyük oranda katkı sağlayacağı da vurgulanmıştır. Öğrenici, dili kültür harmanı içinde öğrenmelidir. Ayrıca öğretilmesi planlanan kültürel öğeler kullanılan kitap setinin her seviyesine eşit ve ölçülü bir şekilde dağıtılmalıdır. Yani kişinin yaşantısını kolaylaştıracak kültürel unsurlar her seviyede mutlaka sunulmalıdır.

Benzer şekilde, Martı (2011), *Türkçe Öğrenenler Açısından Kalıp Sözler ve İşlevleri* adlı makalesinde Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders materyallerinin, mutlaka kültürel detaylar hakkında bilgi vermesi ve günlük hayat ve geleneksel kültürde sıklıkla kullanılan kalıpların düzgün bir şekilde öğretilmesi gerektiğini çünkü bu alanda çok az araştırma ve çalışma yapılmış olduğunu belirtmektedir. Kalıplaşmış ifadelerin Türk toplumundaki önemine değinen Martı, bu kalıpların dikkatlice tespit edilip incelenerek Türkçe'nin yabancı dil öğretiminde kullanılan kaynaklar için özenle seçilmesi gerektiğini de vurgulamaktadır.

"Ders kitaplarının kültürlerarası edinç geliştirmedeki önemine rağmen, uygulamalı dilbilim alanındaki çalışmalar, çoğunlukla kültürün farklı gösterim biçimlerine ve yazarların yaptığı kültürel seçimlerin ideolojik boyutlarına odaklanmış; neyin ve kimin kültürünün ne kadar öğretileceği; yani ders kitapları için kültürel içeriğin seçimi sorunu çok az çalışmada ele alınmış ve ders kitaplarındaki kültürel içeriğin çözümlenmesi şimdiye değin nispeten az araştırılmış bir alan olarak korunmuştur" (Risager vd. 2012: 4). Bu durum, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan kaynaklarda da açıkça görülmektedir.

1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu tez çalışmasında, kültürlerarası iletişim bağlamında yabancı dil öğretimi yoluyla gerçekleştirilen kültür aktarımı, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kulanılan ders kitapları ile çalışma kitapları setleri nitel bir araştırma olarak tasarlanan bu çalışmada döküman incelemesi yöntemi ile değerlendirilmiştir. "Doküman analizi araştırmanın hedeflerine yönelik verilere ulaşmada dokümanların incelenmesi ile gerçekleşir" (Çepni, 2010). "Araştırılması amaçlanan olgu veya olgular hakkında bilgi verebilecek kapasitesi olan dokümanların incelenmesi ve betimlenmesini içeren söz konusu yöntem, araştırmalarda doğrudan gözlem veya görüşmenin mümkün olmadığı durumlarda, çalışılan araştırma problemiyle ilişkili yazılı/görsel materyallerin araştırmaya veri kaynağı sağlamasına olanak sağlar" (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Karasar'a (2005) göre ise belgesel tarama yöntemi, halihazırdaki belge ve kayıtları inceleyerek bilgi toplanmaktır ve "bu yöntem geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yöntemidir". Aranan bilgi ya da olgunun saptanıp belirlenmesinin asıl olduğu tarama yönteminde, tespit edilen olgu kendi şartları içerisinde, olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (s.183). Ancak Rummel (1968) ve Best'e (1959) göre de var olan dökümanların bilgiye erişimi için kullanılması belgesel tarama yöntemidir (Best, 1959; Rummel, 1968; akt. Karasar, 2005). "Doküman incelemesinin genel tarama ve içerik çözümlemesi şeklinde iki ayrı amaçlı türü vardır. İçerik çözümlemesi belli bir kitap veya belgenin belli bir takım özellik ve öğeleri içerip içermediğinin belirlenmesi amacıyla yapılır" (Karasar, 2005). Böylelikle bu tez çalışmasında kullanılan yöntemin döküman incelemesi içerisinde içerik çözümlenmesi türüne daha yakın olduğunu söylemek mümkündür. Toplanacak veriler, yabancı dil öğretim/öğretim sürecinin tümünde kullanılan ders kitapların içerdiği kültürel öğeleri

olduğundan ve böylesi uzun bir sürecin doğrudan gözlemi veya bu süreçte öğreniciler ile doğrudan görüşme imkânının olmadığından dolayı en uygun veri yöntemi olarak doküman incelemesi yöntemi seçilmiştir.

2. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Tez araştırmanın konusu, kültürlerarası iletişim kapsamında Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretiminde kullanıan ders kitaplarının kültürel unsurlarının aktarımı açısından incelenmesidir. Kültürel öğelerin tespiti için incelenmek üzere seçilen ders ve çalışma kitapları üniteler, konular ve içerdiği bilgi temelinde detaylı bir şekilde taranmıştır. Tüm setlerin içerdiği temel ve alt kültürel öğeler bir tablo halinde sunulup her bir setin söz konusu kültürel öğeyi içerip içermediği üç farklı sütunda karşılaştırmalı olarak listelenmiştir (Tablo 1).

3. EVREN VE ÖRNEKLEM

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan tüm ders kitapları ve materyalleri bu tez çalışmasının evreni olarak nitelendirilebilir. Türkiye'de ve yurtdışında en yaygın kullanılan yabancılar için Türkçe ders kitap setlerinden üçü kültür aktarımı açısından incelenmek üzere örneklem olarak sunulacaktır. Söz konusu ders kitap setleri aşağıdaki gibidir:

- Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitapları Seti ve Temel Seviye Çalışma Kitabı,
- İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları Seti,
- Gazi Üniversitesi Yabancılar için Türkçe Ders Kitapları Seti.

Söz konusu setlere ait tüm kitapların künyeleri tezin ‘Ekler’ kısmında ayrıca paylaşılmıştır.

4. VERİ TOPLAMA VE İNCELEME

Bu tez çalışmasında veri toplamada belgesel tarama yöntemi kullanılmıştır. Karasar’a (2005: 183) göre “Var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya belgesel tarama denir. Yazılı belgelere göre belgesel tarama, belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsar.”

İncelenen kaynaklarda bulunan kültürel unsurlar temel öğeler ve alt öğeler şeklinde tablolaştırılmıştır (Tablo 1). Temel öğe ile ilişkili her türlü fikir, ürün, yaşantı, olay, olgu, kurum, kuruluş, vs. unsur “alt öğe” olarak adlandırılmıştır. Örneğin kültürel temel öğe olan “tarih”in alt öğeleri tarihi ve turistik yerler, müzeler ve önemli tarihi kişiliklerdir. İnceleme kapsamına alınan kitap setleri bahsi geçen tablo çerçevesinde, kültürel öğelerin aktarımı açısından belgesel tarama yöntemi ile taranarak tabloda bulunan kültürel unsurları içerip içermedikleri yine aynı tablo içerisinde her set için oluşturulmuş sütunda belirtilmiştir. Söz konusu formatta hazırlanan bu tablonun, gerek kullanılan tüm kültürel unsurları tek bir listede özetlemek, gerekse incelenen setlerin anlaşılır, sistemli ve karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi açısından kullanışlı olacağı öngörülmektedir.

Tablo 1: İncelenecek Kitaplarda Aktarımı Yapılan Kültürel Temel ve Alt Öğeler Tablosu

Temel Kültür Öğeleri	Alt Kültür Öğeleri	Ders Kitabı Setleri		
		YENİ HİTİT	İSTANBUL	GAZİ TÜRKÇE SETİ
Resmi Yapı	Başkent	YOK	YOK	VAR
	Atatürk	VAR	YOK	VAR
	Ulusal Bayramlar	VAR	VAR	VAR
	Eğitim	YOK	VAR	YOK
	Kurumlar	VAR	YOK	YOK
Coğrafya	Ülke Haritası	VAR	VAR	VAR
	Şehirler	VAR	VAR	VAR
	Doğal Zenginlikler	YOK	VAR	VAR
	Habitat	VAR	YOK	YOK
	Doğa Bilinci	VAR	YOK	YOK
Tarih	Müzeler ve Ören Yerleri	VAR	VAR	VAR
	Tarihi Kişilikler	VAR	YOK	VAR
Kültür&Sanat	Edebiyat, Yazar, Şair ve Sanatçılar	VAR	YOK	VAR
	Atasözleri ve Deyimler	VAR	YOK	VAR
	Efsaneler ve Masallar	VAR	YOK	VAR
	Fıkralar	YOK	VAR	YOK
	Tekerleme, Ninni ve Maniler	VAR	YOK	VAR
	Sahne sanatları	VAR	VAR	VAR
	Sinema	VAR	YOK	VAR
	Müzik	VAR	YOK	VAR
	Dans	VAR	YOK	VAR
	Görsel ve Güzel Sanatlar	VAR	YOK	VAR
Toplumsal Yaşam	Kentsel ve Kırsal Yaşam	VAR	VAR	VAR
	Geleneksel Kültür	VAR	VAR	VAR
	İnsan İlişkileri	VAR	YOK	YOK
	Giyim Kuşam	YOK	YOK	YOK
	Yeme İçme	VAR	VAR	VAR
	Oyun ve Yarışmalar	YOK	YOK	YOK
	Kutlamalar	VAR	VAR	VAR
	Batıl İnançlar	YOK	VAR	VAR
	Geleneksel Tedavi Yöntemleri	YOK	VAR	YOK
Din, İnanç ve Ahlak	Dini bayramlar	VAR	VAR	VAR
	Tasavvuf	YOK	VAR	VAR
	Ahlaki Değerler	YOK	VAR	VAR
Spor	Spor Dalları ve Takımlar	VAR	VAR	YOK
	Sporcular	VAR	YOK	YOK

Her kitap, yukarıdaki tablo doğrultusunda, içerdiği temel ve alt kültürel öğeler bazında incelenip, sırasıyla değerlendirilerek karşılaştırmalı olarak yorumlanmıştır.

Tez iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, tezin konu alanına ilişkin yapılan kuramsal çerçeve araştırmasının bulgularına yer verilmiştir. Bu bağlamda, tezin daha iyi anlaşılması ve amacına uygun olarak sonuçlandırılması adına, kültürlerarası iletişim, dil ve iletişim ilişkisi, dil ve kültür ilişkisi alt başlıkları kullanılmış, konuya ilişkin sahada yapılan çalışmalar ve kitaplar incelenmiştir. İkinci bölümde ise, tezin ana amacı olan, Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretilmesinde kullanılan kitap setlerinin incelemesi yapılmıştır. İnceleme esnasında, her kitap içerdiği temel ve alt kültürel öğeler açısından değerlendirilmiş, ulaşılan bulgular ise kuramsal çerçeve bölümünde ifade edilen yaklaşımlar doğrultusunda yorumlanmıştır. Bu bölümde ayrıca kitaplarda kullanılan görsellerden de gerek metin içerisinde gerekse ek olarak tezin sonunda örnekler verilmiştir. Yapılan tüm çalışmada ulaşılan sonuç ve bu amaçla hazırlanacak kitap setlerine ilişkin öneriler sonuç bölümünü oluşturmuştur.

I. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1. KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM

İletişim, insanoğlunun yeryüzündeki hikayesi ile yaşıt bir kavram olup yine insanoğlu tarafından çeşitlendirilen ve geliştirilen dinamik bir oluşumdur. Birey doğduğu andan itibaren çevresiyle ve etrafındakilerle etkileşim halindedir. İletişim, bireyin kendisini ve içinde yaşadığı dünyayı anlayıp yorumlama isteğine dayanır. İletiler gönderir ve alır, aldığı iletileri yorumlar ve anlamlandırır, sonuç olarak anlamlandırdığı iletiye göre yeni bir ileti göndererek sürdürdüğü iletişim becerisi ile de diğer türlerden ayrıcalıklı, sosyal bir varlık haline dönüşür.

İletişim, Medya ve Kültür adlı kitabında Oğuzhan Taş (2017) iletişimi şu şekilde tanımlamaktadır:

> "Aslında iletişim ilk bakışta kendiliğinden işleyen bir süreçmiş gibi görünür. Pek çoğumuz bunun ortak bir beceri, sosyal bir varlık olmanın gereği olduğunu düşünürüz. İletişim kavramının kökeninde yatan bu ortaklığı yaratanın ne olduğu sorusuna verilen yanıtlar iki ana yaklaşımın doğmasına neden olmuştur: Bunların ilki 'ulaştırma' kavramından yola çıkar ve iletişimi, bir mesajın bir kişiden diğerine ulaştırılması olarak kavrar. İletişim, mesaj iletmeye odaklı bir etkinliktir. İletişimde ortak olarak yapılan bir başka şey, mesaj göndermek ve almaktır. Bu yaklaşım iletişim çalışmaları tarih yazımı içinde 'aktarım modeli' olarak bilinir. İkinci yaklaşımdan yana olanlar kültür yaratma nosyonunu ele almışlar ve 'iletişim' sözcüğü ile aynı anlam ağının bir parçası olan kavramların ilişkisine

odaklanmışlardır. Kültür hepimizi sarıp sarmalayan ortak bir anlam dünyası yaratıyorsa, o halde her iletişim edimi bu kültürel ortaklığın yeniden üretilmesi demektir. Bu iddia kültürel modelin temelini oluşturur" (s.21-22).

Şekli nasıl olursa olsun iletişim bireyler için vazgeçilmez bir olgudur. "Belli bir kültürün ve toplumun üyesi olmalarına yani sosyalleşmelerine ve yaşadıkları toplumdaki ilişkilerini düzenlemelerine yardımcı olan yaşamsal bir zorunluluktur. Bilindiği üzere insanoğlu kendisi için yabancı olan bu dünya hayatına ayak bastığı andan itibaren içinde yaşadığı toplumun dilini, kültürünü öğrenmek ve varlığını sürdürebilmek için birlikte yaşadığı insanlarla öyle ya da böyle iletişim kurmak zorunda kalmaktadır" (Aktaş, 2004: 8). Toplum içerisinde var olabilmek, bireysel etki sağlayabilmek için dili etkili kullanmakla doğru orantılıdır. "İnsanoğlu iletişime kendi iç dinamiğinde barındırdığı sosyal enerjiden dolayı ihtiyaç duymaktadır. Bu sosyal enerji ise, insanın 'zoon logon ekhon' yani, konuşan bir varlık oluşundan kaynaklanmaktadır" (Akarsu, 1998: 36). Düşündükçe, konuştukça ve iletişim kurdukça çevresini genişletir ve varlığını devam ettirir.

"İletişim de insanların duygularını, düşüncelerini, çevrelerini anlamlı bir şekilde konuşarak ifade etme zorunluluğundan doğar. Böylelikle, her düşünce kendini ifşa edecek bir anlatım biçimi bulmaya ve bireyi dili kullanmaya iter. Bu anlatım biçimi de genellikle sözlü dil aracılığıyla yapılan ve insanlara, dünyayı anlamak, ondaki görüntüleri yorumlamak için yeni bir yol açan iletişim sürecinin oluşmasına kaynaklık eder" (Porzig, 1995: 8). Dolayısıyla iletişimin, içerisinde sosyoloji, psikoloji, dil bilim vb. alanları da barındıran oldukça geniş bir kavram olduğunu söylemek mümkündür.

Toplum içerisinde yaşayan her bireyin iletişime ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaç düşünen, kavrayan ve düşündüklerini anlamlı bir şekilde ifade etmek isteyen kişiyi düzgün bir anlatım biçimi bulmaya sevkeden sosyal enerjiden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla iletişim temelde, insanların kendilerini ve içinde yaşadıkları dış dünyayı anlama ve yorumlama isteklerine dayanmaktadır. Bunu gerçekleştirmek için de dış dünyayı dil yoluyla (sözlü ve yazılı sembollerle) anlamlandırır ve yorumlar. Zaten "dışarıya şu ya da bu şekilde işaret etmeyen hiçbir ruhsal yaşantı yoktur" (Porzig: 1995: 153).

İletişim temelde sözlü, sözsüz ve yazılı olmak üzere üçe ayrılır. Bir başka sınıflandırmaya göre ise bireyin farklı bireylerle gerçekleştirdiği iletişimi kişiler arası iletişim, belirli bir grup ile gerçekleştirdiği iletişimi örgütsel iletişim ve kitle iletişimi, farklı kültürlerle olan iletişimini ise kültürlerarası iletişim şeklinde sınıflandırılabilir.

1.1. Kavramsal Olarak Kültürlerarası İletişim

"Kültürlerarası iletişim, günlük yaşamın ve toplumsal hayatın çesitli alanlarında, farklı coğraflardaki farklı kültürlere mensup insanlar arasındaki etkileşimi konu alır. Dolayısıyla kültürel olarak bir farktan söz edilebildiği ve söz konusu farklılıklar ya da farklı olanlar arasında etkileşimin olduğu her durum kültürlerarası iletişim disiplininin kapsamında değerlendirilebilir. Kültürlerarası iletişimin amacı, farklı kültürlerden insanlar arasında gerçekleşen iletişimi anlamak ve açıklamak, iletişim süreçleri ile ilgili tahminlerde bulunmaktır" (Kartarı, 2001: 11).

Kim (2005), kültürlerarası iletişimi "farklı kültürlerden çeşitli bilgi ve deneyimlere sahip bireyler arasında gerçekleşen iletişim ve etkileşim" şeklinde tanımlamaktadır. Ona göre kültürlerarası iletişimin çalışma alanı zamanla "özellikle etnik ve ırksal açıdan farklılaşarak iç alt kültürel grupları da kapsayacak şekilde" genişler

(2005: 554- 555).

“Kültürlerarası iletişimin başlıca ilgi alanı, farklı kültürlerden gelen bireyler veya grupları içeren etkileşim ve mesaj üretme sürecinin anlaşılmasıdır” (Korzenny& Korzenny, 1984: 85-94). Gudykunst ve Young Yun Kim'e göre kültürlerarası iletişim çalışması, "farklı kültürel geçmişlere sahip katılımcıların birbirleriyle doğrudan ya da dolaylı temas içine girdiği iletişim olgusudur” (1984: 13-30).

Dünyada birçok alanda çeşitliliğin günden güne artması beraberinde bazı sorunları getirse de yararlarının daha ağır bastığını söylemek mümkündür. Farklı kültürlerden bireylerle iletişim kurmak ve ilişki geliştirmenin birçok faydası vardır. Yerel, ulusal ve uluslararası ticaretteki gelişim ve artış, toplumlar arasında sağlıklı iletişimin artması ve artan hoşgörü sayesinde oluşan kişisel gelişim ve çatışmalardaki azalma bu faydalara örnek olarak gösterilebilir. Böylesi topluluklar sadece kendi grupları için değil, ortak yarar için gayret gösteren bireyler sayesinde ayakta durur. “Açık ve dürüst kültürlerarası iletişim sayesinde insanlar herkesin yararına olan hedeflere ulaşmak için grup veya kültürel yönelim gözetmeksizin beraberce çalışırlar” (Neuliep, 2006: 4).

Kuramsal metinlerin büyük bir bölümü, disiplinler arası bir alan olarak kültürlerarası iletişimin, zamana ait kültürel ve iletişimsel gelişimleri anlamadaki işlev ve önemini vurgular. Teknolojik gelişmelerin hızla ivme kazandığı, internet ile dünyanın hemen her yerine saniyeler içerisinde bağlantı kurulabildiği ve küreselleşmenin içinde yaşadığımız dünyayı adeta ortak bir köye çevirdiği günümüzde kültürlerarası iletişim ve etkileşimin önemi gittikçe artmaktadır. Ulaşım olanaklarının eskiye göre toplumun her kesimine daha ulaşılabilir olması sonucunda, daha çok insan farklı kültürlerin hakim olduğu farklı coğrafyalara hareket edip, gerektiğinde oralara yerleşme olanağına sahip

olmuştur. Nüfusun kültürel karakterinin giderek artan bir çesitlilik kazanması, söz konusu toplumlarda kültürlerarası diyalog ihtiyacını gündeme getirmektedir (Parekh, 2002: 71).

"Kültürlerarası iletişim olgusunun, farklı kültür ve aidiyet bağlarının iletişim ve etkileşim örüntülerini ele almasının ötesinde kültürler arası diyaloğa yönelik bir çağrıyı barındırdığı da söylenebilir. İletişime dahil olan bireyler, farklı kültürden birinin iletişim esnasındaki tutum ve davranışlarını anlamlandıramadığı sürece onları kendi kültür tememlinde yorumlamayı tercih edecektir. Bu durum beraberinde bir takım iletişim çatışmalarının yaşanmasını kaçınmaz hale getirecektir" (Selçuk, 2005: 2). Bu çatışmaları ortadan kaldırmak adına atılabilecek adımlardan biri olan kültürlerarası diyalog kavramı işte bu noktada önemini hissettirmektedir.

1.2. Kültürlerarası İletişimden Kültürlerarası Diyaloğa

Gerek ulaşım ve farklı ülkelerdeki iş olanaklarının çeşitlenip artması gerekse iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle kültürlerarası iletişimin eskiye oranla daha yoğun yaşandığı küreselleşen dünyadaki kültürel çeşitlilik günümüz toplumlarının karşısında duran en önemli sınavlardan biridir. Kültürlerarası diyalog kavramı da dünyadaki söz konusu kültürel çeşitliliğin farkında olunması sonucu ortaya çıkmıştır demek mümkündür.

Kültürlerarası diyalog farkındalığı kendini iki şekilde belli etmektedir. Kültürel çeşitlilik barındıran bir ülkedeki milliyetçi gruplar kültürel farklılıkdan kaynaklanan sorunlara vurgu yaparak kültürel önyargıları körüklerken, kültürlerarası farklılıkların bir zenginlik ve çeşitlilik olduğunu düşünen kültürlerarası diyalog taraftarları benzer bir söylemi ters çevirip olumlu bir şekle sokmaya çalışmaktadır.

Kültürler arasında diyalog oluşturmak adına ilk olarak kültürleri birbirlerine tanıtarak yakınlaştırmak ve önyargıları ortadan kaldırmak son derece önemlidir. Diyalog iki taraflı ve her iki tarafa da söz hakkı veren bir olgudur. Kent ve Taylor'a (2002) göre "diyalog, dürüstlük, güven ve olumlu bakış açısı ilkelerine dayandığı için daha etik bir uygulama olarak kabul edilmektedir" (Taylor, 2002: 33). Dolayısıyla, karşılıklı anlayış ve iyi niyete dayanan sağlıklı iletişim olumlu bir diyalogla mümkündür.

Avrupa Konseyi, Avrupa'daki toplumlar ve geri kalan toplumlar arasındaki kültürlerrası diyaloğun inşası ve sürdürülebilmesi adına farklı çalışmalar sürdürmektedir. Bununla ilgili olarak, "Avrupa Konseyi'nin çalışma belgelerinde kültürlerarası diyalog; farklı etnik, kültürel, dinsel, dilsel geçmişe ve mirasa sahip bireyler ve gruplar arasında karşılıklı saygı, anlayış ve şeffaflık temelinde işleyen bir görüş alışverişi süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda Avrupa Konseyi'nin (Council of Europe) 2008 tarihli *Kültürlerarası Diyalog İçin Beyaz Kitap* çalışmasında kültürel çeşitlilik ve çok kültürlülük kavramlarının, farklı kültürlerin bulunduğunu ve bu farklı kültürlerin belirli bir mekân ve sosyal organizasyon içerisinde etkileşim kurabileceklerini deneysel bir gerçeklik olarak ortaya koyduğu" belirtilmektedir (Council of Europe, 2008: 11). "Ayrıca, kültürlerarası diyalog; insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi öncelikli hedeflere yönelik bütünlüklü bir saygıyı inşa etmeye hizmet edebilir. Çünkü böyle bir iletişim ve etkileşim süreci; marjinalize edilen, ötekileştirilen ya da yabancı olarak tanımlanan hiç kimsenin bulunmadığı kapsayıcı toplumların bir özelliği olarak kabul edilir" (White Paper on Intercultural Dialogue, 2008: 17).

Kültürlerarası diyalog sürecinde yürütülen çalışmalar, karşılıklı anlayışı oluşturmayı, işbirliği ve dayanışmayı geliştirmeyi, çatışmaları önlemeyi ve etnomerkezciliği azaltan ya da ortada kaldıran önceden belirlenmiş uygulamaların

tümüdür.

Söz konusu iletişim çalışmaları dil, kültür ve iletişim üçlüsünden beslenerek kültürlerarası diyaloğun sağlanması adına öncelikli olarak iletişimin dilsel kodları üzerinden yürütülür. Dolayısıyla da, kültürlerarası diyaloğun ilk aşamalarında farklı dilleri konuşanlar arasındaki iletişim köprüsü de çevirmen veya tercümanlardır. Kültürlerarası bir iletişim durumunda tercüman hem iki dillilik hem de iki kültürlülük yeteneklerine sahip olan bir aracının rolüne girer (Fishman, 1980: 12).

1.3. Kültürlerarası İletişim Disiplini ve Başlıca Yaklaşımlar

Kültürlerarası iletişim disiplini teorik ve kurumsal olarak çok yakın bir tarihte tanımlanmış olabilir. Ancak "kültürler arası iletişim yeteneği ve bilgisine sahip" birey veya bireyler ihtiyacı, pratikte, farklı toplumların birbiri ile şu ya da bu sebeple ilişki kurmaya başlamaları ile birlikte doğmuştur. Bu ihtiyacın tarih boyunca siyasal kararları etkilediği ve zaman zaman toplumun demografik yapısını değiştirdiği görülür.

Türk tarihi açısından verilebilecek en belirgin örnek, İstanbul'un fethi öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda, yabancı dil bilgisi, diplomasi yeteneği ile öne çıkan Rum azınlıkların, İstanbul'un fethi sonrasında bu bilgi ve yetkinliği Osmanlı devletinin aleyhinde kullanması ve bu nedenle devletin kültürler arası diplomasi görevini yerine getirecek, farklı diller konuşabilen, yeni bir eğitimli bir insan topluluğu aramasına sebep olmasıdır. Bu motivasyon unsuru ile Sultan II. Bayezıt, aşırı muhafazakar kimliğine rağmen 1494 yılında İspanya kralı II. Fernando ve katolik eşi Kastilya kraliçesi İzabel tarafından Granada'dan kovulan yahudileri Osmanlı topraklarına davet etmiş ve özellikle o dönemde İspanya'da önemli devlet görevlerinde bulunmuş ancak hristiyanlığa geçmeyi reddetmiş yahudi bürokratların ulaşımını sağlamak amacı ile İber yarımadasına gemiler

yollamıştır. Bu dönemde İspanya'dan göç ederek Osmanlı topraklarına yerleşen yahudilerin sayısının yaklaşık 150.000 kişi civarında olduğu sanılmaktadır. Bu rakam uzun vadede toplumun demografik yapısını değiştirebilecek düzeyde olmasına rağmen, II. Bayezıt Osmanlı devletine sadakatle hizmet edecek, yabancı dil, ticaret ve diplomasi bilgisine / görgüsüne sahip yeni bir toplumsal sınıf oluşturabilmek amacı ile, gerekli önlemleri aldığını düşünerek bu riski göze almıştır (Olgunlu, 2007.

Kültürlerarası iletişim disiplini akademik olarak İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında başlamıştır. Ancak söz konusu dönemden önce de ABD'de bir çok kurumsal alandaki gelişim, kültürlerarası iletişim konusuna duyulan ihtiyacı net bir şekilde ortaya koymuştur. "1920'lerde ABD'de başlayan çesitli dil ve akademik gençlik eğitim programı ve 1932'de kurulan Experiment in International Living (Uluslararası Yasamdaki Deneyimler) ve 1946'da kurulan The American Institute of Foreign Trade (Amerikan Dış Ticaret Enstitüsü) gibi kurumlar ile kültürlerarası etkileşim kurumsallaşmaya başlamıştır" (Kartarı, 2001:28).

Savaş sonrası kültürlerarası etkileşimin kurumsallaşması yalnızca Birleşik Devletler için değil, dünya genelinde önem kazanmaya başlamıştır. Birleşmiş Milletler ve Enformasyon Ajansı gibi Birleşmiş Milletler'e bağlı kurumlar, akademisyen ve öğrenciler için planlanan eğitim ve değişim programları, Uluslararası Gelişme Ajansı gibi kurumların dünya genelinde bilinirliğini ve etkinliğini arttırması, iletişimle kültür arasındaki bağlantıyı anlamlandırma ihtiyacını da arttırmıştır.

Kültürlerarası iletişim olgusu çok da eskiye dayanan bir geçmişe sahip değildir. "'Kültürlerarası' terimini ilk olarak kullanan ve kültürlerarası etkileşim ve sorunları bilimsel olarak ele alan ABD'li antropolog Ruth Benedict olmustur. Benedict'in 1940'lı

yıllarda ABD savaş enformasyon dairesi için yaptığı çalışmaları yabancı bir kültürün iletişim davranışlarını anlamaya yönelik incelemeleri içermektedir" (Kartarı, 2001: 30).

Kültürlerarası iletişimin akademik bir alan olarak çalışılmaya başlanması ise biraz daha ileri bir tarihe dayanmaktadır. "Bir çalışma alanı olarak kültürlerarası iletişimin kurucusu Edward T. Hall kabul edilmektedir. 'Kültürlerarası iletişim' terimi ilk kez Hall'un, 1959 yılında yayımladığı *The Silent Language* adlı kitabında geçer ve alanın ilk çalışması olarak kabul edilir" (Dodd, 1995).

Kültürlerarası iletişim alanına kurumsal olarak ilk katkıyı 1946 ile 1956 yılları arasında özellikle diplomatlara yönelik kültürlerarası bilgi üretimi ve yönetimi alanlarında eğitim programları düzenleyen ve uygulayan ABD hükümetine bağlı Foreign Service Institute (FSI) yapmıştır. Söz konusu eğitim kısa bir süre sonra kültürlerarası iletişim eğitimine dönüşmüştür. Leedz-Hurwitz (1990), Hall'un FSI'da başlayan çalışmalarının kültürlerarası iletişim disiplininin gelişmesi açısından öneminden bahsederken onun alana katkısını sekiz maddede özetler:

(1) "Hall, geleneksel antropolojik çalışmanın tek bir kültür üzerine odaklanma yaklaşımı yerine, FSI'daki gereksinimleri göz önünde bulundurarak, farklı kültürlerin üyeleri arasındaki etkileşimi incelemeye yönelmiştir. Hall'un kültürleri, söz konusu kültürün üyeleri arasındaki etkileşimin niteliğini belirlemesi açısından incelemesi, alandaki en tanımlayıcı/belirleyici yaklaşım olmuştur."

(2) "Hall, kültür çalışmasının odağını genel kavramlardan (makro analiz), kültür içindeki daha küçük birimlere (mikro analiz) yöneltmiştir. Bu 'daralma', FSI'daki eğitimde ortaya çıkan gereksinimlere karşılık gelişen

bir yönelim olmuştur. Böylece incelediği kültürün bütünü yerine, incelenen kültürler içindeki belirli etkileşim biçimlerine odaklanmaya başlamıştır.”

(3) “Hall, kültür kavramını iletişim çalışmasını içerecek biçimde genişletmiş ve antropolojik yaklaşımı, farklı kültürlerin üyeleri arasındaki etkileşimi anlamakta kullanmıştır. Özellikle 1940'lar ve 1950'ler boyunca kültürlerarası iletişim alanında çalışanlar, antropoloji disiplininin bir çok kavramından yararlanmıştır.”

(4) “Hall'un çalışmalarında iletişim örüntülü, öğrenilen ve çözümlenebilir bir olgu olarak kavranmıştır ve bu varsayımlar alanın araştırmacıları tarafından günümüzde de kabul görmektedir.”

(5) “Hall, kültüre ilişkin potansiyel olarak erişilebilir enformasyonun büyük kısmının, söz konusu kültürün üyeleri ile yüz yüze etkileşim için gerçekten temel ve zorunlu olmadığını, sadece küçük bir bölümünün yeterli olabileceğini düşünmüştür. Bu nedenle, ses tonu, jest, zaman ve mekansal ilişkiler gibi bir çok mikro-kültürel davranışı betimlemiştir.”

(6) “Hall tarafından geliştirilen bir çok kültürlerarası iletişim eğitim programı, bugün de eğitim programları müfredatlarının önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir.”

(7) “Hall ve FSI'daki arkadaşları, halen bir çok güncel araştırmada kullanılan temel kültürlerarası iletişim modeli olarak betimleyici dilbilimi geliştirmişlerdir.”

(8) “Hall, diplomatların yanı sıra uluslararası alanda etkinlik gösteren kurumları ve çalışanlarını, yabancı öğrencileri, farklı kültürel altyapılara sahip öğretmen ve öğrencileri, göçmenleri ve bunlarla ilgili kurumları da kültürlerarası iletisim disiplini ile ilgilenmeye yöneltmiştir” (Leeds-Hurwitz, 1990: 263-264).

Hall’un temelleri atmasından 1970’lere kadar, alanda antropoloji, linguistik, psikoloji, felsefe ve sosyoloji disiplinlerinin etkisiyle kavramsal bir çeşitlilik oluşmuştur. Bununla birlikte özellikle 1970’lerin sonunda, alanın akademisyenleri tanımsal sorunlarla da ugraşmak durumunda kaldılar (Hart, 1996: 10). Kültürlerarası iletişimin oldukça kapsamlı bir alan olduğunu ve içerik olarak sınıflandırılması gerektiğini düşünen Rich (1974) kendi sınıflandırmasını beş kategori üzerinden yapmıştır. “Rich’e (1974) göre

(1) Kültürlerarası iletişim farklı kültürel altyapılara sahip insanlar arasındaki etkileşime odaklanır,

(2) Uluslararası iletişim farklı ulusların temsilcileri arasındaki etkileşime odaklanır,

(3) Irklararası iletişim, politik olarak ya da sayıca hakim kültür ile aynı ulustaki ortak kültür üyeleri arasındaki etkileşimi inceler,

(4) Etniklerarası iletişim ya da azınlıklar arası iletişim aynı ulus içindeki ortak kültürler arasındaki etkileşimi inceler,

(5) Karşıt kültür iletişimi (contracultural communication), kültür içi iletişim ile ırklararası iletişimi bağlayan gelişim sürecinin incelenmesine odaklanır. Rich, kültürlerarası iletişimin, bu beş alanı da kapsadığını ve kültürlerarası iletişime kişiler arası ve retorik düzeyden yaklaşılması gerektiğini belirtir” (Rich, 1974, akt. Chen ve Starosta, 1996: 15).

Stewart (1978) kültürlerarası iletişim çalışmalarından çıkan sonuçların gerçek hayatta uygulanabilir olması gerektiği üzerinde durmuş ve kültürlerarası iletişimi bir şekilde kapsayan her türlü eğitimin önemli olduğunu belirtmiştir. Ona göre "kültürlerarası iletişim eğitimi, eğitim alanlarını dokuz aşamada kademeli olarak değişmeye yönlendirmelidir ve bu alanlar aşağıdaki gibidir:

(1) sahip olunan alternatif gerçekler arasından enformasyon seçmek,

(2) eğitimin amacını anlamak ve onu karar alma sürecinde uygulamak,

(3) olayların algılanmasını belirleyen genelleştirmeleri ve kavramları tanımlamak ve kavramak,

(4) eğitimin içeriğini denetlemek/yönetmek,

(5) farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurarken yardımcı olan kültürel kavramlara duyarlı hale gelmek,

(6) kültürel öz algı (cultural self perception) ve belirli duygusal ve bilişsel algılar gibi zihinsel tutumların çesitli görünümlerini daha yüksek bir empati düzeyine erişmek için değiştirmek,

(7) farklı kültürlerden insanlarla birlikteyken devreye giren davranış ve duyguları uyumluluğu artırarak yönetmek,

(8) değişen davranma ve algılama biçimine uyum saglamak ve böylece farklı kültürler içinde sosyal performansı geliştirebilmek,

(9) eğitimden önceki eylemleri yöneten duygusal ve algısal değişikliği bütünleştirmek" (Stewart, 1978: 71)

Kültürlerarası iletişim sürecinin daha sağlıklı ve sağlam ilerleyebilmesi adına geliştirilen tüm bu eğitim eğitim aşamalarına ve katedilen yola rağmen süreçte bir takım

sorun ve bariyerlerle karşılaşılabilmesi ihtimalinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Söz konusu sorunlarla ve bariyerlerle yüzleşmek ve onları ortadan kaldırmak içine belki de eğitim materyalleri ve metodlarının bu doğrultuda geliştirilmesi gerekebilir.

1.4. Farklı Kültürlerin İletişimi Sürecinde Yaşanan Sorunlar ve Bariyerler

İletişim sosyal toplumun ve insan doğasının temelidir. Toplumu oluşturan bireylerin kurduğu iletişim yolları, şekilleri ve içeriği toplumdan topluma farklılık gösterir. İletişimin etkili ve sağlıklı olabilmesi için yaşanılan kültüre ait detaylara aşinalık gereklidir. Özellikle farklı kültürel geçmişlerden gelen bireylerin anlaşma ve iletişiminde karşıdakinin kültürel detaylarını bilmeleri iletişimin sağlıklı gelişebilmesi açısından çok önemlidir.

İletişim her zaman başarılı bir şekilde gerçekleşmeyebilir, dolayısıyla kültürlerarası iletişimin de her daim olumlu sonuçlar vermesi beklenemez. Farklı kültürlerden bireylerin bir araya gelmesiyle beraber bir takım sorunların gelişmesi muhtemeldir. "Kültürel farklılıklardan habersiz bir şekilde kurulacak iletişim, yanlış anlamalara ve iletişimin etkililiğinin kaybolmasına neden olur" (Erdem ve Günlü, 2006: 180). "Kültürlerarası iletişimde bir takım görünmez duvarlarla ya da bariyerlerle karşılaşmak muhtemeldir. Bu bariyerler her ne kadar görünmez olsa da hayal ürünü değildir" (Jayaswal, 2009: 12). Farklı kültürlerden bireylerin birbirlerini doğru şekilde anlama ihtimali aynı kültürü paylaşanlarınkine göre çok daha düşüktür. Çünkü gerek kavramsal, gerekse uygulamada oldukça karmaşık ve zor bir süreç olan iletişimin, kültürlerarası boyutta çok daha fazla bariyerle karşı karşıya kalması kaçınılmazdır.

Kişinin kendi kültürüne olan bağlılığı ve diğer kültürlere karşı ön yargılı bir yaklaşımla kendini kapatması gibi sayabileceğimiz çeşitli sebepler bazı sorunların ortaya

çıkmasına neden olabilmektedir. Birey farklı bir kültürle karşılaşana kadar ait olduğu toplumun kültürünün yegâne olduğunu farzeder. Karşılaştığı farklı kültürü kendi kültürel kodları çerçevesinde anlamaya çalıştığında kültürlerarası çatışma olasılığı ortaya çıkar. Kültürlerarası iletişimin kurucularından Hall (1976) kültürler arasında oluşan bariyerler ya da çatışmaya sebep olan aşamaları şu şekilde ifade etmiştir; "Sanki doğuştan kazanmışız gibi, davranışlarımızı otomatik olarak kendi kültürümüze göre ayarlarız. Ait olduğumuz kültürün üstün olduğunu düşünüp, diğerlerini kendi kültür çerçevemizden yorumlayıp, onların kaba, sorumsuz, müdahaleci olduklarını düşünürüz. Bilinçli olarak farkında olmadığımız kültürel normlarımıza göre değerlendirip, diğer kültürü kontrol edilemez, tahmin edilemez olarak deneyimleriz" (s.31).

Uluç (2003) kültürlerarası iletişim çatışmasının nedenini şöyle belirtir; "Günlük hayatta, farklı kültürden bir insanın davranışını tutumunu, inançlarını, hatta görünüşünü anlaşılmaz bulduğumuzda sıklıkla tuhaf, komik, iğrenç gibi sıfatlarla kendi açıklamamızı yapmaya yöneliriz. Söz konusu tutum kendisini özellikle küreselleşme sürecinde ortaya çıkan bir takım kültürel önyargıların önlenemeyen yükselişi sonucu ortaya çıkan yıkıcı sonuçlarda daha net göstermektedir. Küreselleşmenin yükselişi bireyler ile bireyler, toplumlar ile toplumlar, devletler ile devletler, yani her boyutta eşitsizlikleri körüklemiştir. Katlanarak artan eşitsizlik, karşılıklı olarak ırksal önyargılarda, başkasına tahammülsüzlük ve suçlama eğilimlerinde yükselmeyi olağan hale getirmiştir. Bunlara bağlı olarak da soyutlama, ötekileştirme hatta dolaylı ya da direkt olarak yabancı düşmanlığı kendini belirli bir şekilde göstermeye başlamıştır. Kültürlerarası iletişim çatışmasında aslında kendi kültürel öğretimiz çerçevesinde, o kişinin kültürel öğretisini göz ardı etmiş oluruz. Bu, etnomerkezciliktir. İçine doğulan kültür, bireyin hayatını cam bir fanus gibi çevreler. Her kurumuyla birlikte, bireyin doğumundan ölümüne kadar davranışlarını, tutumlarını, inançlarını, değerlerini çoğunlukla fark ettirmeden

içselleştirmesini sağlar ve her kültür kendi normalini belirler. Dolayısıyla herhangi bir durumu kendi kültürel öğretimiz çerçevesinde değerlendiririz" (Uluç, 2003: 3-4). "Örneğin, bazı kültürlerde ölen kişinin kalbinin, beyninin ya da karaciğerinin o kültürün üyelerince yenmesi, onların yamyamlıkla itham edilmesine neden olur. Yamyamlıkla itham etmeden önce, o kültürü bir değer olarak kabul ederek bunların yapılmasının nedenleri araştırıldığında, araştırmayı yapan sosyal antropoloğun saptadığı nedenleri (ölüye duyulan saygı, mananın üyelere dağıtılması gibi), kendi kültür standartları içinde onaylaması gerekmez ama doğru tespit yapması gerekir" (Uluç, 2003: 3-4).

Novinger (2001)'e göre bireylerin birbirlerini tanımaları için bir diğerine ihtiyacı vardır ve bireyin yabancı kültüre karşı olumsuz tepki ve değerlendirmeleri kültürlerarası iletişimde engellere sebep olabilir. Olumsuz değerlendirmeler beğeniden ziyade beğenmemeye ve karşı kültüre yakınlaşmadan öte o kültürden uzaklaşmaya neden olur. Bunun sebebi de yabancı olan kültürün, alışık olduğumuz kültür normları dışına çıkmasıdır. Oluşan bariyerler, iki kültürlü ve tek yönlüdür, farklı olan kültürün normlarını anlamaya karşı isteksizlik ve yeteneksizlik barındırırlar (Novinger, 2001: 23).

Kültürlerarası iletişim her ne kadar kişilerarası iletişim üzerinden devam eden bir süreç olsa da çatışmaya sebep olan unsurlar her zaman birey merkezli olmayabilir. İletişim esnasında mesaj gönderen taraf, karşı tarafı birey olarak görmek yerine öteki bir kültür kavramı olarak algılayabilir. Kültürlerarası iletişimde çatışmalara sebep olan unsurlardan bazıları aşağıdaki gibi özetlenebilir.

1.4.1. Etnomerkezcilik

Etnomerkezcilik (ethnocentrism) bireyin kendi kültürel grubunu tüm farklı kültürel grupların merkezinde ya da üzerinde görmesi ve kendi kültüründen farklı olan

diğerlerini kendi kültürünü temel alarak değerlendirmesi olarak tanımlanabilir. Her grup kendi grubunun geleneklerini yüceltirken diğerlerininkini sıklıkla kalıp yargılar kullanarak eleştirir. Daha da fazlası diğer grupları muhalif veya düşman olarak görür (Lippmann, 1998:35).

Etnomerkezciliğin, bir etnik grubun kendisini diğer bir grup ya da gruptan daha üstün ve iyi olduğunu düşünen bir düşünme şekli olduğunu ve etki alanı çok büyük ve geniş bir kavram olduğunu söylemek mümkündür. Bennett (1993), kişinin kültürlerarası gelişimini "etnomerkezci" ve "etnogöreceli" diye ikiye ayırır. Ona göre, "bireyin kendi dünya görüşünü yaşadıklarının merkezinde varsaydığı aşama etnomerkezci dünya görüşüdür" (Bennett, 1993: 210). Çakır'a (2010) göre "etnomerkezci dünya görüşünün temelinde karşı çıkma veya inkâr yer alır ve bireyin gerçeklik hakkındaki diğer görüşlerin varlığını ve farklılığını inkâr etmesi anlamına gelir" (Çakır, 2010: 37). Gillart (2000) "bu inkârın ötekiyle yüzleşme şansının az olduğu ya da hiç olmadığı yerlerde benzer deneyimin yaşanmaması sonucu, izolasyon nedeniyle ortaya çıkar ya da farklılık, özellikle bireyin veya grubun farklılıkla yüzleşmemek amacıyla 'farklı' insanlarla aralarına duvarlar ördükleri durumlarda ayrılığa dayalı olarak da ortaya çıkabilmektedir" diye belirtmektedir (Gillart, 2000: 28).

Dodd (1982) etnomerkezciliği şu şekilde tanımlar ve ortaya çıkan sorunlara çözümü şu şekilde olmuştur; "etnomerkezcilik, bireyin kendi kültürünü diğer kültürleri karşılaştırmak için bir ölçü olarak kabul etmesidir. Uygulamada bu ölçüm oldukça özneldir ve genellikle diğer kültürlerin ve azınlıkların küçümsenmesine yol açar. Farklılıklara dair bir değerlendirmede bulunmakta bir sorun yoktur fakat farklılıklara yönelik oluşan olumsuz yargılar kültürlerarası iletişimde yanlış anlamalara sebep olabilir. Etnomerkezciliğin yol açtığı problemleri ortadan kaldırmak için izlenmesi gereken

yollardan biri mümkün olduğunca kendini düşünen tavırlardan kaçınmaktır. İkincisi ise yargılama yapmaktan kaçınmaktır. Karşılıklı sohbet halindeyken konuşmayı bölmek yerine dinlemek ve doğru anlayıp anlamadığını geri dönütler alarak kontrol etmek olumsuz kalıpyargılar oluşturmayı önler ve karşı kültüre olan algıları düzenlemeye yardımcı olur" (Dodd, 1982:120-121).

Tracey Novinger (2001) herkesin karşı (farklı) kültürü kendi ait olduğu kültür ekseninde değerlendirdiğini ve sonuç olarak da kendi kültürünün en iyisi olduğu sonucuna ulaştığını dile getirmiştir. Kültürlerarası iletişimdeki en büyük sorunun, karşı kültürün kusurlu olmadan yalnızca farklı olabileceği düşüncesinin kabul edilmemesi olduğunu belirtir. Etnomerkezci bakış açısına örnek olarak İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa`ya gelen Amerikalıları örnek göstermiştir. Kuzey Amerikalıların Avrupa`ya alışmaları biraz zor olmuştur çünkü hayata dair tek referansları Amerika`dan ibarettir. Medeniyet seviyesini duvarlardaki resimlerden veya raflardaki kişiye özel kitaplardan ölçmeye alışkın olmayan Kuzey Amerikalılar, Avrupalıları mutfak ve banyolarıyla yargılamışlar ve Avrupa kültürünü modası geçmiş olarak nitelemişlerdir. Yine Amerikalılar kendilerinin demokrasi konusunda oldukça iyi olduklarını düşünüp tüm dünyadan da demokrasi konusunda kendilerinin izlediği yolu benimsemelerini istemektedirler. Fakat iyi bir iletişim için, karşı kültürün anormal olduğunu düşünmek yerine o toplumun kendi özel değerleri, gelenekleri, özellikleri olduğu gerçeğinin iyi anlaşılması gerekir (Novinger, 2001:43).

1.4.2. Kültürel Farkılıklardan Doğan Önyargılar

Günlük yaşamda önyargı, içerisinde iyi, kötü ya da taraflı herhangi bir yargı ya da olgu bulunmayan hemen her konu hakkındaki 'ön fikir' olarak değerlendirilebilir. Önyargılar, gündelik hayatta ve sosyal ilişkilerde sıklıkla karşılaştığımız ve sonucunda

çeşitli ayrımcılıklara sebep olan tutum ve yaklaşımlardır çünkü önyargılar, önyargı ile başlayan, kişilerle veya gruplarla oluşturulan her türlü ilişkide ya da iletişimde, en hafifinden fiziksel ya da sosyal mesafe koyulmasına neden olan ve özünde ayrımcılıkla yakından ilişkili tutumlardır. Eski çağlardan beri psikolojide önyargı üzerine çok sayıda ayrıntılı çalışmalar yürütülmüştür. "Önyargının iki temel bileşeni olduğu konusunda genel bir fikir birliği vardır: Bir insan grubuna karşı temelsiz bir inanç ya da fikir olarak tanımlanabilecek bir kalıpyargı ve buna eşlik eden güçlü bir duygulanım" (Quillian, 2006: 299).

"Kültürel bağlamda önyargı, yine kültürel olarak farklılık gösteren başka bir gruba karşı –bazen çok az ya da hiçbir temas olmasa da- olumsuz yönde alınan bir tavırdır. Kalıpyargılar atfedildiği topluluğun nasıl olduğu hakkında bilgi verirken önyargı bireyin bir topluluğa karşı ne hissettiği hakkında bilgi verir" (Newberg, 1994`den aktaran Martin ve Nakayama, 2010: 208). "Önyargı bireyin kendisi hakkında olumlu başkalarına karşı olumsuz hissetmek için kişisel ihtiyaçlarından kaynaklanabilir veya gerçekte var olan veya öyle gibi algılanan tehditler karşısında da ortaya çıkabilir" (Martin ve Nakayama, 2010: 208).

Sahip oldukları farklı kültürel değer ve normlar sebebiyle farklı kültürlerden bireylerin bulunduğu ortamlarda kültürel çatışmaların yaşanması olağandır. Kişi kendi kültürüne ait değer ve normlara göre hareket eder, farklı bir dünya görüşüne ya da kültüre sahip başka bir kişi de bu davranış şekline göre bir yargı geliştirir. Söz konusu yargı olumlu ya da nötr olabileceği gibi olumsuz da olabilir. Olumsuz bir yargı sonucunda geliştirilen karşı davranış şekli ya da tepki iletişimde ciddi sorunlara ya da eksikliklere sebep olabilir. "Aklımıza yatsın ya da yatmasın, önyargılarımızla şekillenen yanlış ya da eksik iletişimiz sonucunda dünyanın anlamını değiştiriyoruz ve içerisindeki yerimizi ve

diğerleri ile olan ilişkimizi ciddi anlamda etkiliyoruz" (Jayaswal, 2009:12).

"Önyargı ile ilişkili inanış ve tutumların belirli özellikleri vardır. Öncelikle, ırk, etnik köken, cinsiyet, yaş gibi belli özelliklerle diğerlerinden ayrılan belli bir gruba ve üyelerine yöneliktir. İkinci olarak da yargılayıcı bir tarafı vardır. İyi-kötü, doğru-yanlış, ahlaki-ahlak dışı gibi çift yönlü duygular barındırır. Son olarak da bu tür inanışlar merkeziyetçidir. Diğerlerine olan tavır ne kadar güçlüyse inanç da güçlüdür, inancın yoğunluğu azaldıkça başkalarına karşı olan inanışları değiştirmek o derece kolaylaşır" (Samovar, Porter ve McDaniel, 2010: 173).

Psikolog Richard Brislin (1999`dan aktaran Martin ve Nakayama, 2010: 208) önyargının işlevlerini dört başlık altında toplamıştır:

Faydacı İşlev: Önyargıya sahip olmak bireyin ödüllendirilmesini sağlar. Bireyin etrafındakiler belli bir gruba karşı önyargı taşıyorlarsa birey de onlarla ters düşmemek adına aynı önyargıları benimser.

Benliği Savunma İşlev: Birey kendisi hakkında hoş olmayan şeylere inanmak istemediği için önyargıya sahip olabilir. Bir öğretmen, kendisinin iyi bir öğretmen olmadığını kabul etmek yerine öğrencilerinin yeterince çalışmadığına dair önyargılar besleyebilir.

Değer İfade Eden İşlev: Birey hayatta fazlaca öneme sahip olan değerlerini pekiştirmek için önyargıya sahip olabilir. Dini konulardaki önyargılar buna örnek verilebilir. Kişi kendi dini inancını en doğru kabul ettiği için kendi mezhebi veya dini dışındakilere karşı olumsuz yönde önyargılar besleyebilir.

Bilgi İşlevi: Tıpkı kalıp yargılar da olduğu gibi önyargıya sahip olmak da kişinin dünyayı algılayışını belli bir düzene sokmasını sağlar. Örneğin, belli bir gruba dair daha önceden sahip olduğumuz olumsuz düşüncelerimiz varsa, o gruptan biriyle tanıştığımızda çok fazla düşünmeden o kişiye de olumsuz duygular besleyebiliriz.

Samovar, Porter ve McDaniel'a (2010) göre önyargılardan kaçınmanın iki yolu vardır. Birincisi, önyargılı olduğumuz kişilerle kurulan temastır; grup içi veya dışı bireylerle ne kadar çok olumlu temaslarda ne kadar bulunulursa olumsuz yönde önyargılardan kurtulmak o kadar kolay olur. Diğer bir yol da eğitimdir. Okullarda farklı etnik, sosyal gruplara dair unsurlarında bulunduğu çok kültürlü eğitim müfredatları sayesinde veya genellikle iş yerlerinde uygulanan kültürel çeşitliliğe yönelik eğitimlerle önyargılar engellenebilir.

1.4.3. Kalıp Yargılar

'Kalıp yargı' ifadesi, Walter Lippmann'ın 1922 tarihinde yayınladığı 'Public Opinion' kitabında ilk kez karşımıza çıkmıştır. Lippmann (1998:24) kalıp yargıları bireylere veya gruplara atfedilen bazı davranış kalıplarının, huy veya özelliklerin belli bir bakış açısı çerçevesinde ele alınması, abartılması veya ön plana çıkarılması seklindeki genellemeler, sınıflandırmalar veya imajlar olarak ifade eder. Belirli bir topluma ya da gruba ait kişilerin kendi toplumlarıyla özdeşleştirilen özellikleri taşıdığı varsayılır. Psikolojik veya biyolojik temelli olabilecek bu özellikler aynı zamanda daha geniş bir kapsamda belirli bir ulusa, etnik veya dini gruba aidiyetle de alakalı olabilir. Lippmann'a (1998) göre kalıp yargılar üç farklı alanda incelenmelidir:

"Sosyolojik açıdan kalıp yargılar, yaşadığımız kültürel grupta varolur ve aile,

akran grupları, kitle iletişim araçları, başkalarıyla etkileşim yoluyla kazandığımız diğer davranış kalıpları veya görüşler gibi aynı sosyalleşme süreciyle edinilir. Toplum, kişileri veya grupları belli bir takım kalıp ifadelerle tanımlar ve kişiler de söz konusu tanımlamaları isteyerek ya da farkında olmadan kabul ederler.

Psikolojik açıdan ele alındığında, kalıp yargılar dürtülerimizi, ön yargılarımızı veya kızgınlıklarımızı dışa vurur. Kalıp yargılarla dürtülerimiz karşı bir savunma mekanizması haline gelir.

Bilişsel açıdan bakıldığında, herkesin kendi oluşturduğu bir dünya algısı vardır ve gerçek ortamı değil de bu algıyı esas alarak çevremizi algılar ve buna göre hareket ederiz" (Lippmann, 1998: 25-27).

Bizler davranışları, düşünceleri, olguları kategorileştiririz ve genelleştiririz. Bu yolla ilişkilerimizi ve karmaşıklığımızı basite indirgeriz. Bireyin belirli bir gruba veya topluma karşı sahip olduğu zihinsel imgeleri, algıları, inançları ve beklentileri, o gruba ait düşüncelerini ve bakış açısını şekillendirir.

Lippmann'a (1998) göre kalıp yargılar bir nevi savunma mekanizmasıdır. "Kalıp yargılar düzenli, az çok kendi içinde tutarlı bir dünya resmederler ve bireyler alışkanlıklarını, zevklerini, sınırlarını, huzurlarını, umutlarını bu dünyaya göre ayarlarlar. Kalıp yargılarla, doğru bir dünya resmedilmese de bireylerin kendilerini adapte edebilecekleri olası bir dünya oluşturabilir. Bu yüzden, kalıp yargılarla ilgili olası bir huzursuzluk, oluşturulan dünyanın temellerine yönelik bir saldırı ve tehlike gibi görülür, kendi yarattığımız dünya ile gerçek dünyanın arasında bir fark olduğunu kabul etmeye hazır değilizdir. Oluşturduğumuz kalıp yargılarla, öz saygımızı garantiye alırız ve aynı

zamanda kalıp yargılar kendi değerlerimiz, konumumuz ve haklarımızın bir izdüşümüdür." (Lippmann, 1998: 95-96).

Blum`a (2004) göre kalıp yargılar belli bir özelliği veya daha fazlasını bir gruba ilişkilendirerek o gruba yönelik genellemelerde bulunmaktır, sosyo-psikolojik veya kültürel olsun, kalıp yargılar yanlıştır ya da insanları yanlış yönlendirir (Blum, 2004:256).

Kalıp yargılar, bireylerin karışıklıklarla başa çıkmasına, kendini diğer bireylere, gruplara fazla üzerine düşünmeden tanımlamasına olanak sağlar. Aynı zamanda kendi değer yargılarını ifade etme aracıdır ve diğer bireylere veya gruplara karşı tavır ve davranışlarda bir rehber niteliği de taşırlar. Grup ve bireylere diğerleriyle aralarındaki farkları anlatmaya ve yaptıkları eylemlerin gerekçelerini sunmada kolaylık sağlar. Karmaşık sosyal ve politik olaylar için basit bir anlatım sağlarlar (Lippmann, 1998: 34)

"Niyet ister olumlu ister olumsuz olsun, kalıp yargılar kültürlerarası iletişim için muhtemel bir engeldir çünkü hakkında kalıp yargı geliştirilen gruptaki ya da toplumdaki bireyler arasındaki farkları görmemizi engeller. Etkili iletişim sadece yanlış anlamalarla başa çıkmakla degil aynı zamanda karışıklığa neyin sebep olduğunu bulmaktan ve açıklığa kavuşturmaktan geçer" (Scollon & Scollon, 2001: 174).

Yine Lippmann'a (1998) göre dış dünyadan, oluşturduğumuz kalıp yargıları destekleyici bir şey duyduğumuzda ve gördüğümüzde hislerimiz, algılarımız bilinçli hale gelir ve sonraki deneyimlerimiz için kalıp yargılar daha da pekiştirilmiş olur. Fakat yaşanılan bir tecrübe kalıp yargılarla ters düşerse ya birey bunu görmezden gelir, kendine bir kaçış yolu bulur ve yaşanmamış sayar bu durumu ya da açık görüşlüyse, yeniliklere açıksa kendi oluşturduğu resme tekrardan göz atar ve değiştirir (Lippmann, 1998: 95-

100).

Martin ve Nakayama (2010) geliştirdiğimiz kalıp yargıların sebeplerinden birini şu şekilde açiklar;

> "Kalıp yargılar olumsuz tecrübelerden kaynaklı oluşabilir. İnsanlarla yaşadığımız olumsuzlukları ırk, cinsiyet veya farklı cinsel tercihler fark etmeksizin hangi gruba yönelik olursa olsun tüm grup üyelerine genelleyebiliriz. 2001 yılında yaşanan 11 Eylül saldırısından sonra özellikle seyahat ederlerken birçok Orta Doğulu kalıp yargılara maruz kaldılar. Amerika seyahatleri sırasında, havaalanlarında şüpheli tavırları olduğu düşünülen kişiler saatlerce sorgulandılar. Kalıp yargılar bilinçaltı seviyededirler ve süreklidirler bu yüzden bilinçli bir şekilde onlarla başa çıkmak gerekir. Öncelikle kalıp yargılarımızın farkına varmalı ve onları önlemek için gereken bilgileri edinmeliyiz. Fakat bu çoğu zaman kolay değildir, çünkü kalıp yargılarımıza uygun düşen davranışları görürken, diğerlerini görmezden geliriz ve fark etmek zorlaşabilir. Örneğin; kadınların kötü şoför olduğunu düşünen biri, hata yapan kadın şoförleri fark ederken, hata yapan erkekleri görmezden gelebilir. Kalıp yargısıyla yüzleşmek isteyen biri trafikteki hataları nasıl gördüğünü gözden geçirmeli, sınıflandırma yapmadan, kadın erkek fark etmeksizin herkesin hatasını görebilmelidir" (Martin ve Nakayama, 2010: 207).

Kalıp yargılar sadece bizim belli bir grup hakkında yaptığımız genellemeler veya bize nasıl göründükleri değil, aynı zamanda yaygın olarak bazı belli sosyal grupların nasıl tanındıklarıdır. Örneğin Yahudiler hırslı, varlıklı ve alimdir; zenciler sert, müziğe yatkın, tembel, sporcudur ve fazla zeki değildir; kadınlar duygusal, merhametli, mantıksızdır;

Asyalı Amerikalılar ve Asyalılar fen ve matematikte başarılıdır, çalışkandır ve "model azınlık"tır; İrlandalılar çok içer, İngilizler kendini beğenmiştir, Polonyalılar aptaldır gibi. Kalıp yargılar kültüreldir, yani kalıp yargıyı taşımayan toplumun üyeleri tarafından kabul görürler. Aynı zamanda bireysel olarak da kalıp yargılar oluşturulabilir. Örneğin daha önce birkaç Finli bir Amerikalıyla tecrübeleri olan birisi Finli Amerikalıların dürüst olmadıklarına dair bir kalıp yargı oluşturabilir (Blum, 2004: 252-253).

"Kalıp yargılama, bir grup içindeki farklılıkları kabul etmez ve kendi genel kurallarına ve ilkelerine istisnalar kabul etmeyen bir düşünce sistemidir. Kalıp yargılar insan davranışlarını ve kültürlerarası söylemi anlamamızı kısıtlar, çünkü insan faaliyetleriyle ilgili görüşlerimizi bir iki çarpıcı boyuta kısıtlar ve bütün resim sadece bundan ibaretmiş gibi düşünmemize sebep olur" (Scollon & Scollon, 2001: 169).

Kalıp yargılar pozitif ve negatif olabilirler ve algımızı daralttığı için genellikle kültürlerarası iletişimi tehlikeye sokarlar ve olumsuz olarak nitelendirilirler. Çünkü bir grubu oluşturan tüm bireyler için genel bir değerlendirme yapmamıza neden olurlar. Kalıp yargılar öğrenilir; çocuk bir takım dini ve sosyal gruplara üye olana kadar sosyalleşme süreci devam eder. Bu gruplar, belli bir görüşün erdemlerini öğretirken, karşıt görüş hakkında bilerek ya da bilmeyerek kalıp yargılar öğretirler ve hatta daha da ileriye giderek nefret söylemi yaratırlar.

Rafal Pankowski (2007) nefret söylemini "bir kişi ya da grubu ırkı, cinsiyeti, yaşı, etnisitesi, milliyeti, dini, cinsel yönelimi, cinsel kimliği, engelliliği, ahlaki ya da politik görüşleri, sosyoekonomik sınıfı, mesleği ya da görünüşü (boy, kilo veya saç rengi gibi), zihinsel kapasitesi ve benzeri herhangi bir özelliği nedeniyle küçük düşürmeye, yıldırmaya ve onlara karşı şiddet veya önyargıyı kışkırtmaya niyet eden söylemler" olarak

tanımlamaktadır (s.1). Kalıp yargıların ve nefret söyleminin bir diğer sebebi de reklamlar, filmler, televizyonda yayınlanan diziler, kısacası medya aracılığı ile desteklenen kitle iletişim araçlarıdır. Sevilay Çelenk (2010) nefret söyleminin, medya tarafından yaratılan ayrımcılıklar içerisinde en zararlı sonuçlara zemin hazırlayan olduğunu ve geleceği belirsizleştiren ve toplumun tüm bireylerine zarar verebilecek ölçüde etkili bir ayrımcılık türü olduğunu belirtir. "Başta televizyon haberciliğinde ve tartışma programlarında olmak üzere, medyanın, nefret söylemlerine benzersiz elverişlilikte bir zemin sunma kapasitesi vardır" (Çelenk, 2010:215).

Bir toplum ya da grupta kendilerininkinden farklı olan grup üyelerine karşı duyulan korkular kalıp yargılara sebep olur. Örneğin; birçok insan ruhsal bozukluğu olan kişileri şiddete meyilli olarak görür (Samovar, Porter ve McDaniel, 2010:170-171).

İnsanlar kendi kişilik özelliklerinden dolayı değil, sadece içinde yaşadıkları için o toplumdan, dünyadan kalıp yargıları özümserler. Kalıp yargıları nasıl edindiğimizin diğer bir açıklaması da insanlar kişisel deneyimleriyle bunları oluştururlar; kendi başlarından bir olay geçer veya bir başkasının başından geçen bir olayı duyarak belli özellikleri tüm gruba atfederler (Blum, 2004: 254).

Işık (2012) kalıp yargıların kültürlerarası iletişimi olumsuz etkilediğini ve bünyesinde barındırdığı aşırı genelleme özelliği sebebiyle bireysel değerlendirmenin göz ardı edildiğini vurgulamış ve kültürlerarası iletişim ve kalıp yargı ilişkisini şu şekilde açıklamıştır;

> "Kültürlerarası iletişimde kişinin karşısındaki başka bir kültüre ait bir kişi hakkında olumsuz kalıp yargılara sahip olması, onun söz konusu kişiyle ilişkiye girmeye hazır olmadığı anlamına gelmektedir ki, bu gerçekten de kültürlerarası

iletişimi büyük ölçüde engellemektedir. Ayrıca, önyargı ve kalıp yargılar psikolojik iş ve eylemlerimizi etkilediğinden algılamada seçici hafızamızı seçmekte ve önyargı ve kalıp yargılarımızı destekleyen noktaları aramaktayız. Bundan dolayı karşımızdaki kişiyi gerçek anlamda anlamak için kullandığımız zaman, ön yargı ve kalıp yargılarımızı doğrulamak için kullandığımız zamandan çok daha az olmaktadır. Bu da iletişimin kalitesine zarar verebilmektedir. En kötü olanı ise kişinin başka kültürden olana karşı taşıdığı sert önyargı ve kalıp yargılarının söz konusu kişiye karşı ayrımcılığa neden olabilmektedir. Bu durum davranış ve dilde saldırganlık olarak görülebilmektedir. Gerçek bir kültürlerarası iletişimin amacını, dolayısıyla kültürlerarası iletişimi ve anlama/anlaşmayı tökezleten ya da engelleyen en önemli etmen, insanların kendi yaşam ve kültür çevresinden olmayan insanlara, yani yabancılara olan önyargıları, kalıp yargıları olup birçoğu bunlardan ve her şeyden evvel yabancının kendisi, dünyası, yaşam biçimi ve kültürü hakkındaki bilgisizlikten dolayı bu insanlarla aralarında oluşan yanlış anlama ve anlaşmalardır. Bu nedenle insanlardaki, başka bir ifadeyle, öğrencilerdeki kültürlerarası iletişimi ve kültürlerarası anlama/anlaşmayı engelleyen ve ayrıca yanlış anlama ve anlaşmaya neden olan önyargı, kalıp yargı gibi pürüzlerin azaltılmasına, mümkünse ortadan kaldırılmasına yönelik eğitsel bir çaba, eğitsel bir amaç, eğitim ve öğretim programlarında yer almalıdır" (Işık, 2012: 162-163).

Aşırı basitleştirme veya ikicilik, kalıp yargılama probleminin çözümü iki yönlüdür; gruplar arası karşılaştırmalar daima benzerlik ve farklılıkları kapsamalıdır, yani karşılaştırma tek boyut üzerinden yapılmamalıdır ve bir gruba ait olan üyenin bireysel olarak o grubun tüm tüm özelliklerini taşımayacağı unutulmamalıdır (Scollon & Scollon, 2001:170).

Kalıp yargılar farklı gruptan insanların etkileşim içine girmeleriyle değişebilir. Etkileşim yoluyla gerçekte var olmayan veya olumsuz kalıp yargıların aslında yanlış olduğu anlaşılabilir (Samovar, Porter ve McDaniel, 2010: 172).

Kalıp yargılar uzun vadede yaşanılan medeni hakların, feminizmin, uluslararası işbirliğinin önem kazanması gibi siyasi değişikliklerle değişikliğe uğrayabilir, fakat kısa zamanda değişimleri zordur. Sosyolojide, farklı grupların üyelerinin bir araya gelmeleriyle birbirlerinin olumlu yönlerini anlayabilecekleri, takdir edebilecekleri, böylelikle ön yargıların azalabileceği tartışma konusu olmuştur; fakat kalıp yargıların daha özerk bir yapıya sahip oldukları bu sebeple etkileşimden etkilenmeyecekleri düşünülmektedir (Lippmann, 1998: 33)

1.4.4. Dil Yeterliliğine İlişkin Kaygı

Farklı kültürlerle iletişimin öncelikli araçlarından biri nasıl yabancı dilse, yabancı bir dil öğrenmenin öncelikli amacı da iletişim kurabilecek bir seviye ve yeteneğe sahip olmaktır. "Dil öğrenmenin özünde yatan temel amaç dilin temel işlevi olan yazılı ve sözlü iletişimi sağlamaktır" (Koç, 1979: 43). Kültürlerarası iletişimin başarılı ve sağlıklı gerçekleşmesi, yabancı dil olarak karşı tarafın dilinde ya da taraflar arasında kullanılacak ortak yabancı dildeki yeterlilikle doğru orantılıdır. Ancak, etkileşimde bulunulan kültürü anlamada, yorumlamada kısacası iletişimde kullanılacak yabancı dildeki yetersizlikler kişide karşı tarafı anlama, yorumlama ve gelen iletiye göre cevap verme ve davranma aşamalarında endişe kaynaklı bir bariyere neden olur.

Kültürlerarası iletişimde kaygı doğuran en önemli unsurlar yabancı dil seviyesinin yetersiz olması ve kültürdür. "Kendisini yabancı dilde yetersiz bulanların o dilin

kültürüne ait bakış açısı da bu doğrultuda şekillenir. Hedef kültür, yabancı dil öğrencileri üzerinde bir takım duyuşsal etkilere neden olur ve hedef kültürle tanışıklık sürecinde yaşanılan duyuşsal durumlar; duygusal gerileme, panik, kızgınlık, kendine acıma, üzüntü ve yabancılık çekme biçiminde sıralanır. Öğrenilen yabancı dil seviyesinin yetersiz olması ve dolayısıyla hedef kültürde kaybolmanın bir kaygı nedeni olması kültürlerarası farklılıkların doğal bir sonucudur" (Ellis, 1994: 54). Horwitz'e (2000) göre farklı kültürlerden gelen öğreniciler, farklılık gösteren kaygı ve endişe seviyelerine sahiptir (Horwitz, 2000).

Linguistik alanında, kaygıyı ölçmeye çalışan araştırma sonuçları, kaygının yabancı dil öğrenimindeki kaygının faydalı ve zararlı olmak üzere iki etkisi olduğunu göstermektedir. Yani, farklı değişkenlerle şekillenen kaygı, dil öğrenim sürecini olumlu yönde de şekillendirebilir, olumsuz açıdan da etkileyebilir. Ne var ki, kaygının hangi durumlarda yararlı ya da zararlı etki bıraktığı konusunda bir uzlaşıya varılamamıştır.

Başarı ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki de alanda yapılan başka bir çalışma şeklidir. Çalışmalar, yüksek kaygıya sahip öğrencilerin başarı seviyesinin düşük olduğunu göstermektedir. Kaygı başarıyı engelleyen önemli bir değişkendir (Gardner vd.1987).

2. YABANCI DİL ÖĞRETİMİ VE KÜLTÜR İLİŞKİSİ

2.1. Çokkültürlülük

Modern çağ iletişiminin en yaygın kavramlarından biri olan 'çokkültürlülük' ilk olarak İngilizce'de 1940'lı yılların başında önyargısız ve bağımsız bireylerden oluşan karma toplumları tanımlamak için kullanılmıştır. Veysel Bozkurt'a (2012) göre çokkültürlülük, çağdaş dünyada yaşama dair herşeye, birbirinden büyük oranda farklı

olan insanların etkileşim içinde olduklarına ve birbirleri ile iş yapmaları gerektiğine işaret etmektedir (Bozkurt, 2012:367).

Küreselleşme çağında bireyin ve farklı toplumsal grupların kültürel değerleri hergün farklı etkilenmelere açıktır ve sürekli değişmektedir. Yeni her bireyin başka bireyler, sosyal gruplar ve toplumlara bağlı olması söz konusudur. Özellikle göç alan ülkeler başta olmak üzere çoğu toplumlar artık 'tek kültürlülük' kavramından uzaklaşarak çok sayıda kültür, alt-kültür, etnik, sosyal ya da başka grupları içeren çokkültürlülük eksenine girmektedir.

Avrupa Birliğinin büyük bir hassasiyet gösterdiği çokkültürlülük kavramı aslında özlenen bir dünya düzeni niteliğindedir. Değer verici anlamda kullanılan çokkültürlülük kavramını Özbudun şu şekilde açıklamıştır:

> "Bu anlamda çokkültürlülük, kültürel kökeni ne olursa olsun farklı kültürel geleneklere izin verilen bir toplumda, bireylerin barış içinde ve bir arada yasayamamaları için hiçbir neden olmadığını ifade eder. Değerlerin ve onların yorumu hakkında gruplar arasındaki anlaşmazlıkların belli bir toplumsal yapı içinde kolayca bağdaştırılamaz olduğu yerde ise çokkültürlülük bir problem haline gelebilmektedir" (Öztürk, 2011: 32).

Çokkültürlülük, bir çok olumlu anlamlarına karşın bir tür asimilasyon yöntemi olarak da görülebilir. Toplumsal ve kültürel uyum gayreti içinde bir nevi erime potasına doğru uzanan söz konusu süreçte çokkültürlülük sonucu ile karşılaşmak da mümkündür. Buna göre "çokkültürlülük bir nevi 'salata kasesi' olarak da adlandırılabilir. Böylesi bir tanımda, olguyu teşkil eden unsurlardan hiçbiri eriyerek diğeri ile karışmaz. Her unsur

kendi öz niteliğini korur ve yeni bir aroma oluşturulur" (Vatandaş, 2001: 104).

Burada dil önemli bir rol oynar. Çokkültürlü bir toplumda birden fazla dil konuşulur ve her farklı kültüre ait birey kendi kültürüne ait dili ana dili olarak öğrenir. Ana dil ile dünyayı tanıyıp düşünme ve düşünce kalıplarını geliştirir. Sonrasında farklı bir kültüre ait dilde bilişsel kapasitesini geliştirir. Yabancı dil yolu ile gerçekleştirilen kültürlerarası iletişim, eğitimli ve daha entellektüel bireylerin yetişmesine de katkı sağlar. Dilsel ayrıntılandırma ve karşılaştırma, dil öğrenim sürecine katkı sağladığı gibi iletişimin de daha sağlıklı ve uzun soluklu olmasına olanak sağlar. Ülkesi dışında yaşayan ve farklı bir ana dille büyümüş çocukların yeni ülkeye uyum sağlamaları için dil öğrenme gerekliliği ortaya çıkacaktır. Bu gereksinim göç, eğitim ve yaşam gibi farklı sebeplerle başka bir ülkeye giden yetişkinler için de söz konusudur.

Bu durum çokkültürlülükle ilgili yabancı dil öğretiminin olumlu yönde gelişmesini sağlayacak yollar aranmasına neden olmuştur. Bu arayış sonunda çokkültürlülüğün yabancı dil öğretimi boyutunda doğru algılanması için eğitimde yeni değer ve yaklaşımların benimsenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Çokkültürlü eğitim, farklı ırk, etnik yapı ve sosyal gruplardan gelen tüm öğrenciler için eşit eğitim fırsatlarını sağlamak ve farklı öğrenci grupları arasında diyalog geliştirmeyi amaçlamaktadır (Bohn&Sleeter, 2000). Bu anlamda çokkültürlü yabancı dil öğretiminde hedeflenen başarı ve verime ulaşmak için 'öğretici' ve 'ders materyalleri' gibi iki önemli unsur ön plana çıkmaktadır. Özellikle çokkültürlü eğitim anlayışının yeni tartışılmaya başlandığı toplumlarda öğretici, kritik görev üstlenen bir konumda yer almaktadır. Benzer şekilde, yabancı dil öğretiminde kullanılan ders materyallerinin de öğrencilerin kültürel farklılıklarını gözeten, karşılaştırmalara olanak sağlayan ve

kültürlerarası duyarlılık konusunda faydalı içerikler barındırması gerekmektedir. Öğrenmenin maksimum düzeyde fayda sağlaması için bireysel farklılıklara sebep olan kültürel farklılıkların ders kitaplarına kazandırılması önemlidir.

2.2. Yabancı Dil ve Kültür

Dil ve kültür birbirinden etkilenerek şekillenir. "Diller ve öğeleri bir çağdan ötekine geçe geçe geldiğinden, geçmişin şimdiki zamana etkileri kültürün en derinine kadar işler. Dil aynı zamanda düşünme ve duyma biçiminin bir kavrayış seklidir. Bütün bunlar, yani ulusun düşünme, duyma bicimi, karakteri, nesneleri kavrayış şekli, diline etki yapmadan ulus üzerine etki yapamazlar" (Akarsu, 1998: 83).

Kongar'a (1996) göre dil kişinin toplumsal varlığının aracıdır ve bireyle toplum arasında karşılıklı bir iletişime, bireyi birey yapan ve toplumu toplum yapan değerlerin, inançların kısacası bireysel ve toplumsal tutum ve davranışların karlılıklı iletişimine olanak tanır. Bu etkileşim dolaylı olarak ya da doğrudan tecrübe edinmemizi, düşüncelerimizi şekillendirmemizi ve bu düşünceleri başkalarına aktarmamızı içererek kültürümüzü geliştirir (Kongar, 1996)

"Gerçekten de dil, insana ait her türlü ürünün taşıyıcısıdır ve kültürün yeniden atmasından itibaren birey çevresel etkinin de katkısıyla aslında atalarının miras olarak bıraktığı kültürel öğelerle beslenerek gelişir ve toplumda kendini gösterir. Bu süreç kültürün öğretilmesi ya da öğrenilmesi yoluyla işler ve bu da büyük ölçüde dil ile gerçekleşir. Eğer dil olmasaydı, insanlık toplu halde yaşayan herhangi bir canlı topluluktan farklı olmayacaktı" (Cangızbay, 1998: 128).

Dil ve kültür arasındaki güçlü ilişkinin bir nedeni de dilin, aynı dili konuşan bir

toplumsal gruptaki insanları birbirlerine ve kültürlerine bağlayıcı özelliğidir (Bolton, 1980: 9). Dil, aktif iletişimin yaygın olduğu toplumsal sistemin bir parçasıdır. En temel düzeyde bir kelimenin hatta kökün anlamı aynı kültürel topluluğa ait tüm üyeler tarafından bilinir ve paylaşılır çünkü kültür yalnızca birinin diğeriyle hangi konu hakkında konuştuğu ya da iletişimin hangi temel dilbilgisi yapılar üzerine kurulduğunun ötesinde bireylerin mesajları hangi ifadelerle şekillendirdiğini, hangi anlamı yüklediğini ve anlamın ne şekilde yorumlandığını belirler. Aynı kültür topluluğu içerisindeki bireyler kullandıkları ortak ifadelerle kolaylıkla anlaşırlar çünkü söz konusu ifadeler o kültürel gruba ait ortak bir bilgi ve kültür havuzundan çıkar. Bu yüzden dil, kültürel gerçekliği yansıtır.

İnsanların sözlü, yazılı ve görsel araçları kullanma biçimleri -örneğin konuşmacının ses tonu, jest ve mimikleri- ait oldukları grubun anlayabileceği somut anlamlar oluşturur (Kramsch, 1998: 3). Zaten bir dili ana dili olarak konuşan insanlar, ortak davranış normları ve ortak dil referanslarına sahip olmasalar birbirlerini anlayamazlar (Byram ve Sarriers, 1991: 201). İşte bu yüzden dil, kişinin belirli bir kültürel topluluğa ait olma hissini ve bağını sağlayan en önemli unsurdur.

Akarsu`ya (1998) göre "Dille kültürün ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlı olduğunu, kültürce gelişen bir ulusun er geç dilinde de bir gelişme olacağını, dili gelişmeden kalan bir ulusun kültürünün de o ulusun gerçek bir kültürü olamayacağını, ancak dilinde bir üstünlük kazanmakla bir ulusun yaratıcı bir kültüre erişebileceğini, öyleyse dille kültürün sıkı sıkıya birbirine bağlı olduğunu kabul edince, kültür değişmeleri geçiren bir ulusun dilinde de o değişmelere uyan değişiklikler olacağı görüşü ister istemez kendini kabul ettirir. Toplumun edebiyatı, felsefesi, sanatı, tekniği ile birlikte bütün kültürü, düşünceleri, kavrayış bicimi, giderek töre ve görenekleri dille bir

bağlılık içindedirler, dilden ayrılamazlar" (1998, s. 88). Bir toplum içinde dilin gelişmişlik seviyesi o toplumun düşünce yapısının gelişimiyle doğru orantılıdır. Bu durum sonuç olarak toplumun maddi ve manevi tüm kültür öğelerine yansıdığı için dilin doğru ve bilinçli kullanılması kültür olarak da üstün bir seviyeye ulaştırır.

Kültürü meydana getiren en önemli bileşenlerden biri olan dil, içinde konuşulduğu toplumun düşünce ve kültürel yapısını en iyi ifade eden unsur olduğundan aynı zamanda en önemli kültür taşıyıcısıdır. Bu yüzden herhangi yabancı bir toplumun dilini iyi ve etkili bir şekilde öğrenebilmenin öncelikli şartı o toplum gibi düşünebilmektir. Kültür geliştikçe dil, dil geliştikçe kültür ve düşünce yapısı değişir ve gelişir. Bir toplumun kültürü hakkında araştırma yaparak o toplumun diline ve benzer şekilde bir toplumun dili hakkında araştırma yapılarak da o toplumun kültürüne ait veri elde etmek mümkündür.

Gadamer (1989) konuşulan dilin düşüncelere etkisi olduğunu gerçeğinin yadsınamaz olduğunu belirtmiştir. Düşünülen olgunun kelimelerle, düşünme eylemimin de kişinin kendiyle başbaşa zihninde bir şeyler tasarlamak olduğunu, söz konusu bu tasarlamanın da yine kendine bir şeyler söylemesi olduğunu aktarmıştır (Gadamer, 1989: 547). Tıpkı, Platon gibi Gadamer de kişinin kendi içindeki bu diyaloğunun düşüncenin özünü oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu şekilde dille beslenip elde edilen düşüncelerle de toplum bazında kültür oluşumunun gerçekleştiğini söylemek de yanlış olmaz.

Kısacası kültürün ait olduğu toplumdaki bireylerin dili ile ilişkisi oldukça belirgindir ve diller içerisinde konuşulduğu kültürden etkilenir ve benzer şekilde dil de kültürün önemli bir bileşeni olduğu için de kültürü oldukça fazla etkilemektedir.

2.3. Yabancı Dil Öğretiminde Kültür Aktarımı

Farklı toplumlar arasındaki ilişkiler, toplumların farklı dilleri öğrenmesini de gerekli kılmaktadır. Durmuş'a (2013) göre "dil öğretiminin tarihini, toplumların çok yönlü temaslarının tarihi kadar eski kabul etmek mümkündür" (s.49). Bu temas sürecinde "bir dilin öğrenilmesini gerekli kılan unsurlar, o ülkenin yürütmüş olduğu politik, ekonomik, ticari ve kültürel ilişkilerin yanı sıra o ülkenin sahip olduğu dil politikaları ve dil planlamalarıyla birebir ilişkilidir" (Açık, 2013: 484). Bu ilişkiler de yabancı bir dili öğrenmeyi önemli bir ihtiyaç hâline getirmektedir. İşcan'a (2014) göre "Kültürel değerlerin başkalarına aktarımı, farklı kültüre ait değerleri tanıma isteği, farklı dilleri konuşan insanlarla ortak bir dilde buluşma ya da başka bir toplum içinde yaşayabilme arzusu dil öğrenmeye karşı ilgiyi arttırmakta ve yabancı dil öğretiminin önemli bir konu olmasını sağlamaktadır. Bunun yanında hem bireysel hem de örgütsel olarak yürütülen eğitim, kültür, bilim, sanat, ticaret, siyaset, turizm, spor gibi pek çok alandaki ilişkiler de yabancı dil öğrenmeye duyulan ihtiyacı arttırmaktadır" (s.5).

"Yabancı dil öğretimi; zihinsel, psikolojik ve akademik olmak üzere birbirinden farklı, çok katmanlı süreçleri içeren ve dairesel olarak ilerleyen bir öğretim alanıdır." (Temur, 2016: 35). Bu yüzden böylesi alanları içinde barındıran bir sürecin, içerisinde büyük bir motivasyon, algı, çaba ve farkındalık gerektirdiği de yadsınamaz bir gerçektir. Bunlara ek olarak, günümüz yabancı dil eğitimde 'kültürel farkındalık' ve 'kültürlerarası iletişimsel yeterlilik' gibi kavramlar ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla, yabancı bir dili konuşma ve anlama becerisi, kişinin kendi kültürünün yanı sıra öğrendiği yabancı dilin kültürünü algılama, anlama çabası ve kişinin olası konuşma durumlarında belirli yapılara hakim olabilmesi ve duruma uygun tepki vermesi ile doğrudan ilgilidir. Böylelikle, söz konusu beceri, iletişime katılanların ilgili dili kullanabilmeleri ve anlayabilmeleri için bilmeleri gereken toplumsal ve kültürel bilgilerin edinimini de zorunlu kılmaktadır.

“Bireyler yabancı veya ikinci bir dili öğrenirken doğal olarak öğrendikleri dilin içinden çıktığı kültürel arka planı da öğrenirler” (Akarsu, 1998). Bu durum hem bilgi hem de beklentileri içerir. Öyle ki belli konularda ve durumlarda kiminle neyin nasıl ve hangi üslupta konuşulması, hangi durumlarda ve hangi sosyal grupla resmi ya da gayri resmi olarak nasıl bir diyalog içine girilmesi gerektiği ya da hangi durumlarda tamamen sessiz kalınacağı vb. detayların da öğrenilmesini de içermektedir.

Yabancı dil öğretiminde kültürün özellikle kültürlerarası iletişimin önemi üzerine yapılan araştırmalar, öğrencinin öğrendiği dilin kültürünü kavrayarak kültürlerarası iletişimsel becerisini bir anlamda yukarıda geçen kültürlerarası iletişimsel yeterliliğini geliştirmesine yardımcı olmayı hedeflemektedir. Gökmen’e (2005) göre “kültürlerarası iletişimsel yeterlilik, başka dilsel kültüre sahip insanlarla, onların dilinde etkili ve uygun bir biçimde iletişim kurma becerisidir” (s.70). “Kültürlerarası yaklaşıma dayalı dil öğretiminin ana bileşeni her ne kadar hedef kültür olarak düşünülse de, tam anlamıyla yapılacak dil öğretiminde öğrencinin öncelikle kendi kültüründe yetkin ve farklı kültürleri algılayabilecek bir kapasiteye sahip olması beklenmektedir” (Altundağ, 2007: 34).

“Yabancı dil öğretimi, bir anlamda kültürler arasında yapılan bir seyahat gibidir. Kişiler yabancı bir dil öğrenirken, sadece öğrendikleri dile ilişkin yapıları değil; aynı zamanda öğrendikleri her bir sözcükle yakından ilintili bir tarihi, kültürü ve bunların yaratıcısı olan ulusu da yakından tanımakta ve yeni bir dünyayı öğrenmektedir” (Fishman, 1980). Söz konusu bu durum aslında oldukça uzun soluklu bir süreçtir. Çünkü yabancı bir dili öğrenmek süreçle ilgili bir durumdur ve dil öğrenme süreci kültürel bilinçlenme ve kültürleşme süreci olarak da algılanmalıdır. Bu süreç her ne kadar dil

öğrenme süreci olarak ortaya çıksa da aslında bireysel bir çabayla iç içe geçmiş, yoğun bir düşünsel etkinlik ve kültürel iletişim ve etkileşim ağını gerektiren bir yapıdır.

"Günümüz dilbiliminde bu konuların üzerinde önemle durulmakta ve dilin her şeyden önce bir iletişim aracı olduğu, dil öğretiminde bu aracın dilbilgisi boyutunun kendi başına ayrı olarak değil de dilin dört temel becerisiyle (dinleme, konuşma, okuma, yazma) birlikte sosyokültürel ve pragmatik unsurlar da göz ardı edilmeden öğretilmesi gerektiği savunulmaktadır" (Neuner, 1995: 186). Birey iletişim sürecinde belirli bir ileti aktarılırken ya alıcı ya da vericidir ve belirli dili yeterli ölçü ve beceride kullanmaktadır. Dil öğretiminde de iletişimin tam anlamıyla gerçekleşmesi için dile ait tüm temel becerilerin kazandırılmasına çalışılmaktadır. Dolayısıyla, yabancı dil öğretiminde iletişimsel yaklaşım kuramı ve bu kuramın nitelikleri incelendiğinde, yabancı bir dil öğrenirken ya da öğretirken hangi becerilerin kazanılması gerektiği daha net anlaşılacaktır.

Yabancı bir dile ilk kez maruz kalan bir kişi, söz konusu dilin uluslararası iletişimdeki etkisine ek olarak o dilin sesletim, sosyal ve kültürel yönlerinden de etkilenir ve öğrenme isteği ve motivasyonu bu çerçevede şekillenir. "Yeni bir dil ile ilk defa karşı karşıya gelen birey, aslında kendi kültürünün dışındaki bir başka kültürü de kabul etmeye hazırdır" (Roche, 2001: 16). Dil öğrenme sürecinde kişi, öğrenmeden farklı olarak edindiği ana dilinde dilin inceliklerine, dilbilgisi ve kültürel yapısına hakim değilse, yani konuştuğu dili iyi bilmiyorsa söz konusu yabancı dili öğrenmekte güçlük çeker. İki dil arasında sürekli devam eden anlamsız karşılaştırmalar yaparak, ana dilindeki neden sonuç ilişkisini öğrenmeye çalıştığı yapılar arasında kurmayı deneyerek zorlu ve verimsiz bir sürece girer ve anlamı bu şekilde bulmaya çalışır. Sonuç olarak da, kendi dilini ve bağlamında kültürünü sorgulamaya başlar. İlk etapta sözcük düzeyinde başlayan bu

karşılaştırma sonucunda da ana dilinin öğrenilen yabancı dil karşısında yetersiz olduğu sonucuna ulaşabilir. Hâlbuki bu durum kişinin o döneme kadarki almış olduğu eğitimin yetersiz olması ve kendi kültürünü yeterince benimsememiş olmasının bilinç dışı bir yansımasıdır.

> "Kişinin entellektüel birikimi yetersizse deneyimlediği her kültürel farklılığı kendi kültürüyle karşılaştıracağı için zihinsel bir yorgunluk yaşar. Bir süre sonra geldiği yol ayırımında ya tam olarak hâkim olmadığı birinci dile ek olarak öğrenmeye çalıştığı ikinci dili öğrenmekten vazgeçer ya da yabancı/ikinci dili öğrenme sürecini basmakalıp dilbilgisi ezber şekline dönüştürür. Böylesi bir dil öğrenme de zamanla verimsiz bir çabaya dönüşür. Sonuç olarak kişi yabancı dil öğrenme sürecinden olumlu bir sonuç alamamasına ek olarak çabaları da sonuç vermeyince ya dili öğrenmekten tamamen vazgeçer ya da toplumsal baskı veya zorunluluk sebebiyle bu öğrenme süreci her seferinde baştan başlayan bir kısır döngüye dönüşür. Ancak ne var ki, kişi yaptığı karşılaştırmalardan usanıp, kendini tamamen öğrendiği ikinci dile adayıp karşılaştığı her yeni kavramı -ki bu bazen tek bir sözcük bile olabilir- ya da kültürel detayı hayranlıkla karşılar ve etkilenir. Hatta karşılaştığı her yeni olgu, onun için mutlak bir ideal olarak vazgeçilmez bir anlam kazanır. Süreç bireyin kültür ve kimlik çatışmasına kadar uzanabilir" (Roche, 2001: 37). Burada görülen "çatışmanın kaynağını oluşturan kültürel farklılıklar semboller, kahramanlar, ritüeller ve değerler olmak üzere dört grupta sınıflandırılır" (Kartarı, 2006: 64).

"Yabancı bir dil öğrenmek bir yerden belirli başka bir yere yapılan yolculuk olarak değerlendirildiğinde, yolculuk boyunca elde edilen birikimlerin de 'kültürleşme' olarak değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Kültürleşme sürecinde belirli bir noktaya

gelen dilbilimciler, iletişim sorunları olduğunda evrensel bir anlaşma sağlayabilen iletişimsel yöntem ve yaklaşımları kullanmak zorundadır" (König,1991: 79). "Her dilde bir 'anlatabilirlik ilkesi' vardır ve bu ilkeye göre her dilde her anlam için bir ifade ve açıklama bulmak her zaman mümkündür" (Bitterli, 1984: 234). "Bu bağlamda yapılacak araştırmalarda, toplumbilim ile dilbilim araştırmalarının kesişim noktalarında buluşularak grubun toplumsal, ekonomik ve kültürel yapısının öncelikle saptanması gerekir" (İmer, 1990: 54).

Modern toplumlarda kültürlerarası yeterlilik, Risager'e (2000) göre, "hedef kültür/kaynak kültür ikilisinden çok daha karmaşık kültürel düzeyleri içine alan ve öğrencinin farklı bir dünya görüşünü kendi dünya görüşüne göre değerlendirip kavramasını gerektiren aktif bir süreçtir". House'a (2007) göre, kültürlerarası öğrenme sürecindeki kişi, hem kendi kültürüne hem de tanımaya ve öğrenmeye çalıştığı kültüre aşina olan ve kendi için adeta bir 'üçüncü yol' açan kişidir. Güvenç (1991) de, kültürleşme olarak adlandırdığı bu süreci şu sözlerle ifade ediyor:

> "Aynı ölçüde ya da ayrı toplumlarda, birbirinden az çok farklı görünen değişik kültürlerle yetişmiş, eğitilmiş birey ve grupların birbiriyle kültürel etkileşime girmesi, belli bir kültür alışverişi sonunda, karşılıklı olarak birbirinden etkilenip değişikliğe uğrayıp, çoğu zaman, üçüncü ve yepyeni bir kültür bileşiminin ortaya çıkmasına 'kültürleşme' deniyor" (s.287).

Bu anlamda yabancı dil öğretiminde öncelikli amaç, öğrendiği dilde sadece dilbilgisi ve yapısal yeterliliğe sahip öğrenciler yetiştirmek yerine, ait olduğu kültürle farklı kültürler arasındaki ilişkinin farkında olan, kendi kültüründen olmayan yani 'diğerine' karşı algısı açık olan, sorgulayan ve kendisini iletişimsel olarak uluslararası

boyutta kültürel olarak hazırlamış olan konuşucular (intercultural speakers) yetiştirmek olmalıdır.

Yabancı dil ediniminin yalnızca ana dilimizde bulunan sözcük, terim, kavramların ve anlatımların anlamsal karşılığını öğrenilen dilde bulup kullanma olmadığına dikkat çeken Ozil (1991) durumu şöyle açıklamaktadır:

> "Çeşitli toplumların dünyaya bakış açılarına, düşünme ve değer sistemlerine açılan bir kapıdır yabancı dil. Yabancı bir dil ya da diller, bize bu dillerin dünyayı algılama biçimlerini ve değer sistemlerini tanıttığından, hem o dillerin kültürleriyle donanmış kişilerle her alanda daha iyi iletişim kurabilmemizi sağlıyor, hem de kendi düşüncemizi geliştiriyor, çevremizi genişletiyor, bunun da ötesinde kültürler arasında değişik ve aynı olan yanlar kendi varlığımızın, kendi benliğimizin bilincine daha iyi varmamıza ve kendi konumumuzu daha iyi belirlememize yardımcı oluyor" (s.96).

Buradan hareketle, kültürlerarası öğrenme sürecinin asıl çıkış noktasının kendi kültürümüz, tarihimiz ve deneyimlerimiz olduğunu söylemek mümkündür. Başka bir ifadeyle, "kültürlerarası öğrenme, bireyin kendi kültürü tarafından belirlenen dünyaya bakış açısının zamanla çok kültürlü bir boyut kazanarak genişlediği ve onun kendi dil ve kültürüne ait özelliklerin daha iyi farkına vardığı bir süreçtir" (Kaikkonen, 1997).

Kültürlerarasılık sürecinin başlıca bileşenlerinden biri olan kimlik deneyiminin haricindeki ilkelerden bazıları şunlardır:

- ötekine açıklık yani ötekiyle diyalog içinde olma,
- güven ve farklılığa etkin saygı,

- etkin hoşgörü,

- değişimi kabul etme ve hoş karşılama (Gillart, 2000: 32-36).

Byram'a (2000) göre "oldukça derin süreçlerin yaşanmasını gerektiren kültürlerarası yeterliliğin beş boyutu bulunmaktadır: Diğer kültüre duyulan merak ve açıklığı içeren tutum ve davranışlar, toplumsal ve bireysel etkileşim süreçleri hakkında sahip olunan bilgi, farklı kültürler arasındaki ilişkileri yorumlama becerisi, farklı kültürler arasında rahatça hareket edebilme ve eleştirel düşünme becerileri."

Kültürlerarası yeterliğin pek çok yönünü tanımlayan Byram'ın bu çok bilinen modelinden anlaşıldığı üzere, günümüzde yabancı dil öğretimi geleneksel yaklaşımlardan uzaklaşarak, kültürlerarası boyutu da içine alan çok daha kapsamlı bir çalışma alanı hâline gelmiştir. Çünkü bu tarz yaklaşımlarla ele alınması beklenen dil öğretim yöntemlerinin geliştirilebilmesi gerek eğitimciler gerekse öğreniciler tarafından değişime ait ve yenilikçi bir bakış açısını gerektirir.

Avrupa Dilleri Öğrenimi Ortak Çerçeve Metni'nde, yabancı bir dil öğretilirken, o dilin ait olduğu kültür içerisindeki her türlü kültürel unsurun da öğretilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir. "Mutlaka aktarılması gereken kültürel unsurlar, temel ve alt değerler şeklinde şu şekilde olmalıdır:

- Günlük Yaşam
    - Yiyecek, içecek, yemek zamanları, sofra adabı,
    - Resmi tatiller, çalışma zamanları,
    - Boş zaman etkinlikleri, hobiler, okuma alışkanlıkları, yaygın sporlar.
- Yaşam Koşulları

- Yaşam standartları,
- Ev koşulları,
- Sosyo-ekonomik durum.

- Kişilerarası İlişkiler
  - Sınıfsal yapı ve sınıflar arası ilişkiler,
  - Kadın erkek ilişkileri,
  - Aile yapıları ve ilişkileri, kuşaklararası ilişkiler,
  - Politik ve dinsel gruplar arası ilişkiler.

- Değerler, İnançlar, Davranışlar
  - Sosyal sınıf,
  - Çalışma toplulukları,
  - Gelir düzeyi,
  - Gelenekler,
  - Sanat, müzik vb.

- Beden Dili

- Sosyal Gelenekler
  - Dakiklik,
  - Hediyeler,
  - Elbiseler,
  - Yasaklar, kurallar vb.

- Adet Olmuş Davranışlar
  - Dini kurallara dayalı davranışlar,
  - Doğum evlilik gelenekleri,
  - Festivaller, törenler, kutlamalar" (Bölükbaşı ve Keskin, 2010: 227).

Yabancı dil öğretiminde kültürel unsurların da aktarımının yapılması gerektiğini Özil (1991) yabancı dil öğretimindeki kültür aktarımında kültürel unsurlarında öğretilmesi gerektiğini şu şekilde ifade etmektedir: "Yabancı dil edinme, ana dilimizdeki kavramların anlatımlarının karşılığını o dilde bulup kullanma değildir. Çeşitli toplumların dünya bakışlarına, düşünme ve değer sistemlerine açılan bir kapıdır yabancı dil. Bir toplumun ya da bir toplumun bireylerinin çeşitli etkinliklerini, davranış biçimlerini kavrayabilmenin yolu, o toplumun dilini bilmekten, öğrenmekten geçer." (s.96).

Tomalin ve Stempleksi (1993) kültürel unsurların yabancı dil öğretiminde ders müfredatına ve kullanılan kaynaklara neden dahil edilmesi gerektiğini şu şekilde ifade etmektedir:

"- Öğrencilerin her insanın davranışında kültürün etkisi olduğunu anlamalarına yardımcı olmak.

- Öğrencilerin yaş, cinsiyet, sosyal sınıf gibi değişkenlerin insanların konuşmalarında ve davranışlarında etkisi olduğunu anlamalarına yardımcı olmak.

- Öğrencilerin hedef kültürdeki ortak durumlarda gösterilen ortak davranışların farkına varmalarına yardımcı olmak.

- Öğrencilerin bazı sözcük ve tümceciklerin kültürün bir sonucu olarak, hep aynı biçimde birbiri ardına geldiğinin farkına varmalarına yardımcı olmak.

- Öğrencilerin hedef kültürle ilgili genellemeleri nesnel gözle değerlendirmelerine yardımcı olmak.

- Öğrencilerin hedef kültürle ilgili bilgi toplama becerilerinin gelişmesine yardımcı olmak.

- Öğrencilerde hedef kültürle ilgili merak uyandırmalı ve onların o kültürdeki insanlara empati duymalarını sağlamak." (s.89).

Kişide kültürlerarası iletişim yeterliliğinin gelişmesi sahip oldukları ya da farklı bakış açıları ile elde edecekleri yenilikçi açılımlarla doğru orantılıdır. Kendi kültürü ile sınırlı dar ve kısır dünya görüşünü evrensel bir boyuta taşımak adına önemli bir adım olarak farzedilebilecek böylesi bir yeterlilik bireyin hem kendine hem de ait olduğu topluma büyük bir katkı sağlayacaktır. Ait olduğu toplum konusunda ne kadar kültürel duyarlılık taşırsa, deneyimlediği ve başka bir dil aracılığıyla iletişim kurmaya çalıştığı çevrenin kültürüne ve barındırdığı özelliklerine daha kolay adapte olacaktır.

2.4. Yabancı Dil Öğretiminde Kültürlerarası Duyarlılık

2.4.1. Kültürlerarası Duyarlılığın Tanımı

"Kültürler, geçmişte çoğu zaman birbirlerinden farklı, ayrı ve bağımsız birer varlık alanı olmuştur. Ancak, son yüz yıl boyunca ve özellikle de son yirmi beş yıl süresince kültürler ve uluslar, birtakım özgün niteliklerini yine taşımakla birlikte, kompleks yollarla giderek daha fazla bağlantılı ve bileşik hale gelmiştir" (Harris, Moran, 2004: 3). Farklı kültürlerin bu denli bağlantılı ve eskiye oranla daha yakın iletişim içerisinde olmasının beraberinde bir takım sorunlar getirebileceği ve bu sorunların iletişimde bir engel teşkil edeceği düşünülebilir. Ancak günümüzde kültürlerarası farklılıkların artık iletişim ve etkileşim sürecindeki bariyerler olarak varsayılmaktan ziyade; bu farklılıkları bir nevi çeşitlilik ve renklilik olduğu yönündeki inancın her geçen gün daha yaygınlaştığı görülebilir.

Teknolojik gelişim ve iletişim olanakları açısından bugün gelinen nokta itibari ile kültürlerarası iletişim ve farklı kültürlere karşı sahip olunması ve geliştirilmesi gereken duyarlılık kaçınılmaz bir gerçek haline gelmiştir. "Özellikle son elli yıldan beri uluslararası ilişkilerin giderek yoğunlaşması, hiçbir ulus, ülke ve kültürün diğerleriyle

ilişkisini keserek yaşamını sürdüremez hale gelmesini de beraberinde getirmiştir. İletişim teknolojilerinin dünyayı bir ağ gibi sarmalaması, dünya nüfusunun hızla artması, turizm ve öğrenci hareketliliği, dünya ekonomisindeki odak noktaların değişmesi, uluslararası ticaret ve çalışma alanlarının artması, siyasal ve ekonomik nedenlerle yaşanan göç hareketleri gibi sıralanabilecek birçok faktör farklı kültürler arasındaki iletişim ve diyalog koşullarını da hiç olmadığı kadar yoğunlaştırmıştır" (Kartarı, 2000: 12). Söz konusu koşullar, modern toplumlardaki kültürler arası iletişim yeterliğinin yanı sıra tamamlayıcı bir anlam kazanır ve kültürler arası duyarlılık kavramına vurgu yapar. "Kültürlerarası duyarlılık, kültürlerarası iletişim becerisinin bir parçasıdır ve 'kültürlerarası farklılıkları anlamada, kabul etmede ve takdir etmede kendi motivasyonunu sağlamak için gerekli olan aktif istek' olarak tanımlanmaktadır" (Bulduk, Usta, Dinçer, 2017: 74).

> "Kültürlerarası duyarlılık kavramının incelenmesinde daha anlaşılır hale getirilmesi gereken iki konu var. Öncelikle, kültürlerarası duyarlılık, etkileşim sürecinin bilişsel, duygusal ve davranışsal yönleriyle beraber ele alınsa da, temelde duygusal alanla ilgilidir. Yani, kültürlerarası duyarlılık aslında duygularla ilgilidir. İkinci olarak ise bilişsel düzeydeki kültürlerarası farkındalık, duygusal düzeydeki kültürlerarası duyarlılığın temelidir. Söz konusu iki kavram bireyi sırasıyla davranışsal boyuta işaret eden kültürlerarası yeterliğe ulaştırır. Dolayısıyla, bu kavramlar yakın ilişki içinde olmakla birlikte aslında farklı kavramlardır" (Chen, 1997: 4-5).

"Kültürlerarası iletişim yeterliliği kazanılmasındaki başlıca şart duyarlılık ve farkındalık elde etmektir. Kültürlerarası duyarlılık, kültürel farklılıklar ile baş etmek için bireyin sahip olduğu psikolojik gücünün derecesini ifade etmektedir" (Medina, Lopez ve Portillo 2004: 180).

Böylelikle, kültürlerarası duyarlılık kültürler arasındaki farklılıkların bilincinde olmak, anlamlandırmak ve yorumlanmasıdır. Bu, aynı zamanda, kültürlerarası iletişim açısından uygun ve etkili davranış biçimini teşvik eden olumlu bir duygu geliştirebilme yeteneği olarak tanımlanabilir. Bu tanım, kültürlerarası duyarlılığın hareketli yapısına gönderme yapar. Böylelikle "kültürlerarası farklılıkları anlamak, onaylamak, kabul edip benimsemek için bireylerin buna yönelik motive edici bir istek ve eğilime sahip olmaları gerektiği gerçeği karşımıza çıkar. Söz konusu istek ve eğilim, kültürlerarası etkileşimlerden olumlu sonuçlar çıkarmayı da beraberinde getirir" (Chen 1997).

Kısacası, kültürlerarası duyarlılığın temel göstergesi farklı kültürlere ve aidiyet bağlarına gösterilen önyargıdan arınmış, stereotiplerin önemli rol oynamadığı, etnomerkezcilikten uzak olumlu duygulardır. Anlama, tanıma, onaylama, saygı gösterme ve görecelik gibi özellikler taşıyan bir duygu kültürlerarası duyarlılığa olumlu katkılar sağlar çünkü kültürel farklılığın öne çıktığı ortam ve durumlarda söz konusu farklılıklarla başa çıkmak ve beraberinde etkili ve sağlıklı bir iletişim kurabilmek için yukarıda bahsi geçen özelliklerle bezenmiş bir duyarlılığa fazlasıyla ihtiyaç duyulur. Kültürel farklılıklarla hem duygusal hem de bilişsel düzeyde yüzleşip gelişim gösterdikçe birey, kültürlerarası iletişim yeterliliğine, yani davranışsal bir gelişimin gözlendiği bir üst düzeye geçecektir. Bu sebeple kültürlerarası iletişimde duyarlılık gelişiminin sağlanması sağlıklı ve verimli bir iletişimin en önemli ve belirleyici unsurudur.

2.4.2. Kültürlerarası Duyarlılığın Gelişimi

Kültürlerarası duyarlılık söz konusu olduğunda başlangıç noktası olarak Milton J. Bennett'in kültürlerarası iletişim yeterliliğinin bir boyutu olarak geliştirdiği Kültürlerarası Duyarlılık Gelişim Modeli- KDGM (Development Model of Intercultural

Sensitivity - DMIS)'nden bahsetmek yerinde olacaktır. Bennett, biçimlendirdiği modelde kültürlerarası duyarlılığı gelişimsel bir şekilde kavramlaştırmaktadır. "Kültürlerarası Duyarlılık Gelişim Modeli-KDGM, her bir basamakta gözlenebilen davranış ve bildirilen tutumların altta yatan dünya görüşünün göstergesi olduğu bir değişim modelidir" (Hammer ve ark. 2003: 423). Modelde, kültürlerarası duyarlılıkla ilgili süreç etnomerkezcilik basamaklarından başlayarak etnogörecelilik basamaklarına doğru ilerler. Sürecin etnomerkezcilik kapsamındaki ilk aşaması farklılığın reddedilmesi (denial), farklılığa karşı kendi kültürünü savunma (defense) ve farklılığın zamanla azaltılması (minimization) evrelerinden oluşan üç basamaktan oluşmaktadır. Devamındaki etnogörecelilik aşamasında ise sırasıyla farklılığı kabul etme (acceptance), farklılığa uyum sağlama (adaptation) ve farklılıkla bütünleşme (integration) aşamaları vardır. Kısacası etnomerkezcilikten başlayıp etnogöreceliliğe doğru gelişim gösteren altı basamaklı Kültürlerarası Duyarlılık Gelişim Modeli'nin şematize edilmiş hali ve kültürlerarası duyarlılığın gelişim aşamaları aşağıdaki gibidir (Şekil 1) (Hammer, Bennett vd. 2003: 300):

Şekil 1. Kültürlerarası Duyarlılık Gelişim Modeli

Etnomerkezci Basamaklar			**Etnogöreceli Basamaklar**		
Reddetme →	Savunma →	Azaltma →	Kabul etme →	Uyum Sağlama →	Bütünleşme

Bireyin kendi kültürünü gerçekliğin merkezine yerleştirdiği etnomerkezcilik basamaklarının ilk aşaması olan reddetme düzeyinde birey kültürel farklılıkları büyük ölçüde reddeler ya da bunların mevcudiyetlerini ciddi anlmada göz ardı eder. Başkalarının kültürel kimliklerinin dikkate alınmadığı bu aşamada bazen birey kendi kültürel kimliğinin de pek farkında olmayabilir. Devamındaki savunma düzeyinde ise birey kendi kültürü ile karşı kültürü "onlarda böyle ama bizde böyle" gibi bir yaklaşımla karşılaştırarak kendi kültürüne ait özellikleri farklı kültüre karşı savunur.

Etnomerkezciliğin son aşamasındaki farklılığı azaltma düzeyi ise karşılaştırılan her iki kültürün ortak ya da benzer noktalarının farkına varıldığı, kültürlerin ve o kültürlere ait kişilerin benzerliğinin vurgulandığı bir aşamadır. Başka bir ifadeyle, "bireyler bu aşamada tüm insanların temelde aynı olduğu düşüncesini muhafaza ederler" (Herhandez ve Kose, 2012: 515-516).

Diğer kültürleri kendi bağlamında değerlendiren etnogörecelilik basamaklarına gelindiğinde ise ilk aşamayı kültürel farklılıkların varlığının kabul edildiği ve bu farklılıklara saygı gösterildiği kabul etme düzeyi oluşturur. Adaptasyon ya da uyum düzeyinde ise bireyler farklı kültürlerden bireylerle iletişim kurabilmek için kişisel iletişim yeteneklerini geliştirir. Modeldeki etnogörecelilik boyutunun son basamağı olan bütünleşme düzeyinde ise bireyler kültürel kimliklerinin çoklu yönlerini karşı kültüre entegre etmeye gayret ederler. "Kültürel iletişimin gerçekleştiği iki kültürden herhangi birindeki böyle bireylerin varlığı bu aşamanın kilit bileşenidir. Onlar verili kültürel bağlam ile olan ilişkilerini sürekli olarak tanımlama süreci içindedirler" (Olson ve Kroeger, 2001: 122- 123).

Kültürlerarası Duyarlılık Gelişim Modeli'nde yer alan basamakları özetlemek gerekirse reddetme basamağındaki kişinin farklı kültürlere çoğunlukla uzak kalmayı tercih ettiği söylenebilir. Ait olduğu kültürü tek gerçeklik olarak algıladığı için dışlayıcı ve ayrımcı tutumu sonucunda diğer kültürlerle ilgili bilgiye de sahip değildir. Savunma basamağındaki kişi bir alt basamaktakine göre farklı kültürler hakkında daha fazla bilgiye ve deneyime sahiptir. Farklı kültürlerle daha iç içe bir deneyim yaşamıştır ve dünya görüşü biz ve onlar şeklindeki bir ayrıma göre düzenlenmiştir. Azaltma basamağında kişi farklılıklar karşısında daha tarafsız bir tutum sergiler. Bu kişiler kültürel farklılıklarla kendi dünya görüşlerini ortak potada eritmeye meyillidir. Azaltma basamağında ise birey

önceki basamaklara göre kültürlerarası duyarlılık açısından daha olumlu bir yaklaşıma sahip olsa da söz konusu yaklaşım hala etnomerkezcidir.

Kültürel farklılıkların tanındığı, farklı kültürlerin keşfinden zevk alındığı ve kültürlerarası etkileşimin daha fazla olduğu kabul etme düzeyi etnogöreceliliğin ilk basamağıdır. Ancak kişi kültürel ortamlarda uyum sağlama becerilerine henüz tam olarak sahip olmadığı için yeni iletişim davranışları kazanmaya ve göstermeye hazır değildir. Bu beceriler ve iletişim davranışları bir üst adım olan uyum sağlama basamağında önemlidir. Bu basamakta birey kendi kültürü ve diğer kültürler hakkında sahip olduğu bilgiyi kullanabilir, farklı kültürlerin üyeleri ile empati kurabilir ve bu kültürler içinde uygun iletişim davranışları gösterebilir. Uyum sağlama basamağı kültürlerarası duyarlılık gelişiminde son derece önemli bir düzeydir. Kültürlerarası farkındalığın en üst seviyesi bireyin 'çok kültürlü' olarak nitelendirildiği bütünleşme basamağıdır. Kişi kültürel bilgi birikimine ek olarak tüm farklılıkları kabul eder ve tanımadığı kültürlerde uygun ve etkin iletişim davranışları gösterme becerileri de oldukça yüksektir.

Kültürlerarası iletişim yeterliliğinin kazanılmasında kültürlerarası duyarlılığın geliştirilmesi oldukça önemli bir rol oynar. Etnomerkezci basamaklarda takılıp kalmış bireylerin kültürlerarası iletişim yeterliliğinin bileşenleri olan bilgi, motivasyon ve davranış alanlarında etkinlik göstermeleri beklenemez. Bireyin söz konusu alanlarda kendisini geliştirmesi etnomerkezci bakış açısını bir kenara bırakıp etnogöreceli yaklaşımlar edinmesi ile mümkün olabilir. Kendi kültürününün yegane olduğunu düşünen, farklılıkları kabul edemeyen ve farklı kültürler hakkında yanlış ve yersiz yargılamalarda bulunan bireylerin kültürlerarası iletişim yeterliliğine ulaşmalarını beklemek mümkün değildir.

2.4.3. Yabancı Dil Öğretiminde Kültürlerarası Duyarlılık

Yabancı bir dil öğrenirken hedef dilin toplumu ile iletişim kurmak için gerekli bilgiler ve bunların kullanılması için gerekli becerilere sahip olma yeterliliği dil öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Başka bir deyişle, dili doğru bir şekilde öğrenmek aslında dilsel özelliklerin farklı ortamlarda, yerinde ve zamanında anlamlı olarak kullanılmasını gerektirmektedir. Bu yaklaşım yalnızca dilbilimsel ve toplumbilimsel iletişim ve etkileşim kurallarını değil, aynı zamanda iletişim olayları ile etkileşim işlemlerinin bağlam ve içeriğinin temelini oluşturan kültürel kuralları, bilgileri ve duyarlılığı da içermektedir.

Kültürlerarası duyarlılık yabancı dil öğretimi açısından öğreniciye kullanılagelen geleneksel yöntemlerle öğretilmeye ve dayatılmaya çalışılan kişilerarası yaklaşımın zıttı olarak da nitelendirilebilir çünkü geleneksel genelgeçer dil öğretim yöntemlerininde, öğretilen dilin kültürüne ait detaylara dikkat çekmekten çok, o dili konuşan kişilerin dil kullanımını taklit etmek esas alınmıştır. Halbuki, Miladinoviç'e (2013) göre "öğrenciler dilin oluşumundaki kültürel bağlamlar hakkında bilgi sahibi olmadan dil konusunda uzmanlaşamaz. Dil bilgisi, bir dilin öğrenilmesinde tek başına yeterli değildir. Her durumda başarılı bir iletişim kurmak için kültürel unsurların öğrenilmesi zorunludur" (s.4).

Bhawuk ve Brislin (1992: 416) "bir diğer kültürde etkili olabilmek için kişinin, başka kültürlerle ilgilenmesi, kültürel farklılıkları ayırt edebilecek yeterlikte bir duyarlılığa sahip olması ve başka kültürlere ait kişilere saygılı olmak için kendi davranışlarını düzeltebilme isteğine sahip olması" gerekliliğinin önemine dikkat çekmektedirler.

Yabancı dil öğretiminde kültürlerarası duyarlılık kazanımı öğrenicinin kişisel motivasyonu, yeteneği ve ilgisine ek olarak öğreticinin mesleki ve kültürel donanımı ile dil öğretiminde kullanılan kaynakların içerdiği kültürel unsurlarla artırılabilir. Dil gelişiminin sağlıklı ve başarının yüksek olması için öğreticiye düşen bir çok görev ve sorumluluk vardır. Çecen (2007), dil öğretim elemanının söz konusu görev ve sorumluluklarını aşağıdaki gibi özetlemiştir:

"- Öğrencilerle doğal iletişim içinde olmalı.

- Öğrenciyi rahatlatıcı teknikler geliştirilmeli.

- Öğrenme isteklerinin hangi ögelere bağlı olarak arttığını saptayıp ders içi etkinlikleri ona göre düzenlenmeli.

- Yapılan yanlışları olağan karşılamalı, sabırsızlık göstermemeli.

- İkinci dili ana dilinden bağımsız öğretmeli.

- Önce somut örnek, adlar sonra soyut kavramlara geçmeli.

- Kelimelerin öncelikle temel anlamlarını daha sonra yan terim ve deyim anlamlarını öğretmeli. Benzer uygulamaları deyimler içinde uygulamalı. Öncelikle kelimelerin gerçek anlamlarıyla var olduğu deyimlerden başlayarak mecazi anlamlar taşıyan veya Türk kültürü tarih bilgisini gerektiren deyimlere geçmeli" (Çeçen, 2007: 73).

Benzer şekilde yabancı dil öğretiminde kullanılan kaynakların kültürel unsur aktarımını nasıl yapması gerektiği konusu da oldukça önemlidir. Aslan'a (2007) göre, "Kültürel unsurların aktarımının ölçüsünün iyi ayarlanmalıdır. Kültür aktarımı hem öğrenilen yabancı dilin ait olduğu toplumu tanıtıcı nitelikte olmalı hem de başka kültürlerin özelliklerini sunan bir yapıda olmalıdır. Aktarılacak kültürel unsurlarda bir sıra gözetilmeli ve kullanım sıklığı fazla olan kültürel unsurlar öncelikli olarak öğretilmelidir" (Aslan, 2007: 188).

"İnternet veya diğer malzemelerle desteklenseler bile özellikle başlangıç düzeyinde önemli rol oynayan ders kitapları, dil öğretimini geniş çapta şekillendirip öğrenicilerin "hedef kültüre dair ilk, sağlam kanaatlerini" oluşturmaktadır" (Risager vd. 2012: 1).

Dolayısıyla, dil öğretiminde başarılı bir ivme kazanmak adına kaynaklarda kültürel öğeler mutlaka yer almalı ama söz konusu öğeler aktarılırken ön yargı içermeyen ifadeler ve uygulamalar kullanılmalıdır. Bu şekilde dili öğrenenlerin hem öğrenme motivasyonu hem de hedef dilin toplumuna uyumu hızlanacaktır.

2.4.4. Yabancı Dil Olarak Türkçe ve Kültür İlişkisi

Akalın'a (2005:192) göre Türkçe dünya genelinde en çok konuşulan beşinci dildir. Tarih boyunca Türk kültürünün yerleşmiş olduğu coğrafyalara bakıldığında, etkileşim halinde olunan diğer toplumların dillerine Türkçe'den kelimeler geçmiş olduğunu, Çince, Ruşça, Arapça, Farsça ve Balkan dillerinin Türkçe ifadeler içerdiğini görmek mümkündür (Tuna, 1990: 57).

Uluslararası eğitim faaliyetlerinin ve öğrenci değişim programlarının yaygınlaşmasıyla Türkçenin dilbilimi açısından geliştirilmesi, öğretim materyallerinin ve kitaplarının hazırlanması niteliğinde çalışmalar da yapılmıştır. Özellikle, 80li yıllardan sonra Türk dilinin yabancılara öğretim çalışmaları önem kazanmıştır ve öğrenci değişim ve burs programları aracılığıyla yaygınlaşmıştır.

1984 yılında Ankara Üniversitesi tarafından kurulan Türkçe Öğretim Merkezi (TÖMER) bursluluk kapsamında Türkiye'ye gelen yabancı öğrencilere Türkçe öğretmek

için faaliyetlerine başlamıştır. Ardından, 1994 yılında Gazi Üniversitesi tarafından Türkçe Öğretim Merkezi (TÖMER) kurulmuştur. 2007 yılında Ankara'da kurulan Yunus Emre Kültür Enstitüsü de yurt içi ve yurt dışında Türkçe öğretimi alanında çalışmalar yapmaktadır. Son yıllarda benzer kurumlara onlarcası daha eklenmiş olup süreç içerisinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde çeşitli ders kitapları ve kaynakları hazırlanmıştır.

Tüm bu gelişmeler Türkçenin uluslararası boyutta daha fazla önem kazanmasına sebep olmuş ve öğretimi açısından son yıllarda gittikçe artan bir ivme ile gelişmesini sağlamıştır. Sonuç olarak gerek yurt içi gerekse yurtdışında yabancılara Türkçe öğretimi amacıyla hazırlanmış pek çok kaynağa rastlamak mümkündür. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan materyaller, içerdikleri metinler ve kültür öğeleri kültürel aktarımın başlıca unsurlarıdır. "Sözcükler yalnızca bir sembol olmanın ötesinde kültürel bir çok detay barındıran bir kültür dünyasıdır. Bu kültür dünyasına dair yeterince bilgi ve duyarlılığa sahip olmadan kelimeler ve ifadelerin tam anlamıyla kavranması mümkün değildir. Bu açıdan yabancılara Türkçe öğretiminin temel ilkelerinden biri, dil ile birlikte kültürün de verilmesidir" (Barın, 2011: 46). Bu nedenle "kelimelerin örülmesiyle oluşan metinlerin; kültür aktarımının önemli bir parçası olduğu göz ardı edilmemeli ve metinlerin seçiminde rastgele bir tutum izlenmemelidir" (Kalfa, 2013: 168).

Yazılı metinlerin dışında, ders esnasında sözlü kültür ürünlerinin yeterince kullanılması da Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde oldukça önemlidir. Hem öğrenim sürecini daha eğlenceli ve renkli hale getirmeleri hem de öğrenicinin hedef dille ilgili farkındalık ve duyarlılık kazanmasını sağladıklarından, sözlü kültür ürünleri, öğrenim sürecinin çok daha iletişimsel bir boyutta gerçekleşmesine zemin hazırlar. Bu yüzden Türk kültürüne ait birçok detay yansıtan efsaneler, fıkralar, deyimler, atasözleri,

maniler ve bilmeceler gibi sözlü geleneğin ürünleri, Türkçeyi öğrenen yabancı öğrencilerin dikkatini çekmekte, kültür aktarımında önemli bir rol oynamaktadır.

"Yabancı bir dili severek ve isteyerek öğrenen bir kişi, o dilin bir nevi kültür elçisi durumuna gelir. Dolayısıyla, yabancılara Türkçe öğretirken zor dilbilgisi konularının yanında ilgi çekici, basit ve anlaşılabilir metinlerin de kullanılması faydalı olacaktır. Bunları yaparken de günümüz Türk insanının çevresiyle kurduğu iletişim birinci planda olmalıdır. Çünkü dil öğretimi, yaşantıların kazandırılması demektir" (Barın, 2003: 312-313).

Kültürü meydana getiren unsurlar göz önüne alındığında çok geniş kapsamlı bir birikim, uygulama ve yaşam şekilleri ile karşılaşmak mümkündür. Ne var ki, yabancı dil öğretiminde ve benzer şekilde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi esnasında kültürü oluşturan tüm unsurları aktarmak mümkün değildir. Ülker'in Byram ve Risager'den yaptığı aktarıma göre "yabancı dil öğretiminde kültür aktarımının büyük önemi vardır; fakat kültür çok kapsamlı bir olgu olduğu için ve yabancı dil öğrenenler yine de daha çok dilin dizgesel yapılarına odaklı olduklarından kültür başlığı altında öğrenciye verilebilecek olan şeyler öğrencinin dili anlamasına yardımcı olacak nitelikte olmalıdır. Tarih, günlük yaşam ve rutinler, alışveriş, yiyecek-içecek, gençlik kültürü (moda, müzik vb.), okul ve eğitim, coğrafya, aile yaşantısı, sosyal şartlar, festivaller, gelenekgörenekler, turizm ve seyahat, iş hayatı ve işsizlik gibi konular yabancı dil öğrenenlere kültür bağlamında öncelikle öğretilmesi uygun olan konulardır" (Ülker, 2007: 16-17).

Kültürlerarası iletişim bağlamında, yabancı dil öğretiminde kullanılan kaynakların kültürel unsurlar içermesi son derece önemlidir. Ancak bu durumda da, böylesi geniş bir alanda hangi kültürel unsurun ne derece aktarılacağı sorusu ortaya

çıkmaktadır. Geçmişe ait ve birçok geleneksel kültür öğesi içeren ancak bir şekilde zaman aşımına da uğramış unsurlar ya da güncel hayata dair, yaşayan ve aktif iletişime oldukça büyük katkı sağlayan daha yeni unsurların kullanılıp kullanılmayacağı sorusu, yabancı dil öğretimi alanını meşgul etmekmedir. Aslan'a (2007) göre kültür aktarımı dil öğretiminin önemli bir unsurudur ve bu aktarımın ölçüsü doğru tutturulmalıdır. "Kültür aktarımı hem öğrenilen yabancı dilin ait olduğu toplumları tanıtıcı nitelikte olmalı hem de başka kültürlerin özelliklerini sunan bir yapıda olmalıdır. Türkçe öğretimi esnasında kültürler arası yaklaşımdan hareketle aktarılacak olan kültürel unsurlarda bir sıra gözetilmeli ve kendi kültürümüze ait olan unsurların kullanım sıklığına göre yer verilmesine dikkat edilmelidir" (Demir ve Açık, 2011:57-58).

II. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Tez çalışması kapsamında taranan Türkçe dil öğretim kitap setlerinin incelenme prensibi, her setin ayrı bir sütunda temel başlık altındaki alt kültürel unsurdan hangilerini içerdiğinin tespiti ve bahsi geçen unsurların ne şekilde, hangi kapsamda ele alındığının incelenip değerlendirilmesi ve yorumlanmasıdır.

1. YENİ HİTİT YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE DERS KİTAPLARI SETİ

1.1. Temel Seviye (A1-A2 Ders Kitabı ve Çalışma Kitabı)

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitabında "Bürokrasi Her Yerde" başlığı altında devlet kurumları amblem ve kısaltmaları ile görselleştirilerek tanıtılmış, Türkiye'de Türkçe öğrenen yabancı uyruklu bir öğrencinin ağzından ilk dönemlerde karşılaşılan zorluklara ilişkin şu şekilde bir metin sunulmaktadır:

> *"Adım İsabel. Türkiye'ye üç ay önce geldim. Buradaki ilk günlerimi hiç unutmadım. Yabancı bir ülkede ilk günler çok zor geçiyor. Ev bulmak, banka işlemleri, kimlik işlemleri, fatura yatırmak, önemli yerlerin adreslerini, telefonlarını öğrenmek hiç kolay olmuyor. O günlerde arkadaşlarım çok yardım etti çünkü Türkçe bilmiyordum. Ama artık işlerimi kendim yapıyorum. Bu üç ay içinde biraz Türkçe de öğrendim. Artık faturalarımı kendim yatırıyorum, doktor randevularımı kendim alıyorum. Banka ve kredi kartımla ilgili işlemleri kendim yapıyorum. Bir kütüphaneye ya da spor merkezine kendim üye oluyorum. Yabancı bir*

ülkede yaşamak benim için eskisi kadar zor değil."

Böylesi bir metin, Türkiye'ye çeşitli amaçlarla gelen yabancı uyruklularla empati kurularak, karşılaşılabilecek olası zorlukların zamanla aşıldığına ilişkin fikir vermesi açısından dil öğrenimine katkı sağlanmaktadır. Alıştırma bölümündeki ifade ve görsellerde ise çeşitli kurumlara ait acil telefon numaraları, fatura örnekleri ve kimlik kartları örneklerine yer verilmektedir. Bahsi geçen kurumlar Jandarma, Posta ve Telgraf Teşkilatı, Türk Hava Yolları, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları ve Milli Eğitim Bakanlığı ve Ankara Üniversitesi'dir (Resim 1). Kullanılan söz konusu alt kültür öğeleri, yabancı uyruklu bir birey olarak karşılaşılması muhtemel bir takım sosyal adaptasyon sorunlarına direkt olarak günlük kullanım ve ifadeler gibi daha kolay dilbilgisi desteğinden çok, yabancı bireyin kültürel algısına katkı sağlayacak görsel ifadelerle zenginleştirilmiş bir katkı sağlamaktadır.

Resim 1: Yeni Hitit Yabancılar İçin Ders Kitabı, s.68.

Bireyin günlük yaşam pratiği içerisinde gerçekleştirmekle yükümlü olduğu basit toplumsal, ekonomik ödevlerin (vergi borcu yatırma, kimlik başvurusu, fatura ödemesi

vb.) şematize edilerek bu akış süreci içerisinde kullanılabilecek konuşma / soru kalıplarının formüle edilmesi ve kitap kapsamına alınması, büyük çoğunluğu Türkçeyi Türkiye'de günlük yaşama daha iyi adapte olmak için öğrenmeye çalışan öğrencilere pratik bir fayda sağlayabilir.

Kimlik başvurusu için tasarlanan bir akış şeması, öğrenciye işlemin pratik niteliği ile ilgili bilgi sağlarken (hangi merciiye, hangi belgeler ile başvurulur?) süreç boyunca kullanılacak dil konusunda da yetkinlik kazandırabilir.

Çalışma kitabında, insanlık tarihinin farklı alanlardaki öncülerinden bahseden bir alıştırmada Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk fotoğrafı ile tanıtılarak kurucu olarak betimlenmektedir. Bu bölüm, özellikle Avrupa'nın dışından, daha muhafazakar ülkelerden gelen yabancı uyruklulardaki "Türkiye'nin Osmanlı'nın devam eden bir uzantısı olduğu" yaygın düşüncesinin önüne geçmek, Türkiye Cumhuriyeti'nin herhangi bir imparatorluğunun devamı olmadığı, aksine bir kurucu önderliğinde baştan inşa edilen modern bir ülke olduğunun öğretilmesi adına önemlidir. Bünyesinde barındırdığı aşırı genelleme özelliği sebebiyle bireysel değerlendirmenin göz ardı edildiği Atatürk'e ait kalıp yargılar, bu tür örneklerin artırılması yoluyla yıkılabilecektir.

Atatürk'e dair simgesel algı da yabancı uyruklu bireyin ait olduğu kültür ve hatta kendi kültürü içerisinde aidiyet gösterdiği toplumsal görüş ve ideolojilere göre farklılık gösterebilir. Kendi toplumsal yapısı içerisinde muhafazakar eğilimler gösteren bir birey, Atatürk'ün devleti sekülerize etmek konusundaki yoğun çabalarını zararlı ya da tehlikeli bulabilir. Bu, Türkiye Cumhuriyeti'nin 'kurucu' unsurunu negatif algılamasını ve bu kültürün (dil dahil) tüm öğelerine karçı direnç göstermesini de beraberinde getirir. Oysa

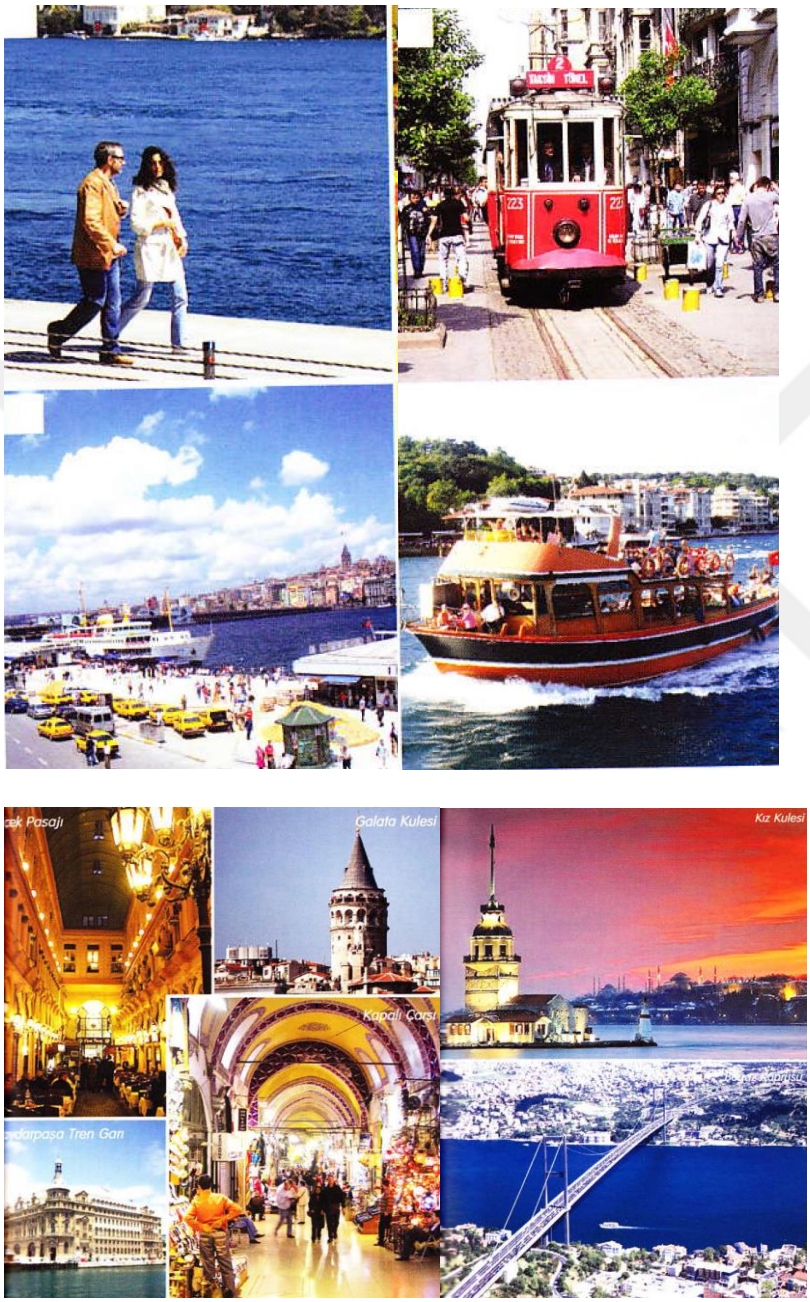
aynı toplumun ideolojik olarak seküler kanadına mensup bir birey için Atatürk'ün devlet kurumlarını dini öğelerden arındırmak için gösterdiği çaba ve yapmış olduğu çalışmalar, ideolojik bir uzlaşma zemini niteliği taşır. Birey, kurucu unsuru ile ideolojik açıdan uzlaştığı bir topluma, kurumlarına ve unsurlarına adaptasyon konusunda daha açık bir tavır sergiler.

Coğrafya temel kültür öğesi kapsamında "Merhaba" başlığı altında Antalya, İzmir ve Ankara ile ilgili kısaca bilgi verilerek "Günlük Hayat" ünitesinde İstanbul fotoğraflarına yer verilerek 'Günaydın İstanbul' adlı metinde İstanbul'a ait tipik bir gün betimlemesi şu şekilde yapılmaktadır:

> *"Herkese günaydın! İyi sabahlar! Burası Radyo İstanbul. İstanbul, büyük ve kalabalık bir şehir, bir metropol… Bu şehirde hayat erken başlıyor. Milyonlarca insan sokaklarda… Otobüslere, dolmuşlara, vapurlara biniyorlar. Büfelerden simit, çiçekçilerden çiçek alıyorlar. Boğaz'da tura çıkıyorlar, sahillerde yürüyorlar. Sınıflarda ders veriyorlar, telefonlarda konuşuyorlar. Acaba siz şimdi neredesiniz? Nereden nereye gidiyorsunuz? Nerede ne yapıyorsunuz?"*

Bu metinde Türkiye'nin dünyaca tanınan metropolü, Boğaz gibi çok önemli bir coğrafi kültür öğesininde aralarında olduğu mekanlarda, şehir sakinlerine ait dolmuşa, vapura binmek, Boğaz'da tura çıkmak ve simit yemek gibi kültürel detaylarla bezenmiş günlük aktivitelere dikkat çekilmektedir. Türkiye'nin en kalabalık ve kozmopolit şehri olması ve barındırdığı tarihi, dini ve coğrafi bir çok kültürel öğe sayesinde İstanbul, Türkiye'nin uluslararası arenadaki yansımasıdır. Türk kültürüne ait öğelerin aktarımında, tarihi, coğrafi, günlük yaşam ve din boyutunda en zengin içeriğe sahip yegane bir şehirdir.

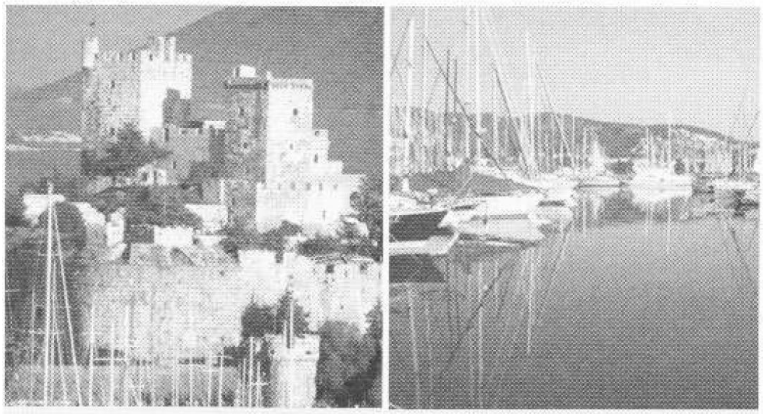
Ülkenin batısında olması ve Türkiye'nin modern yüzünü temsil etmesi açısından da metin için seçilen fotoğrafların özellikle bu yönde bir temsil özelliği taşıdığını söylemek mümkündür (Resim 2).

Resim 2: Yeni Hitit Yabancılar İçin Ders Kitabı, s.42-43.

Benzer şekilde, Balıkesir de şehre ait görsellerle desteklenerek tanıtılmaktadır. Ankara'daki Kızılay Meydanı'nın önceki ve güncel halinin fotoğrafları çalışma kitabında

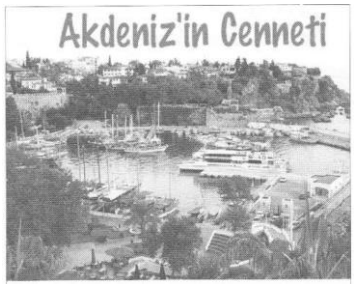
verilmekte, aradaki fark ve değişimin boşluk doldurma alıştırması şeklinde bulunması istenmektedir. Zaman içerisindeki değişimin vurgulanması yine Türkiye'nin sürekli değişmekte ve gelişmekte olan yüzünü vurgulamaktadır. Ayrıca başlıca turizm merkezlerinden Bodrum ve Fethiye ilçelerine ait fotoğraflar da mevcuttur (Resim 3). Yine çalışma kitabında Türkiye'nin coğrafi konumu ve yapısı Türkiye haritası ile anlatılmakta (Resim 4), Antalya'nın kısa tanıtımı görselle desteklenerek yapılmaktadır (Resim 5). Çınarlı'nın tanıtımı, Karadeniz'in doğal güzellikleri kısa bilgi ile Sümela Manastırı fotoğrafı ile sunulmaktadır. Buradan hareketle, Türkiye'nin sahip olduğu doğal güzellikler açısından, çeşitli kültürel altyapılardan gelen dünyanın her yerinden herkese hitap edebilecek bir tatil ülkesi olduğunun söz konusu coğrafi betimlemelerle aktarılmaya çalışılmaktadır. Örneğin, doğa turizmi için Karadeniz Bölgesi, deniz ve yaz turizmi için ise daha çok Ege ve Akdeniz Bölgesi önerilmektedir.

Resim 3: Yeni Hitit Yabancılar İçin Çalışma Kitabı, s.24.

Resim 4: Y.H. Yabancılar İçin Ç.Kitabı, s.22.

Resim 5: Y.H. Yabancılar İçin Ç.Kitabı, s.39.

Modern Türkiye Cumhuriyeti topraklarının yaklaşık olarak %97 sini oluşturan Anadolu yarımadasının tarihi, üzerinde yaşamış tüm devlet organizasyonları ve toplum oluşumlarından daha eskidir. Örneğin, Şanlıurfa il merkezinin yaklaşık olarak 22 km kuzeydoğusunda Örencik köyü yakınlarında yer alan Göbeklitepe dünyanın en eski kült yapılar topluluğudur. Bu sit alanı, insanlık tarihinin bilinen kronolojisi açısından bir başlangıç noktası niteliği taşımaktadır. Yine Anadolunun doğusunda yer alan, Dicle ve Fırat nehirleri arasındaki Mezopotamya adı verilen bölge, Eski Ahit ve Yeni Ahit'te adı geçen ve kimi din bilimciler tarafından "Adem'in kovulduğu cennet bahçesi" olarak atıfta bulunulan insanın yazılı tarihi açısından çok büyük önem arz eden bir bölgedir.

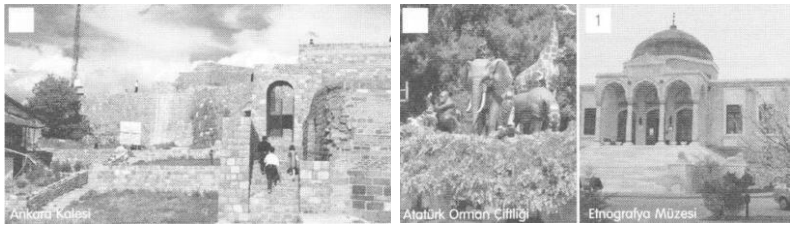
"İnsan", etnik kökeni, milliyeti, dili, dini ve ideolojisinden bağımsız halde, içgüdüsel olarak varlık bilgisini arayan bir canlıdır. Bu arayışa ışık tutacak, yol gösterecek her veri, toplumsal, kültürel her türlü önyargının giderilmesinde etkin rol oynar. Bu açıdan bakıldığında dil öğretimi sırasında Türk kültür ve tarihinin Anadoluda yalnızca Türk kimliği ile var olmuş devlet organizasyonları ile sınırlanmaması ve tarihin tamamına yayılması, bireylerin halihazırda mevcut tüm kültürler arasındaki organik bağları görebilmesi, algılayabilmesi ve içselleştirmesi açısından faydalı olabilir.

Tarih temel kültür öğesi başlığı kapsamında değerlendirilebilecek alt kültür öğeleri Anadolu ve Hitit Uygarlığı ile Türkiye'nin şu anda sahip olduğu topraklar üzerinde bir zamanlar tarihin en önemli medeniyetlerinden miras kalan kültürel zenginliktir. Kitabın adını aldığı Hitit Medeniyeti, tarihte kurulan ilk uygarlıklardan biri olma özelliği ile tüm dünyaya etki edebilecek geniş ve eski bir kültürel mirastır. Böylesi bir etkinin, bugün Türkiye'nin üzerinde bulunduğu topraklarda başlamış olduğu düşünülünce bahsi geçen bu kültürel detay, kültürel mirasın vurgulanması açısından

oldukça önemlidir. Nevşehir Ürgüp Yöresi Kapadokya'ya ait aşağıda kısmen alıntısı bulunan bir metinle tanıtılmaktadır:

> *"Kapadokya adı Pers dilinde 'Güzel Atlar Ülkesi' demektir… insanlar peribacalarından kendilerine barınaklar, kiliseler, yer altı şehirleri yapmış; bu yapıtların duvarlarını da resimlerle süslemişlerdir… Kapadokya'da doğa olayları peribacalarını oluşturmuş, insanlar da bu peribacalarının içine ev ve kilise yapmış ve böylece binlerce yıllık medeniyetlerin izini günümüze taşımıştır."*

Bu metin hem coğrafya hem de tarih alt kültür öğesinde değerlendirilebilir. Kitapta ayrıca ören yerleri; inanç, sağlık, deniz ve yayla turizmi açısından öne çıkan merkezler fotoğraflarıyla birlikte tanıtılmıştır. Çalışma kitabında ayrıca önemli kültürel miraslarımıza örnek Topkapı Sarayı'nda bulunan "Kaşıkçı Elması" ile Ankara Kalesi, Atatürk Orman Çiftliği, Egnografya Müzesi, Gölbaşı ve Anıtkabir'e ait görseller bulunmaktadır. (Resim 6).

Resim 6: Yeni Hitit Yabancılar İçin Çalışma Kitabı, s.47.

Nergis çiçeğinin adının nereden geldiğine ilişkin mitolojik anlatım ve Van Gölü Akdamar Adası'nda geçtiğine inanılan ve adaya ait fotoğraflarla pekiştirilen "Ah Tamara" adlı efsane kültür&sanat temel kültür öğesi altında efsaneler ve masallar alt öğeleri kapsamında değerlendirilebilir. Benzer şekilde, çalışma kitabında "Hero ve

Leandros" adlı öykü Anadolu mitolojilerinden bir örnek olarak verilmektedir (Ek 1). Tarih boyunca dünyanın farklı bölgelerinde anlatılagelen ve küçük büyük farklı bir çok efsaneye ilham olmuş ünlü efsanelerin Anadolu ve Mezopotamya kültüründen doğup beslendiğine işaret etmektedir. Kendi kültüründe duyup öğrendiği ve belki de bir şekilde etkilendiği bir efsanenin, aslında öğrenmekte olduğu yabancı dilin sahip olduğu kültürden çıkmış olduğunu öğrenmek, yabancı uyruklu bireyde sempati yoluyla motivasyon geliştirebilir.

Anadolu, binlerce yıldır dünyanın en eski kara parçaları arasında köprü vazifesi görmüş, Baharat yolu, İpek yolu vasıtası ile yüzyıllar boyunca, mal, hizmet, kültür gibi öğelerin ticaret vasıtası ile yayılmasını sağlamış bir bölgedir. Bu işlevi ile toplumların birbiri ile tanışmasında, ihtiyaçdan doğan asgari bir ortak dil ve kültür yaratmasında etkin olmuştur. Anadolunun coğrafi yapısı nedeni ile, bu ortak dil ve kültüre katkıda bulunmamış ya da onun dışında kalmış bir toplum veya topluluk bulmak çok zordur. Muhtelif toplumların ihtiyaç ve zorunluluk nedeni ile oluşturduğu bu ortak dil ve kültürün zaman içerisinde Anadolu kültürüne entegre olması ve bu topraklarda yaşamış ve halen yaşamakta olan kültüre doğrudan katkıda bulunmuş olması kaçınılmazdır.

Örneğin, günümüzde, İtalya'nın denizci topluluklarında halen kullanılan "Perdere La Trabezonda" (Trabzonunu kaybetmek) deyiminin 1600'lü yıllarda Karadeniz'de faaliyet gösteren İtalyan denizcilerin Trabzon limanını bulamadıkları zaman karaya demirleme şanslarını ve dolayısı ile yollarını kaybettiklerini ifade etmektedir. Nadir kullanılıyor olsa da, söz konusu bu deyimin Anadoludan çıkarak günümüze kadar ulaşmış olması bu iki toplumun ortak kültürel bağlarını algılanması konusunda öğrenici açısından oldukça etkili olur.

Sanatçılar alt kültür öğesi çerçevesinde değerlendirilebilecek kültür öğelerine örnek olarak usta oyuncu Yıldız Kenter'in biyografisi ve tiyatro sanatçısı Salih Saygın ile yapılan röportaj gösterilebilir (Ek 2). Türkiye Cumhuriyeti'nin yetiştirdiği başarılı ve çağdaş kadın sanatçılardan biri olması sebebiyle Yıldız Kenter, Türkiye'nin tiyatro sanatında batıda temsili açısından oldukça önemli bir figürdür. Metinde Amerika birleşik Devletleri ve İngiltere'de eğitim ve oyunculuk üzerine çalışmalar yaptığından bahsedilmekte ve ilk oyununun Shakespeare'in '12. Gece' adlı oyunu olduğu geçmektedir. Dolayısıyla setin ilk kitabında sanat alanında bahsi geçen ilk sanatçının batılı yönleri ile Yıldız Kenter olması ve hayat hikayesinin örnek teşkil edebilecek bir özellikte olması gerek sahip olduğu sanatsal yetenek gerekse kadın kimliği ile öne çıkması kültürel tanıtım adına önemli bir etki yaratmaktadır. Ayrıca metinde babasının diplomat kimliğinden de bahsedilmekte ve Türk sinemasının uluslararası temsilinde önemli bir yere sahip 'Altın Portakal' ödülünü de üç kez aldığına dikkat çekilmektedir. Klasik Türk müziği tanıtımının olduğu bölüm müzik alt kültür öğesine örnek gösterilebilir. Klasik Türk müziğinin yegane bir tür olması nedeniyle kültür&sanat öğesine örnek olarak sunulması önemlidir. Müzik, melodi evrenseldir. Zihninize takılmış bir melodiye eşlik eden kelimeleri daha çabuk öğrenir, bu kelimelerin anlamını merak edersiniz. Kültürlerarası iletişimi kolaylaştırmak açısından müzik inanılmaz bir kaynaktır ve daha geniş bir biçimde ele alınması gerekir.

Edebiyat konu alanına ilişkin bir diğer alt öğe olarak Gazeteci Duygu Atay ile söyleşi örnek verilebilir. Edebiyat kültür aktarımı konusunda tartışmasız en zengin araçlardan bir tanesi olmakla beraber çeşitli kısıt ve güçlükleri beraberinde getirir. Herşeyden önce "edebiyattan keyif alma" yetisi her kültürde 'edinilmiş' bir zevk ve yetidir. Bu nedenle kişinin başka bir kültürün ve dilin edebiyatına duyduğu veya duyacağı ilgi, kendi kültürünün ve dilinin edebiyatına duyduğu ilgi ile doğru orantılıdır ve bu

ilginin arttırılması kişisel eğitim konusunun kapsamındadır.

Konu ile ilgili bir diğer detay ise, tüm sanat dallarında olduğu üzere, edebiyatta da popülist kaygılar nedeni ile yabancı dile kazandırılacak Türkçe eserlerin, edebi değer ve kültürlerarası iletişime katkı kaygısından uzak motivasyon unsurları ile seçilecek olmasıdır. Bu durum edinilmiş bir zevk olarak edebiyatı kabul etmiş ve onun vasıtası ile kültürler arası iletişimde fayda sağlayabilecek bireylerin ulaşabileceği kaynak sayısını kısıtlar. Dolayısıyla, yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanmış kaynaklarda kullanılabilecek edebiyat unsurlarının arttırılarak popülist unsurlardan arındırılması, kültür aktarımı ve dilin derinliklerinin kavranması açısından bireylere üst düzeyde destek sağlayacaktır.

Türk sinema tarihinin önemli yapılarından "Babam ve Oğlum" ile "Dondurmam Gaymak" filmlerinin bahsedildiği bölümlerin sinema alt kültür öğesi olarak sunulduğunu söylemek mümkündür (Ek 3 ve 4). Bahsi geçen filmlerin ortak özellikleri ise her ikisinin de İstanbul dışında filme alınmış olması ve hikayelerin kırsalda geçiyor olması nedeniyle geleneksel kültür öğelerine bolca yer veren yapıtlar olmasıdır.

Alan Parker'in yönetmenliğini yaptığı İngiliz – Amerikan ortak yapımı ve 1978 çıkışlı bir sinema filmi olan Geceyarısı Ekspresi, 1970'te Türkiye'de tutuklanıp hapse atılan Billy Hayes'in gerçek öyküsünden yola çıkılarak yazılmış bir hikayeyi anlatmaktadır. Altın küre drama dalında en iyi sinema filmi ödülü, en iyi uyarlama senaryo Akademi Ödülü de dahil olmak üzere bir çok ödül kazanan bu film, uzun yıllar batılı toplumların Türkiye ve Türk kültürü konusundaki algılarına yön vermiştir. Bu tarihi fenomenden yola çıkarak sanatın her dalının ancak özellikle görsel sanatların, kültür aktarımı konusundaki etkilerinin çok iyi anlaşılarak daha etkin kullanımı teşvik

edilmelidir.

Bireylerin kendi kültür&sanat öğelerini diğer toplumların kültür&sanat öğeleri ile eşzamanlı karşılaştırması genel kanının aksine etnomerkezciliği körüklemek yerine 'başkaları' hakkındaki önyargılarını törpülemek açısından büyük önem taşır. Bu nedenle farklı ülkelerden filmlerin yarıştığı film festivalleri, uluslararası şarkı yarışmaları bireyin karşı kültüre ufak da olsa bir pencere açmasına yardımcı olur.

Toplumsal yaşam temel kültür öğesi altında yeme içme alt kültür öğelerine örnek çalışma kitabında bulunan enginar yemeği (Ek 5) ve ders kitabında bulunan meyhane pilavı (Ek 6) tarifi fotoğraflarıyla verilmektedir.

Lezzet ve çeşit açısından dünyaca ünlü Türk mutfağından seçilen bu örnek yemekler, diğer kültürlerde olmayan yemek çeşitleri olduğu için yeme-içme kültür temsili için doğru bir tercihtir.

Spor başlığı altında Türkiye'deki dağcılık sporu ve dağ turizmi anlatılmıştır. Ünlü dağcı Nasuh Mahruki tanıtılarak, Palandöken kayak pistinin fotoğrafları sunulmaktadır (Resim 7). Hemen her bölgesinde sahip olduğu dağlar, Türkiye'nin zaman geçtikçe dağcılık ve dağ turizmi sektörleri açısından Avrupa ve dünyanın diğer bölgelerindeki kayak sporları merkezleri ile yarışabilecek kapasitede olmasına olanak sağlamaktadır. Bu yüzden, bu tür merkezlerin tanıtılması ve dağcılık sporunda Türkiye'yi uluslararası boyutta temsil eden Nasuh Mahruki'den bahsedilmesi kültürel aktarımına ek olarak ülke tanıtımına da olumlu katkı sağlamaktadır.

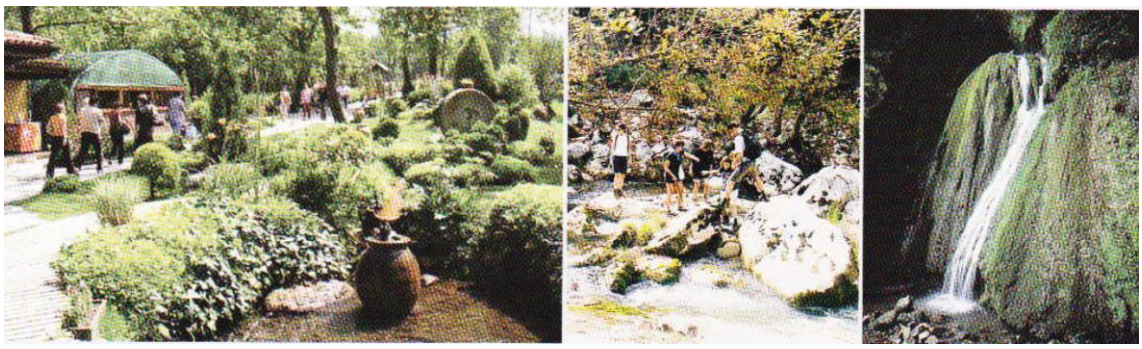

Resim 7: Yeni Hitit Yabancılar İçin Çalışma Kitabı, s.78.

1.2. Orta Seviye (B1 Ders Kitabı)

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B1 Ders Kitabı kültürel aktarım kapsamında incelendiğinde hem temel hem de alt kültür başlıca öğeleri olarak coğrafya, tarih, kültür&sanat, edebiyat, bayramlar, toplumsal yaşam ve spor öğeleri tespit edilmiştir.

Coğrafya temel kültürel ve alt öğeleri göz önüne alındığında Sakarya'nın Sapanca ilçesine bağlı Erdemli fotoğrafları ile birlikte tanıtılmaktadır (Resim 8). Türkiye'nin en büyük nehri olan Kızılırmak Nehri ile Ankara'nın Beypazarı ilçesinden kısaca behsedilmektedir. Beypazarı, içinde barındırdığı yegane mimari kültür ile geleneksel Türk ev yapısına iyi bir örnek olması ve yabancıların yoğun olarak bulunduğu başkent Ankara'ya yakınlığı sebebiyle kültürel miras açısından ele alınması gereken başlıca yörelerden bir tanesidir. Dolayısıyla, Türkiye'de, özellikle de Ankara'da yaşayan ve kent hayatının dışında kırsal kültürü deneyimlemek isteyen yabancı uyruklular için önemli bir uğrak yerine dönüşmektedir. Beypazarı'nın tanıtılması, geleneksel Türk kültürünü daha yakından tanımak isteyenler için iyi bir tanıtım örneğidir. Kitapta ayrıca Van kedisi de kısaca tanıtılarak fotoğrafı sunulmaktadır (Resim 9). Bu kedi türü de geleneksel Türk kültürünün bir çok bileşeninden biri olduğu için tanıtılması, kültür aktarımı açısından önemlidir.

Resim 8: Yeni Hitit Yabancılar İçin Ders Kitabı-2, s.100.

Resim 9: Yeni Hitit Yabancılar İçin Ders Kitabı-2, s.93.

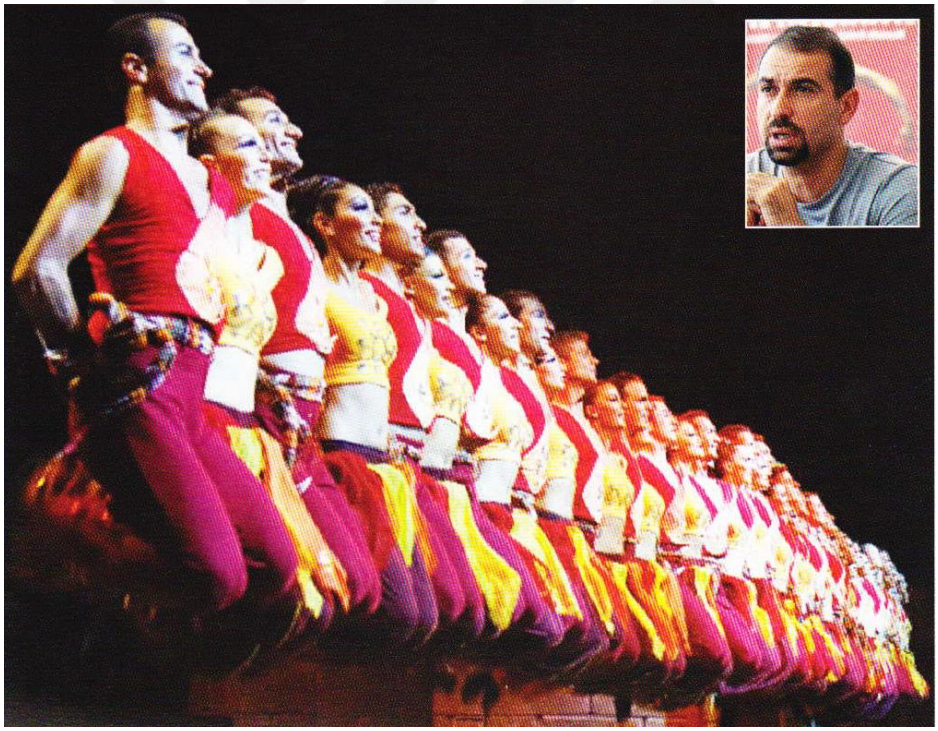
Orta Anadolu'da bulunan Derinkuyu yeraltı şehri ile Nemrut Dağı'ndaki heykellerin özellikleri ve gizemine ait metin ve fotoğraflar tarih temel ve alt kültürel öğeler kapsamında değerlendirilebilir (Ek 7). Ankara'daki Roma Hamamı kalıntıları ile bu kalıntılar içinde yer alan Hermes heykeli hakkında kısa bilgiler, Heykeltraş Ziya Buyuk'un sergisi aracılığıyla aktarılmaktadır. Tarihi kalıntılar ve eserler kültürel miras açısından ulusal olmaktan çok daha evrensel bir kültür değeri taşıdığından, ait oldukları toprakların yalnızca bugünkü sahiplerine değil daha geniş bir coğrafyaya yayılmış bir çok kültürle ilişkilendirilebilir. İşte bu yüzden, yabancı dil öğretiminde kullanılan kitaplarda

bu tür eserlere yer vermek ortak tarih ve kültür bilincini pekiştirerek öğrenilen dilin kültürüne de aşinalık ve sempati kazandırır. Kazanılan bu duygular ile de dil öğrenim gayreti ve hızı doğru orantılı bir şekilde ilerler.

Kültür&sanat başlığı altında bilgi içeriği sunulan kültürel temel ve alt öğelere başarı hikayeleri içeren metinlerde kullanılan atasözleri ve deyimler örnek verilebilir. 'Kendini' kelimesi ile başlayan atasözü ve deyim örnekleri verilerek tümce tamamlama alıştırmalarında kullanılmaları istenmiştir. Kullanıldıkları toplumun dilsel ve kültürel yapısını yansıttıkları için yabancı dil öğreniminde deyim ve atasözlerinin rolü oldukça büyüktür. Deyim ve atasözlerinin önemi yabancı dil öğretiminde iletişimsel yaklaşımların yaygınlaşmasıyla birlikte daha da belirgin bir şekilde ortaya çıkmaya başlamıştır. İletişimsel yaklaşımda deyim ve atasözleri, ait oldukları dilin kültürünü yansıtan, kavramsallaştırmaya yarayan, edinimsel işlevlere sahip ve etkileşimi güçlendiren ifadelerdir. Buradan hareketle, Samovar, Porter ve McDaniel'ın (2010) tanımladığı gibi gerçekte var olmayan ya da olumsuz kalıp yargıların, etkileşim yolu ile aslında yanlış olduğu farkedilebileceğinden, bu tür ifadelerin kitapta çeşitli alıştırmalarla pekiştirilmesi gerek dil öğretimi gerekse kültür aktarımı açısından önemlidir. Başarı hikâyelerinin sunulduğu metinlerde gençlere meslek seçiminin bilinçli yapılması gerektiği ve çok çalışmanın başarıyı getirdiği anlatılmaktadır. Rahmi Koç, Can Dündar, Abdullah Oğuz, Can Öğretir, Emre Yurdakul, Seran Göçer, Sebati Karakurt, Deniz Kötenci, Hüseyin Karadayı, Esin Taboğlu ve Müzeyyen Çiftçi gibi isimlerin başarı, çalışmak, meslek seçimi konusundaki görüşlerine yer verilmiştir. Ayrıca gazeteci-sanatçı Gülse Birsel kitapta "Muhteşem Buluşlar" yazısıyla yer almıştır. Başarı ve hayat hikayelerine yer verilen bu isimler Türk toplumunda popüler kültürde belirli bir yere gelmiş ve bir çok alanda örnek gösterilen kişiler olmaları sebebiyle dil öğretiminde öğrenicinin motivasyonunu ve ilgisini artırmada önemli bir rol oynayabilirler.

Kültür&sanat kültür öğesine İstanbul Uluslararası Kumdan Heykeller Festivali düzenlendiği yer ve tarih bilgileri detayları ile örnek gösterilebilir. (Ek 8) Ayrıca, sokak sanatı grafitinin Türkiye'deki temsilcisi Tunç Dindaş'ın tanıtıldığı bir tanıtım yazısı da mevcuttur (Ek 9). Dans kültürel alt öğesi olarak da Anadolu Ateşi Dans Topluluğu, gösterilere ait fotoğraflarla tanıtılmaktadır. Geleneksel kültür öğelerinin aksine daha evrensel bir etkiye sahip olması açısından sanat, ortak zevkler doğrultusunda ulusları birbirine bağlayan bir olgudur. Kitapta anlatılan kumdan heykel sanatı ve sokak sanatı grafiti batı dünyasında doğmuş, sonrasında tüm dünyaya yayılan çağdaş bir sanat dalı olduğu için basmakalıp, alışılagelen ve hatta çoğu genç tarafından sıkıcı bulunan klasik ve geleneksel sanat dallarına göre daha dikkat çekicidir. Türkçe öğrenen yabancı uyruklu bireylerin büyük bir çoğunluğunun genç yaşlarda olduğu göz önüne alındığında, kullandıkları kaynak kitapta bu türden kültür öğelerine rastlamaları dil öğrenim süreçlerine olumlu katkı sağlayacaktır (Resim 10). Anadolu Ateşi Dans Topluluğu, geleneksel Türk danslarını modern dans öğeleriyle harmanlayarak sunan ve dünyanın bir çok ülkesinde defalarca gösteriler sahneleyen bir dans topluluğudur. Bu gösterilerin yurtdışındaki geleneksel Türk danslarına ait, Lippmann'ın tanımlayarak literature kazandırdığı 'kalıp yargılar'ı değiştirdiğini söylemek mümkündür. Sezen Aksu ve Tarkan'a ait doğa bilinci kazandırmaya yönelik yazılar da ayrıca müzik ve sanatçılar alt kültür öğesi kategorisinde değerlendirilebilir. Söz konusu sanatçılar, özellikle Tarkan, Türkiye'yi uluslararası düzeyde temsil eden ve Türk pop müziğinin daha geniş çevrelerce tanınmasını sağlayan kişiler olduğundan, onların kaleminden çıkmış ve doğa bilinci kazandırmaya yönelik yazıların, dil öğretiminin okuma becerisi kazandırma bölümünde önemi ve olumlu etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Antalya Altın Portakal Film Festivali tanıtımı ile çeşitli kategorilerde ödül almış sanatçılarla yapılan söyleşiler ve Ahmet Asrın'ın "Aşk Oyunu 2" filminin tanıtımı yapılmaktadır. 1950'li yıllardan bu yana

düzenlenen uluslararası Antalya Altın Portakal Film Festivali de benzer şekilde uzun yıllardır Türkiye'yi kültür&sanat alanında uluslararası boyutta tanıtan büyük bir organizasyondur. Bu sebeple, Türk sinemasına ait kültürel öğelerin aktarımının böylesi bir festivalin detaylarını içeren bir metin ile yapılması önemlidir. Türk sinemasının önemli yapıtlarından "Hababam Sınıfı" ile "Selvi Boylum Al Yazmalım" dan bahsedilmekte, yine sinemanın önemli oyuncularından Meltem Cumbul ve Nurgül Yeşilçay hakkında kısa bilgiler verilmektedir. Ayrıca, yönetmen Reis Çelik'e ait "Deliler" belgeseline de yer ayrılmaktadır. Bahsi geçen filmler ve oyuncular Türk sinemasını yurtdışında başarıyla temsil etmiş kültürel öğeler ve şahsiyetler olarak değerlendirilebilir.

Resim 10: Yeni Hitit Yabancılar İçin Ders Kitabı-2, s.76.

Toplumsal yaşam temel kültür öğesi içinde geleneksel kıyafetlerin resimleriyle tanıtıldığı bölüm örnek verilebilir (Resim 11). Geleneksel kültür denince akla gelen başlıca öğelerden olan giyim-kuşam, öğrenicilerin kendi kültürlerinde benzerlikler tespit

etmesi ve karşılaştırma yapmasına olanak sağladığından kültür temsilinde çok önemli bir yere sahiptir. Bunun yanısıra etnomerkezci bir yaklaşımla dil öğrenimi gören bireyde varolabilecek ve çoğunlukla Arap kültürüne ait dini kıyafetlerin Türk giyim kuşamına ait olduğuna ilişkin önyargıların giderilmesine katkı sağlayacaktır. Eski İstanbul'a ait piknik alanları ve oralarda gerçekleştirilen çeşitli aktiviteler, macuncu, çay semaveri, dondurmacı arabası gibi görsellerle tanıtılıp sunulmaktadır. Hıdırellez ve dünyadaki diğer bahar kutlamalarının detaylı anlatımı da kitapta geçen bir diğer kültürel öğedir. Özellikle Türk toplumu içerisindeki birlik ve beraberlik bağlarının pekiştiği tüm bu toplumsal ve kültürel faaliyetlerin, kutlamaların, diğer aktivitelere oranla öğrenici tarafından daha az ilgi çekici bir aktivite olarak görülen okuma bölümünde yer alması gerek dil öğretimi gerekse kültür aktarımı açısından olumludur. Bu da öğrenicilerin diğer kültürler ile Türk kültürü arasındaki benzerlikler ve farklılıkları keşfetmelerine olanak sağlamaktadır. Uğurlu gelme kavramı ve uğursuzluk getiren olgu ve durumların anlatımı ve örnekleri batıl inançlar şeklinde ifade edilmektedir. Bu tür inançların yalnızca Türk toplumunda değil, diğer bir çok toplumda da yaygın olduğu göz önünde bulundurulduğunda, yabancı dil öğretiminde ilgi çekici bir konu olduğu söylenebilir. Berkay Camgöz'ün kaleme aldığı "Tabiatla Geçen Çocukluğumuz" adlı yazıda ise köy hayatının güzellikleri betimlenmekte, Mehmet Uhri'ye ait "Şehirliye Sırtlatmak" adlı yazıda ise kent hayatının insanı yoran ve yıpratan olumsuz tarafları anlatılmaktadır.

Resim 11: Yeni Hitit Yabancılar İçin Ders Kitabı-2, s.45.

Can Dündar'ın kaleme aldığı "*Ramazan Bayramı*" konulu yazı sahur davulcusu, bayram kutlaması fotoğrafları ile birlikte verilmektedir. İslam ülkeleri dışındaki ülkelerden gelen yabancılar için farklı bir dine ait bayram ve özel günlerde yapılan ve gerçekleştiği topluma ait kültürden de ayrıca beslenen ritüeller, sadece dil öğretim sürecinde değil her zaman ilgi çekici olmuştur. Dolayısıyla kitapta bahsi geçen sahur davulculuğu ve bayramda yapılan faaliyetler gibi konular özellikle kültürlerarası iletişim sürecinde karşılaşılan bariyerlerden olan etnomerkezcilik eğiliminin üstesinden gelme noktasında etkili olacaktır. Milli bayramlarımızdan 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı hakkında bilgi verilmektedir. Ancak verilen bilgi küçük bir aktivite olarak yedi alıştırma cümlesi ile TBMM'nin hangi tarihte açıldığı, TRT'nin 23 Nisan Şenliği hazırladığı ve şenliğin Anıtkabir ziyareti ile başladığı ve sonrasında neler yapıldığı gibi yüzeysel ifadelerle sınırlı kalmaktadır. Bu bayramın kurucu önder Mustafa Kemal Atatürk tarafından tüm dünya çocuklarına armağan edildiği düşünüldüğünde, kitaptaki bilginin aslında kültür aktarımı ve tanıtım açısından çok da yeterli olmadığı, daha geniş kitlelere tanıtımı adına detaylandırılarak ve eski kutlama uygulamalarından da örnekler verilerek bahsedilerek genişletilebileceği görüşüne varılmıştır.

Spor kültürel temel öğesi altında basketbolcu İbrahim Kutluay'dan bahsedilmekte, fanatik kadın futbol taraftardan biri tanıtılmakta ve fanatik kişilerin duygularını mesleklerine nasıl yansıttıklarına dair bir yazı kaleme alınmaktadır. Futbol gibi, dünyanın hemen her yerinde erkek egemen kültürün bir parçası olarak görülen bir spor dalında, bir kadının temsiline yer verilmesi dikkat çekicidir. Özellikle cinsiyetçi sloganlarla aşağılanan bir ortamda yani tribünde, kadının fanatik bir taraftar olarak temsili, bilinli bir şekilde seçilmiş eşitli bir yaklaşımın varlığıyla açıklanabilir.

Yurtdışında Türkiye'yi temsil eden sporcuların sayısı oldukça fazla olduğundan, özellikle yaygın ve popüler spor dallarından daha çok sporcu örneklerinin çoğaltılması öğrenicilerin dil öğrenim ilgisini artırmaya yardımcı olacaktır. Ayrıca konunun bu şekilde işlenmesi çokkültürlülüğün pekiştirilmesi açısından da önemlidir.

1.3. Orta İleri Seviye (B2-C1 Ders Kitabı)

B2 ve C1 seviyelerini kapsayan Yeni Hitit Yabancılar İçin Orta İleri Düzey Türkçe Ders Kitabındaki kültür aktarımı genellikle insana dair duygu, düşünce ve olgular üzerinden yapılmaktadır. Coğrafya, tarih, kültür&sanat ve toplumsal yaşam kültür temel öğeleri altında alt kültür öğeleri içeren konu ve bilgilendirmeler göze çarpmaktadır.

Toplumsal yaşam temel öğesi kapsamında insan ilişkileri alt öğesinde insan psikolojisini konu alan Dr. Özlem Mestçioğlu'nun "Korkular" adlı makalesi ile Psikolog Doktor Başak Demiriz'in "Obsesif Aşklar" başlıklı yazısı bulunmaktadır. Zihin ve beynin birlikte çalışmasını konu alan, beslenme uzmanı Dilara Koçak'a ait "Kadın ve Erkek Beyni Farklı mı" adlı makale ile Mutlu Tönbekici'nin "Zekâ Bir İşe Yarar mı" adlı yazısı bir diğer insan ilişkileri alt kültür öğesi kapsamında incelendiğinde tüm bu korku, aşk, bilim ve teknik gibi güncel yaşamı ilgilendiren evrensel nitelikli konuların ele alınıp işlenmesi, Türkiye ve Türk toplumunun modern toplumlara özgü gelişmiş ve ileri düzey tartışmaların bir parçası olarak sunulma çabası olarak değerlendirilebilir.

Behramkale (Assos)'un fotoğraflarla tanıtımı coğrafya (Ek 10), Dr. Mümtaz Aydın'ın "Osmanlı'da Ev Kültürü" adlı yazısı ve eski Türk evleri fotoğrafları da tarih kültür öğesi kapsamında verilen kültürel öğelere örnek verilebilir (Resim 12). Bunlara ek olarak, Türkçe'nin yabancı dil öğretiminde kullanılacak kaynak kitaplarda Safranbolu evleri, Rum ve Rus mimarisinin etkilerini taşıyan Karadeniz evleri ile Mardin'in ünlü taş

evleri gibi daha çok mimari kültür öğesi kullanılabilir.

Resim 12: Yeni Hitit Yabancılar İçin Ders Kitabı-3, s.104.

Kültür&sanat temel öğesi içerisindeki edebiyat alt başlığı altında Attila İlhan'ın "Üçüncü Şahsın Şiiri", Aziz Nesin'in "Şimdiki Çocuklar Harika" kitabından yapılan bir alıntı, Aşık Veysel'in "Dostlar Beni Hatırlasın" deyişi, Cengiz Aytmatov'a ait "Beyaz Gemi" isimli eserden alıntı, Cahit Sıtkı Tarancı'nın "Gençlik Böyledir İşte" adlı şiiri, Ahmet Altan'ın "Bir Kadın Bir Erkek" kitabından alıntı, Duygu Asena'nın "Büyümek mi Yaşlanmak mı" adlı makalesi, Sinan Ülgen'in "Para ve Mutluluk Üzerine" adlı yazısı, Murat Menteş ile Mark Petrovich röportajından alıntı ve Lilay Karadan'ın "Kahkaha Atın Ömrünüzü Uzatın" adlı makalesi edebiyat ve yazın kültür aktarımına örnek gösterilebilir. Bunlara ek olarak, deyimlerin verilip cümle içinde uygun yerlere yazılmasının, atasözlerinin yorumlarının ve tekerleme tekrarlamalarının istendiği alıştırmalara da yer verilmektedir. Atasözleri, deyimler, tekerlemeler gibi dil öğrenimini daha eğlenceli ve ilgi çekici hale getirdiğinden dil yeterliğine ilişkin kaygısı olan öğrenicilerde derse ve konuşma aktivitelerine katılımı desteklerler. Dolayısıyla bu gibi alıştırmalara yüksek seviye kitaplara ek olarak özellikle başlangıç ve orta düzey kaynaklarda daha fazla yer verilmesi dil öğretimi sürecinde yararlı olacaktır.

Bu noktada, eserlerinden alıntı yapılanlar arasında iki önemli isim dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki söz konusu şiirde, "gözlerin gözlerime değince, felaketim

olurdu, ağlardım" şeklinde bir giriş yapan Attila İlhan, simgesel ve kinestetik anlatım konusunda hiç şüphesiz Türkçe'nin en yetkin kalemlerinin başında gelmektedir. Temel ve orta seviye Türkçe eğitimini tamamlamış bireylerin, dil konusundaki bilgilerini derinleştirmeleri ve Türkçeyi tüm boyutları ile algılayabilmeleri açısından bir Attila İlhan şiiri seçimi, eski şiire ait aruz ve ölçü kuralları taşımadığı için serbest ve daha anlaşılabilir olması açısından faydalı olabilir. Serbest stilin öncülerinden biri olan Attila İlhan, divan edebiyatının ölçü telaşı ile çoğu zaman ikinci planda bıraktığı duyguyu çağdaş teknikler üretip kullanarak ön plana çıkarmıştır. Ölçü, ritim ve kafiye kuralları olmaksızın ses uyumları ile bezenmiş serbest stil etkili şiirlerin mümkün olabileceğini göstermiştir. Dahası, şiirlerinde geleneksel kültüre ait mecazlar, ikilemeler ve tekrarlamaları da kullanarak kendine ait uygulama ve yazım metodları ile serbest şiirde önemli adımlar atmıştır. Bu, şiirini daha anlaşılır ve geleneksel öğeler taşımasına rağmen bir çok şairinkine göre daha çağdaş kılmıştır. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen birey için de bir Attila İlhan şiiri okumak ve yorumlamak, dil derinliğini ve duygu çeşitliliğini sağlamak açısından yararlı bir pratiik olarak düşünülebilir.

Dili en çok zenginleştiren öğelerden olan mizah ve ironinin aktarılması konusunda Türk edebiyatının öncülerinden olan Aziz Nesin ve kendisine ait bir yazının kullanılması da yine sadelik ve anlaşılabilirlik açısından yararlı olabilir. Bireyin bir yabancı dilde iyi düzeyde iletişim kurabilmesi önemli bir yetkinliktir. Ancak yabancı bir dilde 'ironi' unsuruna sahip olmak kişiyi o toplumun en temel öğeleri ile ilişki içerisinde sokar. Gerek anadilde gerekse yabancı bir dilde iletişim kurulurken ironinin doğru ve ölçülü biçimde kullanılması dil zenginliği açısından oldukça önemlidir ve Türk toplumunun yapısı içerisindeki tezatlıkları anlamak ve bundan bir mizah yaratmak konusunda Aziz Nesin'den daha usta bir kalem bulmak zordur.

Bununla birlikte, mizah, başlı başına, edebi arkaplanından bağımsız olarak da kültürel aktarım konusunda faydalı olabilecek bir diğer öğedir. Basit bir internet araştırmasında Selçuk Erdem, Emrah Ablak gibi karikatüristlerin karikatürlerinin konuşma balonlarının yabancı dillerde düzenlenerek Instagram ve Facebook gibi sosyal medya platformlarında paylaşıldığını görebiliriz. Kaynağı bilinmeksizin paylaşılan bu gönderiler, kültür farkı gözetmeksizin bireyleri eğlendirebilmekte ve dikkatlerini çekebilmektedir. Bu nedenle, Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde kullanılacak kaynaklarda dil ve kültür aktarımı konusunda evrensel olma özelleği ile mizah, tüm boyutları ve mevcut tüm formatları ile daha yaygın olarak kullanılmalıdır.

Kültür&sanat alt kültür öğesine başka bir örnek olarak Ekin Türkantos'un "Oryantal Belgeseli Dünya'ya Açılıyor" adlı yazısından alıntı vardır. Cem Yılmaz'ın sanat yeteneği ile film ve kitabının tanıtımı yapılmıştır. Müzik alanına ilişkin Yrd. Doç. Dr. Ece Karşal'ın "Matematik ve Müzik" başlıklı yazısı ile Özge Denizci'nin "İyileştiren Müzik" başlıklı yazısı yer almaktadır. Türkiye'nin en güzel on heykelinden de kısaca bahsedilmiştir. Edebiyat alt kültür öğesine örnek bu gibi eserlerin varlığı, etnomerkezci bir yaklaşıma sahip bir bireyin Bennett'in kültürlerarası duyarlılık gelişim modelindeki basamakların aşamalı bir şekilde geçilmesinde itici bir güç oluşturabilir.

Toplumsal yaşam kültürel öğesi altında yeme-içme alt öğesi olarak geleneksel lezzetlerimizden 'hünkar beğendi' yemeği anlatılmaktadır (Resim 13). Türk toplumundaki televizyon izlenme oranı ve çeşitli yarışmalarda yayınlanan yarışma programlarını konu alan yazılar Bilim ve Teknik Dergisi (sayı 425)'nde yayınlanan "Televizyona Bağlı Hayatlar" başlıklı yazı ile sunulmaktadır. Benzer şekilde televizyon kanallarındaki yarışmaları konu alan makale ve Özkan Cangüven'in "Ah Şu Yalan Dünya" başlıklı yarışmaları konu alan yazısı aktarılmaktadır.

Resim 13: Yeni Hitit Yabancılar İçin Ders Kitabı-3, s.44.

2. İSTANBUL YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE DERS KİTAPLARI SETİ

2.1. Temel Seviye (A1 ve A2 Kitapları)

A1 kitabında aktarımı yapılan kültürel öğelerin konu ve içerik bilgileri coğrafya, tarih ve toplumsal yaşam temel öğeleri içinde değerlendirilebilir. Dünya haritası verilip, Türkiye'nin nerede olduğunun belirlenmesini amaçlayan bir aktivite mevcuttur. Beraberinde her ünitenin başında İstanbul Boğazı, Kız Kulesi, Taksim ve Sultanahmet Camii gibi görsellerle İstanbul'un tanıtımı yapılmakta, yılbaşı ve kış tatili için Uludağ tavsiye edilmektedir. İstanbul'un farklı semtlerinde yaşayan kişilerin ağzından günlük rutinlerini anlatan kısa metinler mevcuttur (Ek 11). Ayrıca diyalog alıştırmasında İstanbul Kadıköy tanıtılmaktadır. Aynı tanıtım tarihsel bir yaklaşımla değerlendirildiğinde, söz konusu mekan tanıtım içeriklerinin tarih temel kültür öğesinin aktarımında da etkili olduğu söylenebilir.

Türkiye'nin en fazla nüfusa sahip ve en gelişmiş şehri olan İstanbul, geçmişten günümüze birçok farklı medeniyete kucak açması ve pek çok farklı kültürü bünyesinde barındırması sebebiyle kültür başkenti olarak tanımlanmaktadır. Bahsi geçen coğrafi ve tarihi mirasların daha detaylı bir şekilde, farklı tarihsel hikayelerle de desteklenerek verilmesi öğrenicide kültürel duyarlılık geliştirmek adına yapılabilecek

uygulamalardandır. Bu tür uygulamalar çokkültürlülük penceresinden de değerlendirilebilir ve öğrenicilerin yabancı dil öğrenmeye daha yatkın hale gelmesi için katkı sağlayabilir. Herkes tarafından zaten tanınan mekanların, bilinen fotoğrafları eşliğinde basmakalıp ifadelerin kullanıldığı metinler yerine İstanbul'a ve tarihi kişiliklere ilişkin ilgi çekici, farklı, çok bilinmeyen hikaye ve bilgilerin kullanılması, öğrenicilerde olabilecek kalıp yargıların ortadan kaldırılmasına ve İstanbul özelinde Türk kültürüne duyarlılık kazandırılmasına yardımcı olacaktır.

Kitapta toplumsal yaşam temel kültür öğesi kapsamında geleneksel yaşam ve insan ilişkileri açısından alt öğe olarak değerlendirilebilecek konular da mevcuttur. "Aileler" başlığı altında Türk toplumuna ait aile yapısı ve taşıdığı özellikler *"Türkiye'de birçok kişinin büyük bir ailesi var. Biz 4 kardeşiz, benim 2 kız kardeşim ve bir erkek kardeşim var. Ama günümüzde büyük aileler azalıyor. Çiftler bir ya da iki çocuk tercih ediyor"* şeklinde kısa bir metinle aktarılmakta, çocuk sayısının gittikçe azaldığı belirtilmektedir. Aile, bireyi ve toplumu etkileyen bir kurum olduğu gibi aynı zamanda birey ve toplumdan etkilenen bir sosyal kurumdur. Modern hayatın getirileri ve batı dünyası ile gerçekleştirilen yakın ilişkiler sonucunda gerçekleşen her türlü değişim ve dönüşümün izlerine aile kurumunda da rastlamak mümkündür. Her toplumda olduğu gibi Türk toplumunda da aile hem etkileyen hem de etkilenen konumuyla çeşitli değişim ve dönüşümlere uğramıştır. Yurtdışında geleneksel Türk aile yapısı genellikle Arap kültüründeki aile yapısı ile ilişkilendirilerek o yönde kalıp yargıların oluşmasına neden olmuştur. Bu türden kalıp yargılarla başa çıkmak ve ortadan kaldırmak için Türk aile yapısını ve özelliklerini konu alan içerikler önemlidir ve öne çıkarılmalıdır. Mağazaların açık olduğu gün ve saatler ile alışveriş için uygun zamanlar 'Mağazalar' başlığı altında anlatılmaktadır. 'Öğrenciler' başlığı altında ise Türkiye'deki bir üniversite öğrencisinin günlük yaşantısına değinilmektedir. Türkiye'de kutlaması yapılan 24 Kasım Öğretmenler

Günü ve diğer bir çok kültürden farklı olarak Mayıs ayının ikinci pazar günü kutlanan Anneler Günü, 'Özel Günler' başlığı altında anlatılmaktadır.

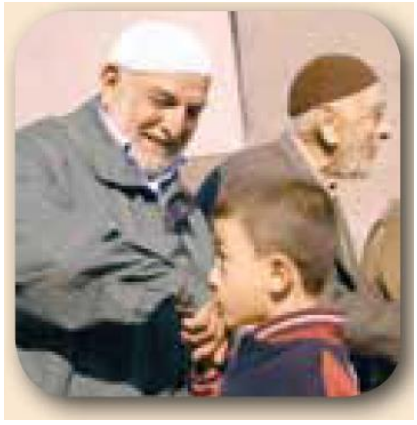
Ülkelere göre kutlama tarihleri değişen ve Türkiye'de Mayıs ayının ikinci Pazar günü kutlanan bu anlamlı gün, resmi tarih anlatısına göre ABD'nin Virginia eyaletinde ikamet eden Anna Jarvis isimli bir kadının 1905 yılında vefat eden annesi için her yıl kutlama yapmak istemesi ile doğmuştur. Öte yandan Anneler Günü geleneğinin Sümer medeniyetinden İsa'dan önce 11. yüzyılda Helen dönemine, Antik Yunan mitolojisinden Romalılara kadar geriye uzanmaktadır. Anadolunun spiritüel yapısına da yön veren Anneler Günü geleneğinin, İsa'nın ölümünden sonra havari Yahya'nın annesi Meryem'i yaklaşık dört yıl süren bir yolculuktan sonra Kudüs'ten Efes'e getirmesinin ardındanki en önemli sebeplerden birisi olduğunu öne süren hristiyan teologların sayısı hiç de azımsanacak gibi değildir. Farklı tarihlerde de olsa dünyadaki hemen her kültürde tarih boyunca farklı ritüellerle kutlanan anneler gününün böylesine evrensel bir anlamı vardır. Ancak Türkiye'deki kutlanma tarihi ve şekli, özellikle de Batı dünyasında tatil olan Pazar günü kutlanıyor olması, Türk kültüründeki anneler günü kutlamalarının da Batı dünyasındaki ile benzerlik gösterdiğine işaret etmektedir. Türk toplumu ve kültüründeki 'anne' kavramının İslam öncesi Türk topluluklarındaki büyük önemi ve aile içi rollerde bir anne olarak kadının erkeğin de önünde bulunduğu göz önüne alındığında, Müslüman bir ülke olarak kadın ve anne figürü üzerinden Türk kütürü hakkındaki önyargıların aşılmasında böylesi bir konunun ele alınması önemlidir.

Benzer şekilde 'Bayramlar' başlığı altında hem dini hem de milli bayramlar hakkında bilgi verilmektedir. 'İlginç Festivaller' başlığı altında Türk kültüründe yer alan 'hıdrellez' kutlamaları anlatılıp ateş üzerinden atlayan insan fotoğrafları (Resim 14) konmuştur. El öpen çocuklar, tören, folklor oyunu ve ikram konulu fotoğraflara (Resim

15) da yer verilmektedir. Ayrıca ‘Sohbet Kültürü’ başlığı altındaki yazıda, sohbet sırasında rahatça konuşulabilen, soru sorulabilen konular ile konuşulamayan, rahatça soru sorulamayan konulardan kısaca bahsedilmektedir. Toplumsal yaşam ve insan ilişkilerine dair bu tip detaylar, iletişimin sorunsuz bir şekilde gerçekleşebilmesi, yabancı dil öğrenimi sürecinde kurulan etkileşimin kültürlerarası bir değer ve farkındalık kazanmasında önemli bir rol oynar. Akarsu’nun (1998) ifade ettiği gibi “bireyler yabancı veya ikinci bir dili öğrenirken doğal olarak, öğrendikleri dile ait kültürel arka planı da öğrenirler”. Kaynaktaki böylesi konular, belli konularda ve durumlarda kullanılacak üslup seçimi, resmi ya da gayri resmi olarak nasıl bir iletişime girilmesi ya da hangi durumlarda tamamen sessiz kalınması gerektiğinin öğrenilmesini mümkün kılar. Çokkültürlülük yaklaşımı da tam olarak bu tür uygulamalar ile örtüşmektedir ve öğrenicilerin ufkunun açılması, dilini öğrendikleri kültüre uyum sağlaması ve onu daha iyi anlaması için elverişli bir zemin yaratır.

Resim 14: İstanbul Y. İçin Ders Kitabı (A1), s.78.

Resim 15: İstanbul Y. İçin Ders Kitabı (A1), s.72.

Örnek olarak ise aktarımı yapılan kültürel temel ve alt öğeler coğrafya içerisinde şehir tanıtımı, toplumsal yaşam içerisinde yeme-içme ve kültür&sanat olarak sınıflandırılabilir. Şehir tanıtımında İstanbul’da vapurla gezilebilecek hatlar anlatılarak Taksim, Boğaziçi (Resim 16) ve Kapalıçarşı’ya (Resim 17) değinilmektedir. Ağva

sahilinde bulunan Gelin Kayası'ndan bahsedilmektedir. Etnik, tarihi ve kültürel çeşitliliği ile önemli imparatorluklara sahne ve başkent olmuş İstanbul gibi önemli bir şehri elbette tek bir açıdan resmetmek ya da bir kültür öğesi olarak tek yönlü bir şekilde sunmak elbette yeterli değildir. Ancak İstanbul Yabancılar için Türkçe Seti'nde resmedilen ve betimlenen İstanbul, diğer kitaplara göre daha İslami unsurlar çerçevesinde sunulmaktadır. Bu durum, setteki kaitapları hazırlayan yazar grubunun mensup olduğu kurumun diğer kitapların ait olduğu kurumlara göre daha muhafazakar bir yapıya sahip olmasının bir sonucu olabilir. Yani söz konusu kitap setinin daha ideolojik seçimlerle oluşturulup sunulmuş olabileceğini söylemek mümkündür. Kültür&Sanat temel kültürel ögesi altında Hacivat ile Karagöz gölge oyunu (Resim 18) ile folklor oyunlarından zeybek oyunu hakkında bilgiler verilmiştir. Karagöz ve Hacivat oyununun Türk kültüründeki yeri vurgulanarak eski ve önemli bir gölge oyunu olduğu, perde üzerinde kuklaların oynatıldığı bir sahne eğlencesi olduğu detayının verilmesi hem kültür&sanat temel öğesi hem de toplumsal yaşam içerisinde geleneksel kültür alt öğesi aktarımı şeklinde değerlendirilebilir. Aynı şekilde Batı Anadolu'da oynanan zeybek oyunu hakkında bilgi verilmekte ve cesareti temsil ettiği açıklanmaktadır. Toplumsal yaşam alt öğelerinden yeme-içme konusunda ekmek arası köfte, ekmek arası balık, lahmacun, simit tanıtılarak bunların ayaküstü yenilen besinler olduğu bilgisi verilmektedir. Türk kahvesinden de kız isteme olgusunun klasikleşmiş içeceği olarak bahsedilmektedir. Yine burada kız isteme geleneğinine dikkat çekilerek daha önceki bölümlerde bahsi geçen geleneksel Türk aile yapısının temelerinin nasıl atıldığına dair kültürel bir detay sunulmaktadır. Evliliklerin öncesi bir ritüel olan kız isteme aktivitesi sırasında, erkek tarafına ikram edilen kahveye, gelin alınmak istenen kız tarafından konulan tuz, genç kızın bu evliliğe gönlü olmadığı yönünde yorumlanır, göreceli olarak daha muhafazakar olan aile yapılarında kadına evlilik kararı konusunda naif bir biçimde irade beyanı hakkı sağlardı.

Resim 16: İstanbul Yabancılar İçin Ders Kitabı (A2), s.51.

Resim 17: İstanbul Yabancılar İçin Ders Kitabı (A2), s.23.

Resim 18: İstanbul Yabancılar İçin Ders Kitabı (A2), s.78.

Kahve, Türk kültürü açısından, basit bir içeçekten çok, ritüelistik unsurlar taşıyan bir kavramdır. Türk kültürüne, gündelik yaşantısına ilişkin bir çok kavram, kahve ve onunla ilişkili ritüeller üzerinden anlatılabilir. Kahve, Anadoluda yetiştirilen bir bitki olmayıp, kahvenin bu özel pişirme şekli Avrupa'ya Türkler tarafından taşındığı için 'Türk Kahvesi' olarak tanımlanmaktadır. Batı kültürlerindeki hazırlama yöntemlerinin aksine, filtre edilmeksizin pişirilen Türk kahvesi bireylerin gündelik hayat sosyalizasyonunu sağlamak açısından da önemli bir araçtır. Kahvenin içilmesinin ardından bakılan fal, bireylerin, kişisel problemlerini açmak konusunda kapalı bir toplum olan, "kol kırılır yen içerisinde kalır" felsefesindeki Türk insanı için bir nevi psikolojik terapi niteliği taşır. 16.yüzyıldan bu yana resmi din olarak kabul edilen İslam dininde açıkça yasaklanan falcılık unsuruna rağmen bu geleneğin güznümüze kadar aktif bir biçimde gelmiş olması başka bir biçimde açıklanamaz. Bir fincan kahve ile ilişkilendirilen tüm bu folklorik unsurlar, Türk kültürünün bu incelikli detaylarının yabancı uyruklu bireylere aktarılması açısından büyük önem taşır. Türkler gibi tarihi kökenlerinde çokkültürlülük olan toplumlarda bu tür değerlerin aktarımı çok daha anlamlı olmaktadır.

2.2. Orta Seviye (B1 ve B2 Ders Kitapları)

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretimi B1 ders kitabında aktarımı yapılan temel kültürel unsurlar resmi yapı içerisinde kurumlar, kültür&sanat içerisinde edebiyat ve toplumsal yaşam olarak sınıflandırmak mümkündür.

Türkiye'deki acil telefon numaraları anlatılmakta "Nereye Gideceğiz" başlıklı okuma parçasında faturaların hangi kurumlara ödendiği ve Akbil hakkında bilgi verilmektedir. "Türkiye'deki Yabancı Okullar" başlığı altında eğitim faaliyetleri gerçekleştiren başlıca dört eğitim kurumundan bahsedilmektedir. Bir yabancı dil öğretimi kitabındaki bu tür bilgiler, dil öğreniminin yanı sıra yabancı bir birey olarak hedef kültürün toplumsal hayatına uyum sürecinde destekleyici rol oynar. Stewart'ın (1978) ifade ettiği gibi bu tür içeriklerin gerçek hayatta uygulanabilir olması nedeniyle yabancı dil öğretimi özelinde kültürlerarası iletişime dolaylı bir katkı sağlamaktadır.

Toplumsal yaşam içerisinde insan ilişkileri ve geleneksel kültür kapsamında Türk aile yapısının özelliklerinin açıklandığı ve bir ailenin pikniğinin anlatıldığı bölüm değerlendirilebilir. Türk toplumunda var olan batıl inançlardan göz seğirmesine yüklenen anlam, bir başkasına elimizle bıçak ve makas vermenin, dört yapraklı yonca bulmanın, gece tırnak kesmenin iyi ve kötü sonuçları aktarılmaktadır. "Uğurlu ve Uğursuz Sayılar" başlığı altında 40 sayısının Türk toplumunda uğurlu sayılmasının nedenleri de anlatılmaktadır. (Ek 14). Tarihsel bir fenomen gibi gözükse de modern toplumlarda halen varlığını sürdüren batıl inançlar, binlerce yıldır her kültürde kendilerine yer bulmuştur. Bu inançlar evrensel olmasına rağmen, ortaya çıkmış oldukları kültürün karakteristik özelliklerini de bünyesinde barındırdıkları için kitaptaki örnekler Türk toplumuna ait inançlar bağlamında değerlendirilebilir. Böylelikle kitapta sunulan örnekler dil öğretimi sürecinde daha ayrıntılı incelendiğinde toplumsal hayata dair bir çok kültürel detay da

işlenmiş olacaktır.

Türk kültüründe ‘nazar’ olarak adlandırılan, bakışlar ile zarar verme olgusu, farklı orijin hikayeleri ile neredeyse tüm kültürlerde mevcuttur. Batı uygarlığı bu inancın kökenini bakışları ile insanları taşa çevirebilen Yunan mitolojisine ait karakterlerden birisi olan Medusa’ya dayandırırken, etnik kökeni Orta Asya’ya dayanan Türkler, kendi genetik özellikleri açısından anomali kabul ettikleri mavi gözlü bireyleri büyücü veya şaman olarak tasvir etmiş ve bu kimselerin yalnızca bakışları ile karşısındaki kişiye zarar verebileceği inancını geliştirmiştir. Semboller, taşıdıkları anlam aşağı yukarı aynıdır; bu farklı orijin hikayelerinden gelen bireyleri bir noktada birbirine yakınlaştırır.

“Misafir Kültürü” başlığı altında ülkemizde misafir ağırlama faaliyetinin önemi ayrıntılı olarak açıklanmakta (Ek 15), Erasmus programı kapsamında Türkiye’de eğitim görmeye gelmiş yabancı uyruklu bir öğrencinin İstanbul’da geçirdiği günler Türkiye’de yaşayan bir yabancı için “şunları yap, şunları yapma” şeklinde öğütlerin yer aldığı bir bilgilendirme metni ile anlatılmaktadır. Hamamların toplumsal hayattaki rolü tarihi Çemberlitaş Hamamı tanıtım metni ile aktarılmakta, ramazan davulculuğu mesleği kısaca tanıtılmaktadır (Resim 19). Ayrıca, yine toplumsal yaşam temel kültür öğesi altında geleneksel tedavi yöntemleri konusuna örnek olarak İstanbul Üsküdar’dan bir aktar ile yapılan sohbet ve ıhlamur, adaçayı vb. bitkilerin kış aylarında ortaya çıkan rahatsızlıkların tedavisinde sıkça kullanılıyor olduğu bilgisi gösterilebilir.

Resim 19: İstanbul Yabancılar İçin Ders Kitabı (B1), s.52.

Türk dilinin biçimsel olarak diğer dillerden nasıl ayrıldığının bilimsel açıklaması, Türkçe ile farklı dillerdeki ortak kelimelerin anlatıldığı bölüm (Ek 16) ve Nasreddin Hoca'nın 'Kazan' fıkrası edebiyat temel kültür öğesi başlığında örnek verilebilir (Ek 17). Diller arasında olan benzerliklerin öne çıkarılması, Türk dilinin öğrenilmesi zor bir yabancı dil olduğu kalıp yargısını yıkmaya ve öğrenicinin öğrenmeye daha istekli ve ilgili olmasına olanak sağlar. Bunun yanısıra, Türk dili ile ilgili yanlış bilinen konulardan en yaygın olanlarından biri de kullanılan alfabenin niteliği ve yazım yönüdür. Türkçe'nin Latin alfabesini kullandığı ve Avrupa dillerinin tamamı gibi soldan sağa yazıldığı gerçeği bir çok yabancı uyruklu kimse için yeni bir bilgidir. Oysa ki, Türkçe'nin Macarca, Fince, İsveççe gibi Avrupa dilleri ile uzaktan akraba olduğu gerçeği ve hatta anadili Türkçe olan bir kişinin, bir İkea kataloğunda, anadili latin veya anglosakson kökenli olan bir diğer kişiye oranla daha çok tanıdık kelime bulabileceği olgusu Türkçenin kökenini popüler kültür ile ilişkilendirirken kullanılabilecek detaylardır.

B2 seviye ders kitabı kültürel temel ve alt öğelerin aktarımı açısından incelendiğinde coğrafya, kültür&sanat, toplumsal yaşam ve din temel ve alt öğelerine ait bilgi içeriğine sahip olduğu görülmektedir. Coğrafya kültür öğesi kapsamında İstanbul'un tarihi ve turistik yerlerinin kapsamlı tanıtımı ile Kapadokya Peri Bacaları'nın kısa tanıtımı yer almaktadır (Ek 18). Ayrıca, İzmir'de bulunan Meryem Ana Evi tarihsel bir anlatımla yer almaktadır. İstanbul'un Beyoğlu ilçesi tanıtılmakta, Kapalıçarşı, Yere Batan Sarnıcı, Süleymaniye Camii ve Mimar Sinan'ın Mihrimah Sultan için yaptığı Mihrimah Camii'nin çok turist çektiği anlatılmaktadır. Yazar Sunay Akın tarafından kurulan Oyuncak Müzesinden de bahsedilmektedir (Resim 20 ve Ek 19). Söz konusu öğeler tarih kültür öğesi içerisinde de ayrıca değerlendirilebilir. Kitapta adı geçen mekanlar ve yapılacak aktiviteler büyük oranda İstanbul'dan seçilmiş ve kalanlar da incelenen diğer

iki kitaptaki şehir ve mekanların aksine daha modern ve Türkiye'nin batılı yüzünü yansıtmaktadır. Kitabın isminin 'İstanbul' olmasının sebebi de benzer bir yaklaşım olabilir. Ayrıca kitapta, Hıristiyanlık gibi oldukça büyük bir kitleye hitap eden bir dine ait sembolik yapılara ve hikayelere yer verilmiş olması, yine özellikle din konusunda geliştirilmiş önyargıların aşılmasında önemli bir unsurdur.

Resim 20: İstanbul Yabancılar İçin Ders Kitabı (B2), s.39.

Kitap yazarlarınca kullanılan eserlerin seçiminde, uluslararası arenada popüler kültür öğeleri olarak atıfta bulunulan mekanların çokluğu göze çarpmaktadır. Örneğin, 'James Bond' serisinin 2012 yılında çekilen 'Skyfall' filmi başrol oyuncusu Daniel Craig'in Kapalı Çarşı'nın çatısında, motosiklet üzerinde çektiği aksiyon dolu sahneleri içermektedir. Her ne kadar Kapalı Çarşı'nın çatısında bu çekimler esnasında ciddi hasarlar oluşmuş olsa da, filmin uluslararası gişede 1 milyar 32 milyon dolar hasılatla rekor kırdığı göz önüne alındığında kültür öğesi olarak söz konusu mekanın sahnelerde kullanılması önemli bir tanıtım unsurudur. Benzer şekilde, dünyaca ünlü Amerikalı yazar Dan Brown'un 2013 yılında yayınlanan ve tüm dünyada 50 milyondan fazla satan Cehennem adlı romanında, kitabın kahramanı Robert Langdon, sanat eserlerindeki şifreleri çözerek Floransa'dan Venedik'e oradan da İstanbul'a sürüklenerek cehennemin kapısını kapatmaya çalışıyor. Çözmeye çalıştığı, *"Kutsal bilgeliğin mabedinde (Ayasofya) diz çök, başını yere yasla ve akan suyun sesini dinle. Batık sarayın (Yerebatan sarnıcı) derinliklerine in/orada karanlığın içinde bekler khtonik canavar (Bakışları ile*

taşa çeviren Medusa heykeli)/kan kırmızısı sularına gömülmüştür lagünün/ki yansıtmaz yıldızları" şifresini çözmek kitabın onlarca dile çevrilmiş kopyasını okuyan okurlar için oldukça zor olabilir, hatta kitabın kahramanı professor Langdon bile "kutsal bilgeliğin mabedine" varmak için 400 sayfadan fazla uğraşmış olabilir. Ancak bu kültürde doğup büyüyen ya da yaşayarak ve dil öğrenerek, dolayısıyla kültürel öğelere dil öğrenimi ve kullanılan kaynaklar yoluyla aşinalık kazanan bireylerin söz konusu mekanları hemen tanıması, genel kültüre ek olarak büyük bir kültürel katkıdır.

Türk prodüksiyon şirketlerinin yüksek bütçeli diziler çekmeye başlaması ve bu dizileri özellikle Ortadoğu ve Güney Amerika pazarlarında satmaya başlaması ile "dönem dizisi" olarak adlandırılan bu yapımlar geniş kitlelere ulaşıp özellikle Latin Amerika ülkelerinde Türkiye'nin önemli bir yer edinmesini sağlamıştır. TIMS Production'ın ilk yapımlarından olan Muhteşem Yüzyıl'ın Ortadoğu, Avrupa ve Güney Amerika pazarlarına satılmasının ardından Kanuni Sultan Süleyman'ın kızı Mihrimah Sultan adına rivayete göre kendisine aşık olan Mimar Sinan'a adını yaşatmak için yaptırdığı sembolik öğelerle dolu camiyi ziyaret etmek için İstanbul'a gelen turist sayısı hiç de azımsanacak gibi değildir. Kısacası, popüler kültür, tanınırlığın arttırılması açısından çok büyük bir itici güçtür. Ancak yadsınamayacak bir diğer gerçek de, popüler kültür öğelerinin, toplumun genel beklentilerini karşılayacak şekilde düzenlendiği ve bu nedenle zaman zaman nesnel gerçeklikten uzaklaşabildiği olgusudur. Bu sebeple, kültürel iletişimin arttırılması konusunda popüler kültür öğelerinin nerede ve ne kadar kullanılacağı yönünde çizginin doğru bir noktaya çekilmesi gerekmektedir.

Toplumsal yaşam temel kültür öğesi içerisinde Türk aile yapısı geniş bir çekirdek aile olarak betimlenmekte, bireylerin birbirlerine olan yakınlık derecelerine ait sözcüklere ve kişiler arasındaki aile bağlarının kuvvetli olduğuna dikkat çekilmektedir. Türk

toplumundaki emeklilik algısından ve emeklilikte yapılan faaliyetlerden bahsedilmektedir. Boş zamanlarda, tatillerde okey ve tavla oynamanın yaygın bir eğlence şekli olduğu detayının verilmesi ve pazar gününün resmi tatil günü olduğunun belirtilmesi geleneksel kültür alt öğesi başlığı altında verilebilecek bir diğer örnektir. Diğer İslam ülkelerinin aksine haftalık resmi tatil gününün cuma günü yerine batılı ülkelerdeki gibi pazar günü olması, Türkiye'nin modern ve batılı ülke imajını güçlendirmektedir. Yemeklere çorba ile başlandığı ve Türk kahvesinin çok meşhur olduğu bilgisi de yeme-içme alt kültür öğesine örnek teşkil etmektedir. Benzer şekilde, yabancı dil öğrenimi sürecinde kültürlerarası iletişimi daha sağlıklı gerçekleştirebilmek için bu tür detayları öğrenmek hedef kültürün toplumuna daha hızlı ayak uydurmasına olanak verir.

Nasreddin Hoca'nın Türk edebiyatı mizah alanında önemli bir temsilci olduğu bilgisi verilmekte, 'müzik ruhun gıdasıdır' anlayışının Türk toplumunda yaygın olduğu ve müzik dinlemenin önemi ve Türk tarihinde müziğin şifahane adı verilen merkezlerde bazı hastalıkların tedavisinde kullanıldığına değinilmektedir. Burada Sultan II. Bayezıt'ın yaptırdığı Edirne Şifahanesi anlatılmaktadır. Edebiyat alt kültür öğesi olarak Orhan Veli Kanık'tan bahsedilmekte, Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın 'Marifetname' adlı eseri hakında bilgi verilmektedir. Kitapta ayrıca Hacivat ile Karagöz gölge oyunu da geçmektedir.

Din temel kültür ögesi başlığı altında Türklerin dini hoşgörüye sahip olduğundan bahsedilmekte, dini bayramlarda ve özel günlerde küs olanların barıştığı belirtilmektedir. Hakimiyetleri altına aldıkları tüm toplumların dinsel öğelerini kendi bünyelerine dahil ettikleri için "Bin Tanrılı Din" sahibi olarak adlandırılan Hititler, Anadolu toprakları üzerinde kurulmuş, din olgusunun bütünleştiriciliği konusunda en erken toplumsal örneği sergileyen ulustur. Ayrıca, Hristiyanlık tarihinin bilinen ilk kilisesi Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde, Hatay'ın Antakya ilçesinde bulunan St. Pierre kilisesidir. Hristiyanlık

dininin kuramsallaştırılması sürecinde milattan sonra ilk bin yılda toplanan sekiz ekümenik konsülün tamamı bugünkü Türkiye Cumhuriyeti topraklarında toplanmıştır. Bugün tüm dünyada, kurumsal dinlerin üzerinde, tüm kişi ve inançları kapsayan ve mutlak sevgi ve hoşgörüye dayanan 'new age' spiritüellik kavramı, Mevlana tarafından yüzlerce yıl önce "Gel, gel, ne olursan ol yine gel. İster kafir, ister mecusi, ister puta tapan ol yine gel. Bizim dergahımız, ümitsizlik dergahı değildir. Yüz kere tövbeni bozmuş olsan da yine gel" dizeleri ile en etkili şekilde özetlenmiştir. Böylesi bir mozaik, adeta çokkültürlülüğün bir simgesi olan Türk kültürünün anlaşılmasında ve aktarılmasında büyük önem taşımaktadır ve Türk toplumundaki hakim din İslama ilişkin, yabancı uyruklulardaki kültürel öz algıları (cultural self perception) yeniden şekillendirerek ön yargıların aşılmasına katkı sağlayacaktır. Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın 'Marifetname' adlı eseri, insan kişiliklerini anlama ve yorumlama adına ahlak alt kültür öğesine örnek gösterilebilir. Kitapta söz konusu eserle ilgili şöyle bir açıklama yapılmıştır:

"18. yüzyılda yaşamış ünlü bilim adamı ve mutasavvıf Erzurumlu İbrahim Hakkı, 'Mârifetnâme' isimli kitabında insanların dış görünüşüne göre karakter analizi yapar. Ona göre, uzun boylular saf ve akıllıdır. Kısa boyluların hilesi çoktur. Sert saçlı insanlar keskin zekâlı olur. Seyrek saçlı insanlar ise anlayışlı, bilgili ve zarif kişilerdir. Büyük başlı insanların aklı çok olur. Eğer bir insanın alnındaki kırışıklıklar uzunsa o insan anlayışlı olur, kırışıklığı azsa cömert olur. Büyük kulaklı insanlar cahil ve tembel olur. Orta büyüklükte kulaklı insanlar ise dürüsttür. Mavi gözlü insanlar zeki, ela gözlüler ise edepli olur. Uzun burunluların anlayışında biraz kıtlık vardır. Kısa burunlular ise korkak olur. Burnunun ucu top gibi olan kişi neşeli olur. Küçük ağızlı insanlar güzel olur ama böyle kişiler korkaktır. Büyük ağızlı insanlar ise yiğit olur".

Tezin kuramsal çerçeve kısmında detaylı incelenen ve bahsi geçen kalıp yargı ve önyargılar, içlerinde barındırdıkları genelleştirici ve ayrıştırıcı özellikleri sebebiyle kültürlerarası iletişim bariyerlerinin başında gelmektedirler. Çeşitli etkileşimler ve iletişim yöntemleriyle genellikle sonradan değişen kalıp ve ön yargılar artık kültürlerarası iletişim bariyeri olmaktan çıkıp zamanla veya iletişimin yoğunluğu ile tamamen ortadan kaldırılabilir. Ancak, yukarıda bahsi geçen 'Marifetname' adlı eserdeki kişilerin dış görünüşüne göre yapılan karakter analizinin yabancı dil öğretiminde kullanılan bir ders kitabının içeriğinde bulunması, kültürlerarası iletişimde karşılaşılabilecek bariyerleri aşmaya yardımcı olmak bir yana, daha da belirginleştirmekten öteye gitmeyecektir. Fiziksel farklılıkların oldukça belirgin olduğu, iletişimin kültürler arası boyutunda böylesi bir yaklaşım, kültür aktarımı açısından pek de olumlu bir katkı sağlamayacaktır.

3. GAZİ ÜNİVERSİTESİ YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE DERS KİTAPLARI SETİ

3.1. Temel Seviye (A1 ve A2 Ders ve Ölçme Değerlendirme Kitapları)

A1 ve A2 ders kitapları içerik olarak tarandığında sunulan temel kültürel temel resmi yapı, coğrafya, kültür&sanat, toplumsal yaşam olmak üzere dört başlık altında sınıflandığı söylenebilir.

Başkent Ankara Anıtkabir ve kurucu önder tanımıyla Mustafa Kemal Atatürk'e ait fotoğraflarla tanıtılmaktadır. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'nı kutlama amaçlı düzenlenmiş ve üzerinde Atatürk resmi bulunan bir tebrik kartına yer verilmektedir (Resim 21). Bu kaynakta da Mustafa Kemal Atatürk'ün kurucu kimliği ve Cumhuriyet Bayramı ile kutlamaları öne çıkarılarak Türk toplumu için önemine değinilmektedir. Özellikle Orta Doğu İslam ülkelerinden gelen yabancılarda, Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili, halifeliğin ve saltanatın kaldırılması sebebiyle ilişkilendirilen bir takım olumsuz kalıp yargıların olduğuna rastlanmaktadır. Gerek eğitim sistemlerinde kullanılan

müfredat içeriği gerekse kulaktan dolma ve mesnetsiz bilgiler nedeniyle, bu türden kalıp yargılara sahip öğrenicilerin dil öğretiminde bir takım uyum ya da ilgi sorunları yaşanması mümkündür. Türk kültürü ile halifeliğin ve saltanatın kaldırılmasına göz yuman, kurulan daha çağdaş rejimle de dini geri plana atmış bir toplumu ilişkilendirerek Stewart'ın (1978) tanımıyla kültürel öz algı geliştirmesi de muhtemeldir. Mustafa Kemal Atatürk'ün dil öğretim kitapları aracılığıyla kurucu sıfatının öne çıkarılıp Türk toplumu için ne kadar önemli olduğunun aktarılmasının sebebi, yine Stewart'ın kültürlerarası iletişim eğitimin dokuz aşamasının birinde belirtildiği gibi: "kültürel öz algı (cultural self perception) ve belirli duygusal ve bilişsel algılar gibi zihinsel tutumların çeşitli görünümlerini daha yüksek bir empati düzeyine erişmek için değiştirmek" tir.

Resim 21: Gazi Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı (A1), s.9-83.

Coğrafya temel kültür öğesi olarak Türkiye haritası ile birlikte Ankara, İstanbul, Eskişehir, Erzurum ve Antalya'dan kısaca bahsedilmekte, Anıtkabir, Sultanahmet Meydanı, Samsun ve Kapadokya anlatılmaktadır (Ek 18). Boğaz ve Boğaziçi Köprüsü gibi İstanbul'a ait çeşitli fotoğraflara yer verilmektedir. Antalya'ya tatil için gidenlerin konuşmasını ve Ankara'nın iklimi hakkında bir takım bilgiler içeren diyaloglar da mevcuttur. Adıyaman'da bulunan Nemrut Dağına ait bir fotoğraf (Ek 19) ile birlikte bölgede düzenlenen bir organizasyona ve Ankara, Beypazarı'na yapılan bir gezi anlatılarak yörenin özellikleri, el sanatları ve tarihi evlerine değinilmektedir. Yedigöller, Safranbolu ve Ağrı Dağı fotoğraflarla birlikte tanıtılmakta, Atatürk ve Sabiha Gökçen

Havalimanı fotoğrafları ile birlikte Sabiha Gökçen'in hayatı yer almaktadır.

Resim 22: Gazi Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı (A2), s.76.

Dünyanın ilk kadın savaş pilotu olma özelliği ile Sabiha Gökçen (Resim 22), yalnızca Türk kültürü için değil tüm kadınlar için, toplumda kadına verilen değeri temsil etmesi açısından önemlidir. Böylesi tarihi ve önemli bir şahsiyetin yeni kurulan çağdaş bir ülkeden çıkmış olması ve Türk kültüründeki kadının önemi ve rolü adına tüm dünyaya örnek olması açısından aktarılabilecek en önemli kültür öğelerinden biridir. Böylesi bir kültür aktarımı, yukarıda bir çok bölümde bahsi geçen ve kültürel farklılıklardan doğan önyargıların aşılması konusunda son derece önemlidir çünkü müslüman toplumlarda kadının geri planda bırakıldığına ilişkin kalıp yargılar özellikle batı dünyasında oldukça yaygındır. Ne var ki, Türk toplumunda kadın haklarının kazanımı ile ilgili sürecin de kaynaklarda yer alması ve özellikle Köy Enstitüleri vasıtası ile kadınların eğitilerek sosyal ve ekonomik hayata dahil edilmesi olgularının özellikle altının çizilmesi gerekir. Sanılanın aksine cinsiyet ayrımı, gelişmemiş toplumlara özgü endemik bir sorun olmaktan çok, farklı eğitim düzeyindeki toplumlarda farklı tezahürleri bulunan pandemik bir problemdir. Bir toplumun, onun sembol haline gelmiş kurucu liderinin böylesi problemin çözümüne ilişkin yaklaşımı, özellikle yabancı uyruklu kadın öğrenciler

açısından oldukça ilgi çekici bir konudur.

Coğrafya kültür öğesine örnek olarak, Safranbolu'nun kısa tanıtımı yapılmakta ve hava durumu tahminlerine, yedi bölgenin adlarına, bazı bölgelerdeki büyükşehirlerin genel hava durumu hakkında bilgilere yer verilmektedir. Temel seviye Ölçme ve Değerlendirme Kitabı'nda ise Türkiye'nin tarihi ve turistik yerlerinin fotoğrafları ile İstanbul'daki Miniatürk'ün tanıtımı yapılmaktadır (Resim 23).

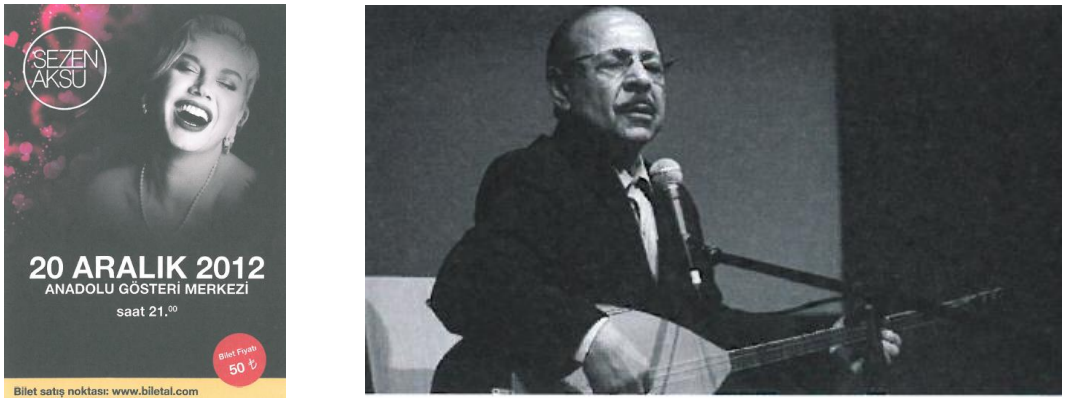

Resim 23: Gazi Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı (A2), s.51.

İstanbul'un fethinin 550. Yılının kutlandığı 29 Mayıs 2003 tarihinde açılışı yapılan Miniatürk'te Türk ve özellikle Osmanlı kültürünü yansıtan ve imparatorluğun özellikle yükseliş döneminde inşa edilen eserlerin küçük ölçekli modelleri sergilenmektedir. İlk açıldığı günden bu yana büyük ilgi gören Türkiye'nin ilk ve tek minyatür parkı olması özelliği ile gerek yerel gerekse yabancı turistlerin popüler uğrak noktalarından biridir. Üç bin yıl ile dünyanın en uzun geçmişi simgeleyen minyatür kent olmasının yanı sıra, en zengin kültürel çeşitliliğe sahip olması nedeniyle kültür aktarımı açısıdan ders kitabının ve Türk kültürünün en etkili kültürel öğelerinden biridir.

Kültür&sanat kültür temel öğesi kapsamında altında Sezen Aksu konserine ait bir

afiş yer almakta Şebnem Ferah'ın "Hoşçakal" şarkısından bahsedilmektedir. Neşet Ertaş'ın fotoğrafı ile birlikte hayat hikayesine yer verilmektedir (Resim 24).

Resim 24: Gazi Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı (A1), s.230, (A2), s.68.

Şebnem Ferah ve Sezen Aksu müzik alanında Türkiye'nin batıya dönük yüzünü temsil ederken Neşet Ertaş geleneksel Türk müzik kültürünün başlıca temsilcilerindendir. Türk kültürünün hem batıya dönüklüğü hem de içerisinde taşıdığı geleneksel unsurlara bağlılığının aktarımı açısından seçilen bu sanatçılar büyük önem taşımaktadır. Nasreddin Hoca'nın bir resmi ile birlikte "Kazan Doğurdu" fıkrası verilmektedir (Ek 20). Nasreddin Hoca mizah ve bilgelik özünde Türk kültürünü geçmişten geleceğe taşıyan bir bütüncül özelliğe sahiptir. Her kültürden, toplumdan, meslekten ve zümreden her türlü ayrımı ve detayı kendi kimliğinde birleştirerek ortak toplumsal kimliği ve farklı kültürlerden olanlarla sahip olunan benzerlikleri temsil etmektedir. Fıkralarının sahip olduğu mizah, bilgelik ve düşünce şekli sayesinde her kültürden ve toplumdan her birey, içerisinde bir Nasreddin Hoca taşıdığını hissedebilir. Bu sayede bireyler kendilerine, kendi kültürlerine dışarıdan bakma ve yorumlama olanağına kavuşur. Nasreddin Hoca'nın sade ve evrensel mizah bakış açısı ile kişi, kendisini, toplumunu ve karşı kültürden olanı eleştirel bakış açısı ile değerlendirir. Böylesi bir değerlendirme, Hammer ve Bennett'e (2003) ait etnomerkezcilikten başlayıp etnogöreceliliğe doğru gelişim gösteren altı basamaklı Kültürlerarası Duyarlılık Gelişim Modeli basamaklarının katedilmesinde ivme

kazandırıcı önemli bir motivasyondur.

Ayrıca Yazar İhsan Oktay Anar'ın "Yedinci Gün" kitabı kısaca tanıtılmaktadır. "Genç Osman" adlı tiyatro oyunundan, oyuna ait görseller eşliğinde bahsedilmektedir. "Çömlekçilik Kursu" başlığı altında çömlekçilikle ilgili bilgilere ve görsellere yer verilmekte (Resim 25), "Sudaki Resimler" başlığı altında fotoğraflarla birlikte ebru sanatı ve yapımı hakkındaki bilgi paylaşılmaktadır. Ek olarak, Ölçme ve Değerlendirme Kitabı'nda çeşitli yöresel folklor ekiplerine ait görseller görseller ile film ve festival afişleri yer almaktadır (Resim 26).

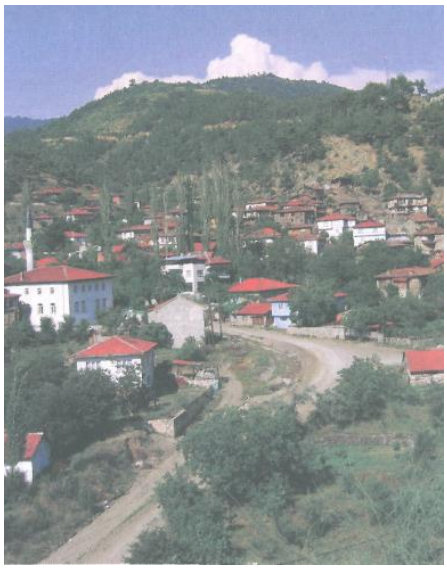
Resim 25: Gazi Yabancılar İçin Ders Kitabı (A1), s.59, (A2), s.8-30-68.

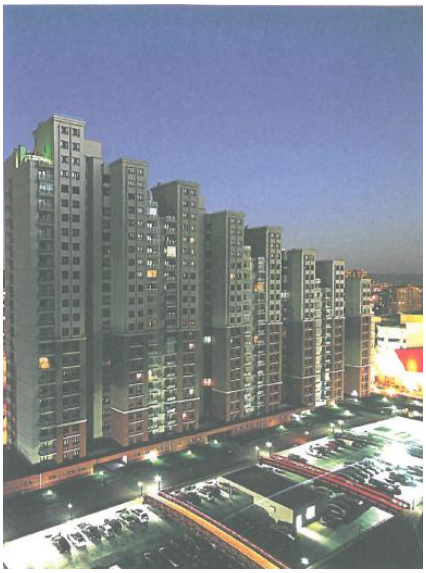

Resim 26: Gazi Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı (A2), s.63.

Samsun ve Samsun'daki bir köye değinilerek fotoğraflarla köy ve şehir hayatı kıyaslandığı (Resim 27) ve İstanbul Fatih Sultan Mehmet Köprüsü trafiğinden kısaca bahsedildiği bölümler toplumsal yaşam kültür temel öğesi içerisindeki kentsel ve kırsal yaşam alt öğesine örnek gösterilebilir. Ayrıca büyükşehirlerdeki ulaşım zorluğu ilgili

görsellerle anlatılmaktadır. Türk mutfağı başlığı altında, diyalog içerisinde Bolu'nun Mengen ilçesi aşçıları ve yemek çeşitleri tanıtılarak "İçinde Ne var" başlığı altında geleneksel sütlaç tatlısı yapımı ile ilgili tarif paylaşılmaktadır. Türk mutfağının başlıca lezzetleri döner, kebap, sarma, dolma, mantı, İskender, Adana ve Urfa kebap, tavuk şiş, ezogelin, mercimek çorbaları ile künefe, sütlaç tatlıları ve ayran tanıtılmaktadır. Yeme – içme insan yaşamında diğer tüm alışkanlık ve hobilerden farklı olarak olmazsa olmaz bir ihtiyaçtır. Öyle ki yabancı bir ülkede hangi nedenle olursa olsun bulunan bir kişi, o ülkeye ait bir çok kültür bileşeni içerisinden yeme-içme alt kültür öğesini deneyimlemek durumundadır. Yeme-içmenin kişileri bir araya getiren, sosyalleştiren ve kültürlerarası etkileşime doğrudan etkisi olan bir faaliyet olması göz önüne alındığında yabancılar tarafından kullanılan kaynaklarda bu tür öğelerin detaylıca yer alması kültür aktarımına olumlu katkı sağlayacaktır. Tomalin ve Stempleksi'nin (1993) ifade ettiği gibi kültürel unsurların yabancı dil öğretiminde ders müfredatına ve kullanılan kaynaklara dahil edilmesi gereklidir. Bu yolla öğrenci, hedef kültüre merak duyarak bilgi toplama becerilerini geliştirip, hedef dilin ait olduğu toplum konusunda kültürel duyarlılık geliştirecek, böylelikle de deneyimlediği ve başka bir dil aracılığı ile iletişim kurmaya çalıştığı çevrenin kültürüne ve barındırdığı özelliklerine daha kolay uyum sağlayacaktır.

Resim 27: Gazi Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı (A1), s.87.

"Bayramlar" başlığı altında Ramazan Bayramının nasıl kutlandığı anlatılarak bayramlardaki insan ilişkileri ve adetler el öpme, ikramda bulunma gibi gelenekler örnekleri görsellerle sunulmaktadır (Resim 28). Ahlak kültür alt öğesi olarak yardımlaşmanın önemi, Van depremi sonrası ve bir trafik kazası sonrası yaşanan yardımlaşma örnekleriyle aktarılmaktadır.

Resim 28: Gazi Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı (A1), s.102.

Son olarak spor temel kültür öğesi kapsamında Türk Kadın Voleybol Takımı başarılarının anlatımı, futbolcu Arda Turan ve Mehmet Topal'la yapılan diyaloglar yer almaktadır.

3.2. Orta Seviye (B1-B2 Ders ve Ölçme ve Değerlendirme Kitapları)

B1-B2 ders kitabı temel ve alt kültür öğelerinin aktarımı açısından incelendiğinde resmi yapı, coğrafya, kültür&sanat, din ve toplumsal yaşam konularında bilgi ve görsel içeriğe sahip olduğu söylenebilir. Temel seviye kitaba göre bilgi içeriği ve konulara

ilişkin açıklamaların arttığını görülmektedir.

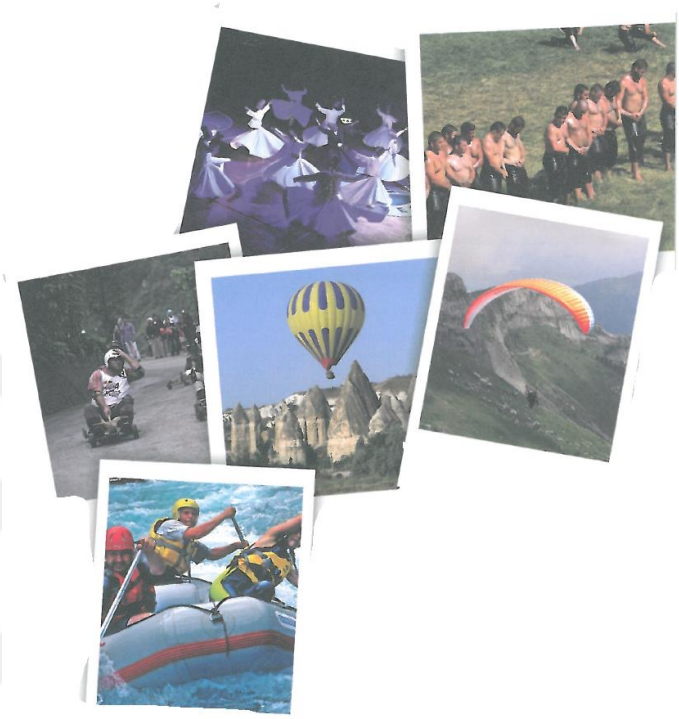
Ekonomi konulu bir metin içerisinde piyasada kullanılan paralar tanıtılmakta, aynı kitaba ait ölçme ve değerlendirme ek kitabında ise paranın tarihçesi ayrıntılı anlatılarak sikkeler hakkında bilgi verilmektedir (Resim 29). Tarihi ve günümüz paralarının görselleri eşliğinde önemli uygarlıklardan ve kişilerden bahsedilmektedir. Bu kültürel öğeler gerek resmi yapı gerekse tarih temel kültür öğesine örnek gösterilebilir. Günlük hayatın devamlılığı için para mutlak surette kullanılması gereken bir araçtır. Bunun yanı sıra pek çok kişinin hobi olarak da ilgisini çeken bir unsurdur. Bu yönüyle hem güncel hem de tarihi para örneklerinin kullanılması öğrenici için ilgi çekicidir. Resmi yapı kültür öğesi içerisinde kurumlar başlığı kapsamında ise yardım, yönlendirme ve koruma amaçlı sivil toplum kuruluşlarından Akut, Kızılay, Tema ve Yeşilay tanıtılarak faaliyetleri anlatılmaktadır.

Resim 29: Gazi Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı (B1), s.18.

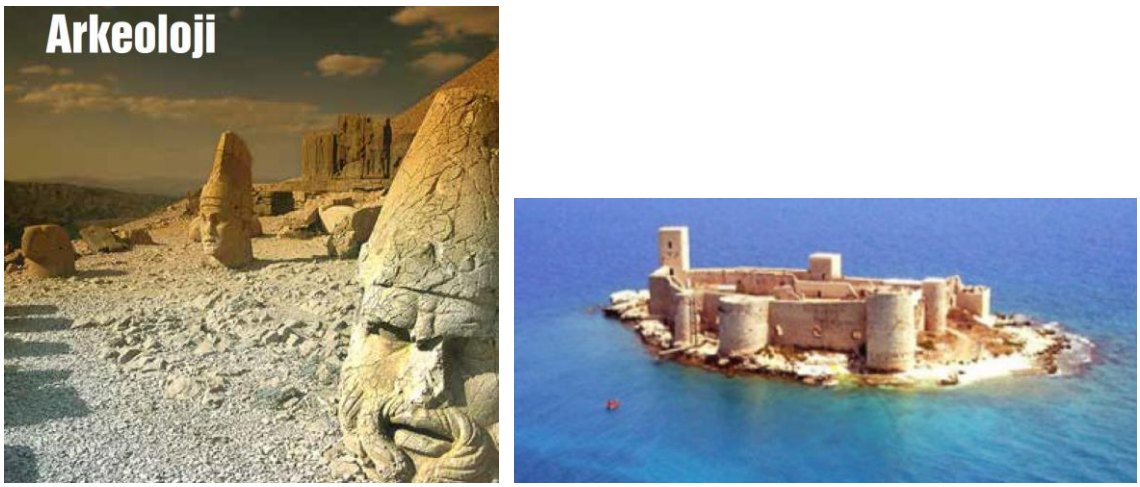
Coğrafya temel kültür öğesine yalnızca Ölçme ve Değerlendirme Kitabında rastlanmaktadır. Türkiye'nin tarihi ve turistik merkezlerinin fotoğrafları ile Çanakkale ve Truva Antik Kenti Fotoğrafları yer almaktadır. Ayrıca Piri Reis'in haritasına yer verilmektedir. Dave Freeman'ın "Ölmeden Önce Yapmanız Gereken 100 Şey" kitabından Türkiye ile ilgili Kırkpınar Yağlı Güreşleri ve Mevlâna'yı Anma Etkinliklerine ek olarak Karadeniz'de her yıl düzenlenen ahşap araba yarışı "Formulaz", Çoruh Nehri'nde rafting, Fethiye'de yamaç paraşütü, Kapadokya'da balon turu gibi

önerilerine yer verilmektedir (Resim 30). Uluslarlarası tanınırlıkları sebebiyle özellikle Kırkpınar Güreşleri, Şeb-i Aruz etkinlikleri ve Kapadokya geleneksel Türk kültürü denince akla gelen en önemli unsurlarındandır.

Resim 30: Gazi Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı (B1), s.52.

Tarih temel kültür öğesi içerisinde müzeler ve ören yerleri alt kültür öğesi kapsamında, arkeoloji biliminin tanıtımı, Nemrut Dağı, Mersin Kız Kalesi, Zeugma mozaikleri ve Antik tiyatro fotoğraflarına yer verilmekte, Çanakkale ve Truva Antik kenti anlatılmaktadır (Resim 31). İstanbul Rumeli Hisarı ve Safranbolu evleri fotoğrafı da bulunmaktadır.

Resim 31: Gazi Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı (B2), s.32-34.

Temel öğelerden kültür&sanat başlığı altında insanoğlunun papirüs kullandığı dönemlerden günümüze uzanan kitap yazma serüveni anlatılıp minyatür sanatı hakkında bilgi verilmektedir. Günümüz edebiyat yazın dünyasından Elif Şafak ve Prof. Dr. Üstün Dökmen bazı kitaplarıyla birlikte tanıtılmaktadır. Elif Şafak'la yapılan söyleşi sırasında yazarın fotoğrafına yer verilmekte, "Aşk" ve "İskender" adlı kitaplarına değinilmektedir. Muzaffer İzgü fotoğrafı ile birlikle kitaplarından "Zıkkımın Kökü" romanı ile tanıtılmaktadır (Resim 32). Şairler alt temel öğesi olarak Cahit Sıtkı Tarancı ve Behçet Necatigil şiirleriyle yer almakta, Cahit Sıtkı Tarancı'nın "Memleket İsterim" şiiri boşluk doldurma tekniği ile verilmektedir.

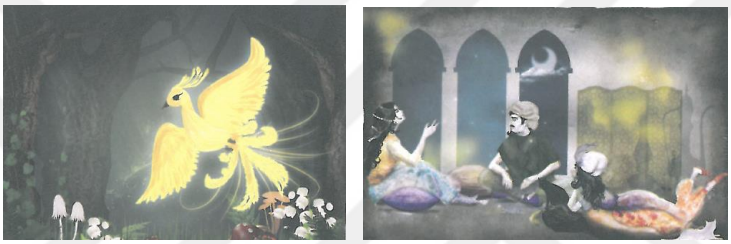

Resim 32: Gazi Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı (B1), s.34, (B2) s.52.

Araştırma içerisinde bahsi geçen kaynaklardaki kültür öğeleri içerisinde şiir, içerdiği duygu yoğunluğu ve dil yapısı açısından en zor aktarılabilecek kültür öğesidir. Vermek istediği duygu ve düşünceyi tam anlamıyla anlayabilmek için ana dilde bile yüksek bir farkındalık gerektirdiğinden, yabancı dil öğretiminde kullanılan kaynaklardaki hedef dilde sunulan şiir ve benzeri edebi eserlerin yabancı dil öğretiminde kültür aktarımı açısından çok da faydalı olmayacağı muhtemeldir. Yüksek seviye olsa dahi kullanılan ders kitabıdaki herhangi bir şiir ya da anlaşılması güç edebi eserler, her ne kadar edebiyat kültür öğesi içerisinde değerlendirilebilseler de, dil öğretimine katkıları, görsellerle desteklenebilecek daha somut kültür öğelerine göre daha az olacaktır.

Ölçme ve Değerlendirme Kitabında Orhan Kemal ve yazarın "Elli Kuruş' adlı hikayesi geçmekte, Mehmet Şevket Esendal'ın "İhtiyar Çilingir" adlı eserinden alıntı yapılmaktadır. Ayrıca yine aynı kitapta Mehmet Akif Ersoy'dan "Safahat", Sait Faik Abasıyanık'tan "Son Kuşlar", Namık Kemal'den "İntibah" ve Peyami Safa'dan "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu" eserlerinden görseller eşliğinde kısaca bahsedilmektedir. Ders kitabında masal kültür alt öğesine "Binbir Gece Masalları" ile resmedilmiş örnek görseli (Resim 33) ile "Zümrüd-ü Anka" masalı örnek gösterilebilir (Ek 21). Keloğlan ve Nasreddin Hoca'ya ait görseller ile yine Nasreddin Hoca'nın "Allah Versin" fıkrasına ve "Tuz masala"na yer verilmektedir (Ek 22, 23). Tuz masalı içerisinde 'padişah', 'şehzade', 'börek' 'baklava' gibi Türk kültürüne ait bir çok detay barındırmakla birlikte, verdiği ders ile de geleneksel Türk aile yapısındaki ebeveyn ve çocuk bağının ne denli önemli olduğuna vurgu yapar. Bu bağın, başkaları tarafından genellikle değerli görülen yaygın madenlerin aksine, tuz gibi oldukça küçük ve akla nadir gelebilecek bir mineralle ölçülüyor olması, hayatta çoğu zaman farkında olmadığımız küçük detayların aslında ne denli büyük bir önem taşıdığını vurgulamaktadır. Ayrıca 'Mürekkep yalamak' deyimi de açıklanmaktadır. Türk dilinde böylesi bir deyimin varlığı mürekkep ile entellektüel bakış

açısının ilişkilendirilerek, mürekkep, dolayısıyla da yazı ile fazlasıyla haşır neşir olan birinin halk arasında diğer kişilere göre bir işi bütün yönleriyle, yanlışı ve doğrusuyla bilen daha tecrübeli kişiler için kullanıldığını ifade etmektedir. Matbaanın icadı ve sonrasında Türk toplumunda kabulüne kadar kitaplar elle yazılır ve elle çoğaltılırdı. El emeği kitapları yazan ve kitapları araştırma malzemesi olarak kişiler de zamanlarının büyük bir bölümünü kütüphanelerde geçirirdi. Bilgi kaynağı kitapların bu şekilde yazılıp çoğaltılması ile kalem, kağıt ve mürekkep kutsal sayılmıştır. "Sanat Durağı" başlıklı bölümde ressam Erdem Dağıstan ile yapılan bir söyleşi yer almaktadır.

Resim 33: Gazi Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı (B1), s.79.

Yönetmen Nuri Bilge Ceylan ve ödül alan filmi görsellerle birlikte konu olarak anlatılmakta (Ek 24), Ölçme ve Değerlendirme kitabında ise Türk sinema tarihinin Tosun Paşa, Selvi Boylum Al Yazmalım, Çöpçüler Kralı, Yılanların Öcü, Hababam Sınıfı gibi bazı önemli filmlerin afişlerine yer verilmektedir (Resim 34). Ders kitabında "Karagöz ve Hacivat" başlığı altında bu gölge oyunu türünün tanıtımı yapılmakta, bu alanda çalışan ödüllü sanatçı Metin Özlen, Karagöz oyunundan yapılan bir alıntı ile tanıtılmaktadır. Bu gölge oyunu daha önce bahsi geçen kaynaklarda da yer almaktadır.

Resim 34: Gazi Yabancılar İçin Ölçme ve Değerlendirme Kitabı, s.45.

Görsel ve güzel sanatlar alt kültür öğesi başlığı altında Fuzuli ve Itri tanıtılmakta ve eserlerine değinilmektedir. El sanatları kısa da olsa hat sanatı, bakır işleme, minyatür ve kilim dokuma özelinde işlenmektedir. Ayrıca Erdil Yaşaroğlu'nun "Komikaze" adlı kitabından bir karikatüre de yer verilmektedir (Resim 35). Bir mizah unsuru olarak karikatür, pratik zekanın kültürel bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Resim 35: Gazi Yabancılar İçin Ölçme ve Değerlendirme Kitabı, s.64.

Din temel kültür öğesi içinde yine batıl inaçlar konusu işlenmekte (Ek 25), tasavvuf alt öğesi içerisinde ise Mevlana ve Yunus Emre tanıtılmaktadır (Resim 36). Mevlana ve Yunus Emre yalnızca yaşadıkları bu coğrafyada değil tüm dünyada evrensel bir değer oluşturabilecek düşünce ve eserler yaratmış kişiliklerdir. Hayatın her alanında

değişimin oldukça hızlı olduğu günümüzde, söz konusu kişilerin eserleri olan ve insanı insan yapan değerlerine daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Yunus Emre ve Mevlana'yı yüzyıllardır kalıcı kılan felsefelerinin boyutunu oluşturan "hoşgörü" ve "sevgi" kavramları, yine hayatın hemen her alanında ve özellikle kültürlerarası iletişimde ortaya çıkabilecek kalıp yargılar ve etnomerkezcilik gibi bariyerlerin ortadan kaldırılmasına büyük katkı sağlayan olgulardır. Dolayısıyla yabancı dil öğretimi yoluyla aktarılabilecek kültür öğeleri içerisinde bu düşünürlere de yer ayırmak ve felsefelerini bu yolla yaymak önemli ve faydalıdır.

Resim 36: Gazi Yabancılar İçin Ders Kitabı (B1), s.61-80.

SONUÇ

Bu çalışmada, kültürlerarası iletişim kapsamında yabancılara Türkçe öğretimi ders kitapları, kültürel unsurlarının aktarımı açısından incelenmiştir. Kültürel öğelerin tespiti için incelenmek üzere seçilen ders ve çalışma kitapları üniteler, konular ve içerdiği bilgi temelinde detaylı bir şekilde taranmıştır. Elde edilen sonuç ve öneriler aşağıdaki gibidir:

İncelenen Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2, B1, B2-C1 Ders Kitapları Seti ve A1-A2 Çalışma Kitabında, özellikle şehir ve kişilere ait bilgilerin yüzeysel verildiği, açıklayıcı ve tanımlayıcı detaylara yer verilmediği ve işlenen konuların bir kapsam ve sisteme göre belirlenmediği görülmektedir. Konu içeriklerinin sunumu kısa açıklamalar, genel ve yüzeysel bilgilendirmeler şeklinde yapılmaktadır. Verilen kültürel temel ve alt öğelere ilişkin bilgiler, bilimsel verilere dayanan gerçeklikten çok yazılı ve görsel basın kaynaklı aktüalite, magazin bilgileri seviyesindedir. Kullanılan fotoğraf ve görseller günümüzden ziyade, daha eski bir döneme aitmiş izlenimi vermektedir. Kuramsal çerçevede Parekh'in (2002) de belirttiği gibi, ulaşım ve bilgiye erişim olanaklarının eskiye oranla çok daha hızlı gelişmesiyle farklı kültürlerden daha fazla birey daha sık bir araya gelmektedir. Nüfusun kültürel karakterinin giderek artan bir çeşitlilik kazanması da söz konusu iletişimde kültürlerarası diyalog ihtiyacını daha çok hissettirmektedir. Yani, internet ve gelişen teknoloji sayesinde bilgiye erişim hızının saniyelerle ölçüldüğü çağımızda, bahsi geçen diyaloğu aynı hızda yakalayabilmek, kültür aktarımında kullanılan materyallerde de güncel bilgi kullanılmasından geçer. Bu bağlamda böylesi kaynaklardaki güncel nitelik taşımayan yüzeysel bilgilerin kültür aktarımında sağlayacağı fayda tartışmaya açıktır. Basılı eğitim materyallerinin sosyal medya ve benzeri bilgiye erişim platformları ile paralel bir hızda güncellenmesi elbette

ki pratikte mümkün değildir. Ancak özellikle Türkiye gibi genç nüfusun yüksek olduğu, sosyal, kültürel, siyasi devinime çok açık bir toplumda, 4-5 yıllık bir zaman süreci dahi herhangi bir bilgi kaynağının güncelliğini kaybetmesi için yeterli bir zamandır. Bu nedenle dil öğrenimi yolu ile kültür aktarımını amaçlayan bu tip yayınlarda, her yeni basımın daha sık aralıklarla tekrar etmesi, bir editöryal kontrol ekibinin oluşturulması, eğitim materyalinin güncel tutulması ve etkinliğinin korunması açısından oldukça önemlidir.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretim A1, A2, B1 ve B2 Ders Kitapları Seti'nde ise benzer şekilde hem tür hem de bilgi içeriği olarak tüm kültürel temel ve alt öğelerin yeterince işlenmediği ve sunulmadığı görülmektedir. Konu içeriğinin rastgele ve özensiz seçildiği, bilgilerin yüzeysel ve yetersiz sunulduğu göze çarpmaktadır. Türk kültürü ve içerdiği somut ve soyut değerleri açısından yeterince bahsedilmemekte, daha çok İstanbul'da yaşayan yabancı uyruklulara hitap eden bir İstanbul tanıtımı yapılmakta ve İstanbul'da yaşamak üzerine bilgilendirme yapılmaktadır. Bu setin, daha çok günlük hayatta rahat iletişim kurmak amacıyla dilbilgisi kurallarını öğrenmek isteyen ve şehirde yaşayan yabancılara yönelik hazırlanmış olduğu ifade edilebilir.

Dil bilimi açısından bakıldığında, asgari günlük iletişim için gerekli bilgi miktarı ve niteliği her dil için aşağı yukarı aynıdır. Bu bilginin, içerik ve söz dizimi açısından mümkün olan en sade ve en etkili biçimde formüle edilmesi ve öğrenciye bu şekilde aktarılması, öğrenicinin bu yetkinliği şehir ve mecra gözetmeksizin kullanabilmesini olanaklı kılar. Bu nedenle söz konusu kaynakların odak noktalarını "İstanbul'da yaşam" yerine "Türkiye'de yaşam" olarak değiştirmeleri öğrenicilere iletişim yetkinliği kazandırmada faydalı olabilir.

Ayrıca, setteki hiçbir kitapta, devlet yapısı ve Mustafa Kemal Atatürk'e dair herhangi bir bilgi ve kelimeye rastlanmamıştır. Güncel siyasi konjonktür göz önünde bulundurulduğunda, kitapta Mustafa Kemal Atatürk'ten bahsedilmemesi ideolojik bir tercih olarak algılanabilir. Ancak tezin kuramsal çerçevesinde 'kalıp yargılar' başlığı altında belirtildiği üzere bireyin belirli bir gruba veya topluma karşı sahip olduğu düşünceleri, algıları, beklentileri ve inançları, o grup ya da topluma ait düşüncelerini ve bakış açısını şekillendirir.

Psikolog Richard Brislin'in (1999) dört başlık altında topladığı önyargı işlevlerinden biri olan ve bireyin, din gibi, hayatta özellikle fazlaca önem verdiği değerleri ile ilişkilendirdiği önyargının 'değer ifade eden işlev'i açısından değerlendirildiğinde, özellikle Ortadoğu İslam ülkelerinde hilafetin kaldırılmasından itibaren, Türkiye Cumhuriyeti ve kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'e ilişkin olumsuz kalıp ve önyargıların yaygın olduğu görülmektedir. Halbuki, Mustafa Kemal Atatürk, modern Türk toplumu açısından siyasi bir figürden çok kültürel bir öğe ve hatta manevi bir değer unsuru haline gelmiştir. İncelenen kaynak kitapların, çoğunlukla söz konusu coğrafyadan gelen yabancı uyruklu bireyler tarafından kullanıldığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Bu noktada, böylesi ulusal bir kültür değeri taşıyan ve başlı başına modern Türk toplumunun yegane mimarı olan liderin ve icraatlarının, Ortadoğu'daki yaygın algısını değiştirmek adına, kaynak ders kitaplarında tanıtılması ve kullanılması, kültürlerarası iletişim kapsamında son derece önemlidir. Yalnızca Ortadoğu İslam ülkeleri değil, Batı dünyasındaki bir çok ülkede yapılan reformların yıllar öncesinden Türkiye'de yine Mustafa Kemal Atatürk sayesinde gerçekleştirilmiş olduğunun vurgusu da, yine Batılı ülkelerdeki Türkiye'ye karşı geliştirilen kalıp ve önyargıların aşılmasında ve 'musasır medeniyetler seviyesi'ne ulaşmak için Türkiye'nin toplumsal bir çok alanda sanılanın aksine diğer ülkelerle boy ölçüşebilir seviyede olduğunun ispatı aşamasında önemli rol oynar. Ayrıca, amacı

Türkçe'yi öğrenmek olsun olmasın, her yabancı birey Türkiye'de herhangi bir şehirde gezerken, kentin en büyük meydanlarına, bulvarlarına adı verilmiş, her satıhta heykelleri ve fotoğrafları bulunan söz konusu liderin kim olduğunu merak edecek ve öğrenmek isteyecektir. Dil eğitiminde kültür aktarımı amacı ile seçilecek sembollerin belirlenmesi sırasında konuya resmi ideolojiden bağımsız olarak tarafsız yaklaşılması kritik önem taşır.

Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe A1, A2, B1, B2, C1 Ders Kitapları ile Ölçme ve Değerlendirme Kitapları da bahsi geçen diğer iki sette olduğu gibi kültürel temel ve alt öğelerin işlenişinde konu ve bilgi içeriği açısından yetersiz kalmaktadır. Konu seçimi rastgele olmakla birlikte setteki kitapların birbiriri arasında bir konu tutarlılığı da bulunmamaktadır. Aynı konu ve bilgi içeriğinin, birden fazla kitapta veya aynı kitapta işlendiği de görülmektedir. Kuramsal bölümde ele alındığı gibi, yabancı dil öğretiminde yalnızca dilbilgisi ve yapısal yetkinliğe sahip öğrenciler yetiştirmek yeterli değildir. Birey kendi kültürü ve diğer kültürler arasındaki bağlantı ve benzerlikleri farkedip görebilmeli, kendinden farklı olan kültüre yani 'ötekine' ilgi göstermeli ve sorgulayabilen bir düzeye erişmelidir. Bu, sosyal ve kültürel açıdan gelişmiş uluslararası konuşucular (intercultural speakers)'ın eriştiği amaçlanan düzeydir. Yabancı dil öğretiminde kullanılan ders kaynaklarında yer verilen kültür öğelerinin konu ve bilgi içeriği açısında yetersiz kalması ve özellikle diğer kitaplarda da bahsedilen güncel bilgiden yoksun olması, bireyin hedef dilde amaçlanan seviyeye gelmesinde ciddi bir gecikme, engel ve motivasyon kaybı oluşturur.

İncelenen üç kitap setinin hepsinde İstanbul, en az iki tanesinde de Antalya ve Safranbolu konu olarak işlenmekte, yine tüm setlerde Türk kültürüne ait misafirperverlik olgusuna dikkat çekilmektedir. Konu içeriği açısından kültür&sanat temel öğesi tüm

setlerde alt öğelerle birlikte yoğun bir şekilde işlenmektedir. Özellikle turistik, kültürel ve toplumsal değerlerden setler içerisindeki her kitapta bahsedilmektedir. Tüm kitaplarda coğrafya kültürel temel öğesi kapsamında İstanbul, Antalya ve Kapadokya'dan sıkça bahsedilmesine karşın bunların dışındaki tarihi, kültürel ve doğal güzellikler yeterince tanıtılmamaktadır. Sözkonusu bölgelerin Türkiye'nin tanıtımı konusunda marka değeri taşıdıkları su götürmez bir gerçektir. Ancak işlenecek konuların seçimi sırasında öğrencilerin farklı ilgi ve yönelimlere sahip olabilecekleri göz ardı edilmemelidir. Bireyin 60 saniyelik bir internet araştırması sonucu ülke ile ilgili elde edebileceği böylesi bilgilerin, onda öğrenme için merak ve motivasyon yaratması çok da mümkün değildir. Böylesi bir genelleme sonucunda, her öğreniciyi ortak ilgi alanları üzerinden değerlendirmek, aktarılan kültürel öğenin sığ kalmasına sebep olabilir. Ekoturizm ile ilgilenen bir birey için Türkiye'nin en ilgi çekici yeri Karadeniz kıyısı iken, gastronomi ile ilgilenen bir birey için Antep, Hatay, Urfa gibi şehirler çok daha ilgi çekici olabilir.

Bazı temel ve alt kültürel öğelerin bilgisi ise sadece isim olarak verilmektedir. Bir cümle dahi bilgi içeriği sunulmayan şehir ve kişi isimlerinin ve görsellerinin yine tüm setlerdeki kitaplarda yer aldığı görülmektedir. Hiçbir kitapta Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Metni'nde ifadesini bulan A1, A2, B1, B2, C1, C2 şeklindeki temel seviye, orta seviye ve ileri seviye ayrımına birebir uyulmadığı da farkedilmektedir. Oysa ki, tezin ilk bölümünde, Bölükbaşı ve Keskin'in (2010) Avrupa Dilleri Öğrenimi Ortak Çerçeve Metni'nden hareketle ele alarak belirttikleri yabancı bir dil öğreminde hedef dilin ait olduğu kültür içerisindeki mutlaka aktarılması gereken 'günlük yaşam' temel kültür öğesi içerisinde yiyecek ve içecek ile boş zaman etkinlikleri, hobiler alt kültür öğeleri, 'yaşam koşulları' içerisinde yaşam standartları ve yüzeysel olarak sosyo-ekonomimik durum alt kültür öğeleri, 'kişilerarası ilişkiler' temel kültür öğesinden aile yapıları ve ilişkileri ile özellikle dini bayramlar ve özel günlerde pekişen kuşaklar arası ilişkiler işlenmiştir.

Kadın erkek ilişkileri, toplumsal sınıf yapıları ve sınıflar arası ilişkiye değinilmemiş, politik yapı ve dinsel gruplar arasındaki ilişkiler işlenmemiştir. Oysa ki, etnik çeşitlilikle zengin Türkiye coğrafyasında, üç büyük dine ve alt mezheplerine mensup birey sayısı ve çeşitliliği de oldukça fazladır. Böylesi bir çeşitliliğe sahip bir topluma ait dil öğretilirken kullanılan materyaller ve metinlerde hoşgörü vurgusu yapılarak aktarılan kültür kodu, öğreniciye, empati yolu ile önyargı bariyeri aşımında olumlu katkı sağlayabilir.

Bölükbaşı ve Keskin'e (2010) göre mutlaka aktarılması gereken kültür öğelerinden 'beden dili' hiçbir kitapta işlenmemiştir. 'Sosyal gelenekler' başlığı altında sadece geleneksel kıyafet öğesine görseller bazında yer verilmekte olup, Türk kültürünün önemli bir özelliği olan hediyeleşme ile diğer öğeler yasaklar ve kurallara değinilmemiştir. Örneğin, Türk toplumunun sahip olduğu kabul edilebilir ve kabul edilemez davranışlara ilişkin anlayış hakkında yeterince bilgilendirme yapılmamaktadır. 'Adet olmuş davranışlar' konusu içerisinde ise dini kurallara dayalı davranışlar yine özel gün ve bayramlardaki ritüeller üzerinden aktarılarak festivaller, törenler ve kutlamalar detaylı bir şekilde işlenmiştir.

Temel, orta ve ileri düzey kitaplarında aktarımı yapılan her bir kültürel temel ve alt öğenin bilgi sunumu aşamalı olarak bir üst seviye kitapta gerçekleştirilmemiştir. Bilgi sunumu içerik zenginliği açısından herhangi bir planlama olmadan yapılmaktadır. Tüm kitap setlerindeki aktarımı yapılan tüm kültürel öğeler, konu ve bilgi içeriği açısından karşılaştırıldığında, aralarında konu türü ve bilgi sunum derecesi açısından tutarlılık bulunmadığı görülmektedir. Bahsi geçen ve bilgisi sunulan kültürel temel ve alt öğelerin belirli bir plan doğrultuğunda oluşturulmadığı, daha çok tesadüfen şekillenmiş olduğu

söylenebilir.

Ortografi, bir dilde öğelerin nasıl dizildiğine ilişkin bir dizi kurallar bütünüdür. Anadili ne olursa olsun, prensip olarak birey dili lineer yani doğrusal olarak algılar. Bu nedenle yabancı dil eğitiminde, cümlenin sistematik yapısını çözmeye ve başka cümleler kurabilmek için bu yapıyı taklit etmeye yönelik bir yaklaşım kullanılır. Ancak dil, bu iki boyutlu yapıya kültürel açıdan indirgenemez. Ortografik yapısına ek olarak, her dilin kendi içerisinde bir derinliği bulunur. Bununla birlikte kişilerin dili ve dünyayı algılayış biçimi de tek bir modele indirgenemez. Kişi, doğduğu, büyüdüğü coğrafyaya, aldığı ailevi ve akademik eğitime, yaşam deneyimlerine bağlı olarak kendine özgü bir dünyayı algılama modeli geliştirir. Bu algılama modeli kişinin öğrenme davranışında hayati rol oynar. Yabancı dil eğitiminde kullanılacak materyallerin kişinin algılama modeline göre düzenlenmesi öğrenme sürecini hızlandıracağı gibi öğrenilen hedef dilin iki boyutlu bir kurallar dizgesi olarak algılanmasını önleyerek, üç boyutlu, derinliği olan bir yapı olarak benimsenmesini sağlayacak, böylece dilin kültür aktarımı fonksiyonunu etkili biçimde yerine getirmesine olanak tanıyacaktır.

Dili öğrenme ve algılama biçimleri farklılık gösterebiliyor ise onu öğretme biçimleri de farklılık gösterebilmelidir. Bu çalışmada incelenen kitapların tamamı, sınıf eğitimi için hazırlanmış olup, yöntem ve müfredat açısından grubu oluşturan bireylerin algılama ve öğrenme biçimleri göz önünde bulundurulmamıştır. Aslında bu durum, başta dil eğitimi olmak üzere bireye edindirilmek istenen her yeni bilgi açısından sorun teşkil etmektedir. Ne var ki birey, kendi öğrenme modeline göre dil eğitimi alabildiğinde bu onun dili ve ona ilişkin kültürü lineer ve iki boyutlu bir semboller dizisi olarak değil, üç boyutlu, kapsayıcı bir kültür modeli olarak algılayacaktır.

Genel olarak ele almak gerekirse, incelenen tüm setlerin konu içeriği ve aktarılan kültürel unsurlar açısından yetersiz ve özensiz hazırlanmış rastgele metinlerle donatılmış olduğunu söylemek mümkündür. Bhawuk ve Brislin'in (1992) de belirttiği üzere bir diğer kültürle etkili bir iletişim sağlayabilmek için birey, o kültüre ait dili öğrenmeye ek olarak var olan kültürel farklılıkların farkına varabilecek yeterlikte bir duyarlılığa sahip olması ve böylesi bir duyarlılığa sahip olabilmesi için de dil öğrenim sürecinde kültürel unsurlarla bezeli bir ortamda bulunması gerekmektedir. Dolayısıyla kültürel unsurlarla harmanlanan yabancı dil öğretimi için olmazsa olmazlardan biri de sistemli ve bilinçli bir şekilde hazırlanmış ders kitabıdır. İşte bu yüzden yabancı dil öğretiminde kullanılmak üzere hazırlanacak kitaplardaki konu ve bilgilerin sistemli bir şekilde sunulması gerekmektedir. Söz konusu sistemli bilgilendirmenin nasıl yapılabileceğine dair sunulabilecek öneriler aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

Bireylerin toplumsal hayat içindeki günlük yaşantılarında neler yaptıklarının yaş, cinsiyet ve toplumsal rollere bağlı olarak belirlendiği ve gerçekleştiği bilgisini vererek başlanabilir. "Bu ülkede gündelik hayatta insanlar ne yapar?" sorusundan hareketle okula ya da işe gitmek, alışveriş yapmak, ev işleri ve çocuk bakımı ile uğraşmak, sosyal açıdan gezmeye ya da misafirliğe gidip, misafir ağırlamak, boş zamanlarda elişi aktivitelerine yönelmek vb. gibi günlük hayatta devamlı tekrarlanan davranışlardan bahsetmek faydalı olabilir. Kışa hazırlık amacıyla yaz aylarında yapılan geleneksel işler, öğrenicinin kendi ülkesinde yapılan işlerle karşılaştırılabilecek şekilde bir soru kalıbı içerisinde sorulup cevaplandırılabilir. Bireylerin dini bayramlar ve kutsal gecelerde yaptıkları işler ve geleneksel davranışların daha detaylı bir şekilde ele alınması, kişiler arasındaki sevgi ve saygı bağlarının görünür boyutta belirginleştiği için sosyal ve duygusal bağları güçlendirdiğinden bahsedilmesi öğrenicinin zihninde kültürel öğelerle bezenmiş daha net bir resim oluşmasına, kültürü rahatlıkla kavramasına ve dolayısıyla hedef dilin daha hızlı

bir şekilde öğrenilmesine olanak sağlayabilir. Söz konusu günlerin, özellikle çocukların hayatında önemli bir yer tutması nedeniyle, yaşanan heyecanın çocuk gözünden anlatımının sunulması da faydalı olabilir.

Sosyal yaşantıda kabul gören ve yapılması istenen davranışlar (selam vermek, güler yüzlü olmak, saygılı ve yardımsever olmak, konuklara ikramda bulunmak, sabırlı olmak, doğayı korumak, büyüklerin elini öpmek, vb.) ile kabul görmeyen ve istenmeyen davranışlar (surat asmak, azarlamak, iftira atmak, dedikodu yapmak, gönül kırmak, kavga etmek, tembellik etmek, vb.) sözlü iletişime ek olarak, dil öğretim materyallerinde de ayrıca belirtildiğinde farkındalık ve duyarlılık kazanımında olumlu etkileri olabilecek kültürel detaylardır.

Hangi durumlarda nasıl davranılması gerektiği ve belirli olaylar ve durumlarda hangi sözcük kalıpları ya da deyimlerin kullanılacağını içeren ifade kalıplarının (hastalıklarda "geçmiş olsun", ölümlerde "başınız sağolsun", mutlu haberlerde "gözünüz aydın", vb.) dil öğretim kitaplarında bulunması öğrenicinin dil öğrenim motivasyonuna önemli katkı sağlayacaktır.

İncelenen üç kitap setinin hepsinde bahsedilen 'misafirperverlik' kültür alt öğesine destek niteliğinde, hangi durumlarda bireylerin birbirini ya da belirli yerleri ziyaret etmesi gerektiğinin detaylarının verilmesi, yabancı uyruklu kişilerin dilini öğrendiği kültüre daha çabuk adapte olmasına yardımcı olacaktır. Örneğin, bir yakınını kaybetmiş kişi ya da ailelere yapılacak taziye veya hasta ya da doğum yapan birine (genellikle bir hediye ile) yapılacak hastane ya da ev ziyaretlerinin önemi, düğün ya da nikah törenlerine katılırken bir hediye ile gidilmesinin iyi bir fikir olacağının vurgusu yararlı olabilir.

Yine her üç sitap setinde de geçen önemli günler ve dini/ulusal bayramlar kültür alt öğesine ek olarak, tek tek hangi gün neler yapıldığının, gerek kişisel gerekse toplumsal boyutta hangi davranışların sergilendiğinin, nelerin giyilip nelerin yenip içildiğinin örneklerle detaylandırılması ve resmedilmesi, öğrenicinin kendi kültüründen farklı olarak tespit edeceği ve dil öğrenimine olumlu katkı sağlayacak farklılıkları keşfetmesine olanak sağlayacaktır. Örneğin, Muharrem ayındaki aşure pişirip dağıtma geleneği, 21 Mart tarihinde kutlanan Nevruz'un Türk kültüründe yeni yılın ve baharın başlangıcı olarak kabul edildiği, milli bayramların neden önemli olduğu ve nasıl kutlandığı, uluslararası kutlamaların aksine anneler günü ve öğretmenler gününün tarihlerinin farklı olduğunun belirtilip bu özel günlerde neler yapıldığının açıklanması gibi detaylar konunun anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Coğrafya temel kültür öğesi aktarımı açısından, incelenen üç kitap setinin de bilgi ve kültürel öğe içerdiğini söylemek mümkündür. Ancak bahsi geçen ya da aktarımı yapılan çoğu coğrafi öğe sadece adı ve ilgili görsel verilerek kısaca tanıtılmaktadır. Her üç sette de şehir tanıtım önceliği İstanbul'a verilmekte ve Türkiye'de görülmeye değer bir kaç şehir ya da merkez dışında herhangi başka bir yer yokmuş gibi bir izlenim vermektedir. Daha kapsamlı ve içerik açısından daha zengin bir aktarım yapmak adına "Ne nerede?", "Hangi bölgede neresi var?", "Nerede neler yapılabilir?" ve "Nerede ne yenir?" gibi sorulardan hareketle geliştirilecek bir içerik ve farklı amaç, istek ve ihtiyaçlar doğrultusunda hangi turizm, tatil türü, etkinlik ve spor türlerinin yapılabileceğine ilişkin yerlerin listesi, öğrenicinin dil gelişimine olumlu katkı sağlayacaktır. Türkiye'de yaygın ve tercih edilen tatil ve turizm türlerinin tanıtılması da aynı katkıyı sağlayacaktır. Örneğin, yaz aylarında yapılacak deniz turizmi için Akdeniz ve Ege Bölgesi'nin, yayla turizmi için Karadeniz Bölgesinin başlıca seçenek olduğunun, kış ve kar turizmi için

hangi merkezlerin ziyaret edilmesi gerektiğinin belirtilmesi bu noktada faydalı olacaktır. "Nerede ne yenir?" sorusuna cevap niteliğinde de önce "Türk mutfağı" denilince ilk akla gelen yemeklerin isimleri, sonrasında da farklı bölge ve yörelere ait tatlardan örnekler sunulabilir. Ayrıca, adı belirli şehirlerle özdeşleşmiş yemeklerin tanıtımı ve tariflerin verilmesi de Türkçe öğrenen yabancı uyruklular için önemli bir motivasyon kaynağı olabilir. Benzer şekilde, Türkiye'de düzenli olarak her yıl gerçekleştirilen sanat, eğlence, spor amaçlı şenlik ve festival bilgilerinin daha kapsamlı ve görsellerle zenginleştirilerek sunulması, öğrenicinin dil öğrenimindeki algısını olumlu yönde etkileyebilir.

Tüm bu detaylar göz önüne alınarak hazırlanan ders materyalleri, Bennett'in içerisinde sırasıyla reddetme, savunma ve azaltma dönemlerinin olduğu etnomerkezcilik basamaklarından başlayıp sonrasında kabul etme, uyum sağlama ve nihai olarak arzu edilen karşı kültürle bütünleşme basamaklarını kapsayan etnogörecelilik basamaklarına ulaşan ve gelişen Kültürlerarası Duyarlılık Modeli'nin süreci ile uygulanabilirliğini daha da mümkün kılacaktır. Öğrenici, dil öğrenim süreci içerisinde maruz kaldığı sistemli ve özenli bir şekilde hazırlanmış kültürel öğeler bütünlüğü sonucunda söz konusu modelin hangi basamağından başlarsa başlasın sonuç olarak karşı kültür ile bütünleşme basamağına bir şekilde ulaşacaktır. Belki de ait olduğu kültürü tek gerçeklik olarak algıladığı için dışlayıcı ve ayrımcı tutumu, karşı kültür hakkında daha fazla bilgiye ve deneyime ulaştıkça daha iç içe bir deneyime dönüşerek, farklılıklar karşısında daha tarafsız bir tutum sergilemeye başlayacaktır. Böylelikle birey kültürel farklılıklarla kendi dünya görüşünü ortak potada eritmeye başlar ve önceki basamaklara göre kültürlerarası duyarlılık açısından daha olumlu bir yaklaşıma sahip olur. Düzenli bir program takip edildiğinde, incelenen tüm setlerdeki kitapların yaklaşık bir yıl boyunca öğretildiği ve öğrenicinin böylesi uzun bir süre yoğun bir şekilde bu kitaplara haşır neşir olacağı göz önünde bulundurulduğunda, kültürel öğelerin belirli bir sıra, tekrar ve sistematik bir

şekilde hazırlanıp sunulduğu dil öğretim kitapları sayesinde, birey kendi kültürü ve diğer kültürler hakkında sahip olduğu bilgiyi kullanabilir, farklı kültürlerin üyeleri ile empati kurabilir ve bu kültürler içinde uygun iletişim davranışları gösterebilir. Modelin sonuç basamağından bir önceki basamak olan uyum sağlama basamağı kültürlerarası duyarlılık gelişiminde son derece önemli bir düzeydir. Kültürlerarası duyarlılığın en üst seviyesi olan bütünleşme basamağında kişi kültürel bilgi birikimine ek olarak tüm farklılıkları kabul eder. Böylesi bir model temel alınarak hazırlanacak ders materyalleri kültürlerarası iletişim yeterliliğinin kazanılmasında oldukça önemli bir rol oynar. Etnomerkezci basamaklarda takılıp kalmış bireylerin kültürlerarası iletişim yeterliliğinin bileşenleri olan bilgi, motivasyon ve davranış alanlarında etkinlik göstermeleri ancak yabancı dil öğretiminde kullanılacak yöntem ve yöntemin uygulamasında kullanılacak özenle hazırlanmış ders kitaplarından geçer.

Yukarıda sıralanan sonuç ve öneriler dikkate alınarak, güncel bilgi içeriği ve görsellerle desteklenen, kültürel öğeler açısından zengin, güncel bilgi ile donatılmış, modern bir tasarım ile hazırlanacak bir yabancı dil öğretim kaynak kitabının, öğrenicilerde yaratacığı yüksek motivasyon sayesinde çok daha hızlı, etkili ve kalıcı bir dil öğretim sürecine katkı yapabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

Açık, F., (2013), **Dil Politikaları Bağlamında Türkçenin Öğretimi: Yabancılara Türkçe Öğretimi El Kitabı**, Ankara, Grafiker Yayınları.

Akarsu, B., (1998), **Dil-Kültür Bağlantısı**, İstanbul, İnkılâp Yayınları.

Aktas, T., 2004, "Yabancı Dil Öğretiminde İletişimsel Yeti", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.12, s. 6-18.

Allport, G. W., (1954), **The Nature Of Prejudice**, Reading MA, Addison-Wesley.

Altundağ, P., (2007), **Kültürlerarası Yeterlilik ve Korece Öğretimi**, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Bennet, J. M., (1993), **Towards Ethnorelativism: A Developmental Model of Intercultural Sensitivity**, Yarmouth, Intercultural Press.

Bhawuk, D. P. S., Brislin, R., 1992, "The Measurement of Intercultural Sensitivity Using The Concepts of Individualism and Collectivism", **International Journal of Intercultural Relations**, S.16 (4), s. 413-436.

Bitterli, U., 1984, "Begegnung, Beziehung und Zusammenstoss von Kulturen [Kültürlerarası Karşılaşma, İlişki ve Çatışma]", **Zeitschrift für Kulturaustausch**, S.34 (3), s. 231-240.

Bohn, A. P., Sleeter, C. E., 2000, "Multicultural education and the standards movement: A report from the field", **Phi Delta Kappan**, S.82/2, s.156–161.

Bolton, W., 1980, "Language and Its Study", **Language and Culture,** Seul, Hyung-Seul Publishing Co., s. 9-15.

Bulduk, S., Usta, E., Dinçer, Y., 2017, "Kültürlerarası Duyarlılık ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi", **Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimler Dergisi**, S.7, s.3.

Byram, M., 2000, "Assessing Intercultural Competence in Language Teaching", **Sprogforum**, S.6, s. 8-13.

Bryam, M., Sarriers, V.E., (1991), **Investigating Cultural Studies in Foreign Language Teaching,** Philadelphia, Multilingua Matters.

Cangızbay, K., (1998), **Sosyolojik Praksis,** Ankara, Öteki Yayınları.

Chen, G., Starosta, W., (1996), **Intercultural Communication Competence: A Synthesis,** Oxford, Taylor&Francis Group.

Chen, G. M., (1997), **A Review of the Concept of Intercultural Sensitivity**, Paper Presented at the Biennial Convention of Pacific and Asian Comunication Asociation, January 1997, Honolulu, Hawaii, http://files.eric.ed.gov/fulltext/ ED408634.pdf, erişim tarihi: 17.10.2018

Council of Europe, (2008), **White Paper on Intercultural Dialogue "Living together**

as Equals in Dignity", s. 61. Strazburg, 07/05/2008, Internet Adresi: https://www.coe.int/t/dg4/intercultural/source/white%20paper_final_revised_en.pdf Erişim Tarihi: 17.12.2018

Çakır, M., 2010, "Kültürlerarası İletişimin Bir Yönü: Özün Ötekileştirilerek Yabancılaştırılması", **Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi**, C.21, S.1, s. 75-84.

Çelenk, S., (2010), **Ayrımcılık ve Medya**, **Televizyon Haberciliğinde Etik Sorunlar**, Ankara: Fersa Matbaacılık.

Çepni, S., (2010), **Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş**, Trabzon.

Dilidüzgün, Ş., 2014, "Türkçe Öğretiminde Sözcük Öğretme Yöntemlerinin Yeterliliği", **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.7/17, s. 233-258.

Dodd, C. H., (1982), **Dynamics of Intercultural Communication.** Dubuque, IA, C. Brown Company Publishers.

Dodd, C. H., (1995), **Dynamics of Intercultural Communication,** Dubuque, IA, C. Brown & Benchmark, Doubleday/Anchor Books.

Durmuş, M., (2013), **Dil Öğretiminin Erken Dönemleri ve Dil Bilgisi Çeviri Yöntemi (Grammar Translation Method)**, Ankara, Grafiker Yayınları.

Ellis, R., (1994), **The Study of Second Language Acquisition**, Oxford, Oxford University Press.

Erdoğan, İ., Korkmaz, A., (2010), **Öteki Kuram: Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Değerlendirmesi**, Ankara, ERK Yayınevi.

Fishman, J. A., 1980, "Bilingualism and Biculturism as Individualand as Societal Phenomena", **Journal of Multilingnal and Multicultural Development**, S.1, s. 3-15.

Fiske, J., (1990), **Introduction to Communication Studies,** UK, Routledge.

Gardner, R. C., Moorcroft, R., MacIntyre, P.D., 1987, "The Role of Anxiety in Second Language Performance of Language Dropouts", **Research Bulletin**, S. 657.

Gillart, A., (2000), **Kültürlerarası Öğrenme,** İstanbul, Avrupa Konseyi Yayınları.

Gökçe, O., (2001), **İletişim Bilimine Giriş,** Ankara, Turhan Kitabevi.

Gökmen, M. E., 2005, "Yabancı Dil Öğretiminde Kültürlerarası İletişimsel Edinç", **Dil Dergisi**, S.128, s. 69-78.

Güzel, A., Barın, E., (2013), **Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi,** Ankara, Akçağ Yayınları.

Güvenç, B., (1991), **İnsan ve Kültür**, İstanbul, Remzi Kitabevi.

Hammer, M. R., Bennett, M. J., Wiseman, R., (2003), **Measuring Intercultural Sensitivity: The Intercultural Development Inventory**, International Journal of Intercultural Relations, 27 (4): 421- 443.

Harris, P. R., Moran, R. T., (2004), **Managing Cultural Differences,** Burlington, MA, Elsevier Butterworth–Heinemann.

Hart, W., (1996), **A Brief History of Intercultural Communication: A Paradigmatic Approach,** http://web.odu.edu/wbhart

Herhandez, F., Kose, B. W., (2012), **The Developmental Model of Intercultural Sensitivity: A Tool for Understanding Principals' Cultural Competence,** Education and Urban Society, 44 (4): 512- 530.

House, J., (2007), **Intercultural Language Use and Language Learning**, Netherlands, Springer.

Horwitz, E. K. (2000). **It ain't over 'til it's over: On foreign language anxiety, first language deficits, and the confounding of variables.** The Modern Language Journal, 84, 256 – 259.

İmer, K., (1990), **Dil ve Toplum,** Ankara, Gündoğan Yayınları.

İşcan, A., (2014), **Yabancı Dil Öğretimi ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Tarihçesi**, Ankara, Pegem Akademi.

Jayaswal, S., (2009), **Barriers to Intercultural Communication,** Pragyaan: Mass Communication. Volume 7: Issue 1, June 2009.

Kaikkonen, P., (1997), **Learning a Culture and a Foreign Language at School – Aspects of Intercultural Learning**, Language Learning Journal, March 1997, No. 15, pp. 47-51.

Karasar, N., (2005), **Bilimsel araştırma ve yöntemi** (15. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kartarı, A., (2001), **Farklılıklarla Yaşamak: Kültürlerarası İletisim,** Ankara, Ürün Yayınevi.

KENT, M.L., TAYLOR, M., (2002), **Toward a Dialogic Theory of Public Relations**, Public Relations Review, 28, s.: 21-37.

Kılıç, V., (2002), **Dilin İşlevleri ve İletişim,** İstanbul, Papatya Yayıncılık.

Koç, S., (1979), **Öğrencilerin Dil Gereksinimlerinin Saptanması: İşlevsel / İletişimler Yaklaşım,** Eskişehir, Gözlem Yayınevi.

Kongar, E., (2003), **Kültür Üzerine**, İstanbul, Remzi Yayınevi.

Korzenny, B.A., Korzenny, F., 1984, "Quantitative Approaches: An Overview", **Methods for Intercultural Communication Research,** s. 13-30.

König, W., 1991, "Kültürlerarası İletişimde Mütercimin Rolü", **Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi (Journal of Translation Studies)**, S.1, s. 76-86.

Leeds-Hurwitz, W., (1990), **Notes in the History of Intercultural communication: The Foreign Service Institute and the Mandate for Intercultural Training,** Oxford, Taylor&Francis Group.

Lippmann, W., (1998), **Public Opinion,** NewBrunswick, Transaction Publishers.

Martin, J.N., Nakayama, T.K., (2010), **Intercultural Communication In Contexts,** New York, McGraw-Hill.

Medina-Lopez-Portillo, A., 2004, "Intercultural Learning Assessment: The Link between Program Duration and the Development of Intercultural Sensitivity, Frontiers", **The Interdisciplinary Journal of Study Abroad**, S.10, s. 179-199.

Miladinovic, M. (2013), **"Culture in the foreign Language Learning Classroom. AFS Intercultural Programs.Connecting Lives, Sharing Cultures"**, ICL Blog, July 5, 2013. *http://www.afs.org/blog/icl/?p=3533*.

Neuliep, J.W., (2006), **Intercultural Communication: A Contextual Approach,** Thousand Oaks, CA, Sage Publications.

Neuner, G., (1995), **Methodik und Methoden, Überblick**, Berlin, Bausch.

Novinger, T., (2001), **Intercultural Communication: A Practical Guide,** Texas, University of Texas Press.

Olson, C. L., Kroeger, K. R., 2001, "Global Competency and Intercultural Sensitivity", **Journal of Studies in International Education**, S.5, s. 116- 137.

Orkunoğlu, Y., (2007), **Neitzsche ve Postmodernizmin Gerçek Yüzü,** İstanbul, Ceylan Yayınları.

Ozil Ş., (1991), **Dil ve Kültür**, İstanbul, Cem Yayınevi.

Ördem, E., (2015), **Sözcüksel Yaklaşım (Lexical Approach)**, Ankara, Pegem Akademi.

Öztürk, İ., 2011, "AB'de Çeviri Çalışmaları", **Uluslararası XI. DilYazın-Deyiş Bilim Sempozyumu**, Sakarya, s.447-460.

Pankowski, R.,(2007), **How to Understand and Confront Hate Speech**. İnternet adresi: *https://www.kulturbuero-sachsen.de/index.php/dokumente/handreichungen.html* , Erişim tarihi: 17.12.2018

Parekh, B., (2002), **Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek,** Ankara, Phoenix.

Peirce, C.S., (1984), **Writings of Charles S. Peirce,** Indianapolis, Indiana University Press.

Porzig, W., (1995), **Dil Denen Mucize,** Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Quillian, L., 2006, "New Approaches To Understanding Racial Prejudice and Discrimination", **Annual Review of Sociology**, S.32, s. 299-328.

Rich, A., (1973), **Interracial Communication,** New York, Harper & Row.

Risager, K., 2000, "The Teacher's Intercultural Competence", **Sprogforum**, S.6, s.14-20.

Risager, K., Chapelle, C., 2012, "Culture in Textbook Analysis and Evaluation", **The Encyclopedia of Applied Linguistics,** s. 1-5.

Roche, J., (2001), **Interkulturelle Sprachdidaktik: Eine Einführung,** Tübingen, Günter Narr Verlag.

Samovar, A. L., Porter, E. R., McDaniel, R. E., (2010), **Intercultural Communication: A Reader,** Boston, Wadsworth.

Stewart, E., (1978), **Outline of Intercultural Communication,** Pittsburgh, PA: University of Pittsburgh Intercultural Communication Network.

Temur, N., (2016), **Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Başlangıç Düzeyinde (A0) 'İlk Ders'**, Ankara, Pegem Akademi.

Tosun, C., 2005, "Türkçe'nin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesi", **Journal of Language and Linguistic Studies,** Vol.1, No.1, April, s.24.

Vatandaş, C., 2001, "Çokkültürlü Yapıda Ulusal/Etnik Kimlikler-Kanada Örneği", **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 3/2, s.104.

Yıldırım, A., Şimşek, H., (2016), **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Zıllıoğlu, M., (2007), **İletişim Nedir?,** İstanbul, Cem Yayınevi.

İNCELENEN KİTAPLARA AİT BİBLİYOGRAFİK KÜNYE

KURT Cemil, AYGÜN E. Nurşen, LEBLEBİCİ Elif, ALTINKAYNAK ÇOŞKUN Özden, ÇİÇEK Ali, ALTAŞ Hacer, DURSUN Mesut, DİLÇİN Şebnem, **Yeni HİTİT Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitabı 1**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2014.

KURT Cemil, AYGÜN E. Nurşen, LEBLEBİCİ Elif, ALTINKAYNAK ÇOŞKUN Özden, ÇİÇEK Ali, ALTAŞ Hacer, DURSUN Mesut, DİLÇİN Şebnem, **Yeni HİTİT Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Çalışma Kitabı 1**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2014.

KURT Cemil, AYGÜN E. Nurşen, LEBLEBİCİ Elif, ALTINKAYNAK ÇOŞKUN Özden, **Yeni HİTİT Yabancılar İçin Türkçe B1 Ders Kitabı 2**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2012.

KURT Cemil, AYGÜN E. Nurşen, LEBLEBİCİ Elif, ALTINKAYNAK ÇOŞKUN Özden, **Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B2-C1 Ders Kitabı 3**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2012.

BÖLÜKBAŞ Fatma, GEDİK Enver, GÖNÜLTAŞ Gül, KESKİN Funda, ÖZENÇ Fazilet, TOKGÖZ Hande, ÜNSAL Gizem, **İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabı**, Kültür Sanat Basımevi, İstanbul, 2014.

BÖLÜKBAŞ Fatma, GEDİK Enver, GÖNÜLTAŞ Gül, KESKİN Funda, ÖZENÇ Fazilet, TOKGÖZ Hande, ÜNSAL Gizem, **İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A2 Ders Kitabı**, Kültür Sanat Basımevi, İstanbul, 2013.

BÖLÜKBAŞ Fatma, GEDİK Enver, GÖÇEN Gökçen, GÖNÜLTAŞ Gül, KESKİN Funda, ÖZENÇ Fazilet, TOKGÖZ Hande, ÜNSAL Gizem, YAVUZ Serra, **İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1 Ders Kitabı**, Kültür Sanat Basımevi, İstanbul, 2013.

BÖLÜKBAŞ Fatma, GEDİK Enver, GÖÇEN Gökçen, GÖNÜLTAŞ Gül, KESKİN Funda, ÖZENÇ Fazilet, TOKGÖZ Hande, ÜNSAL Gizem, YAVUZ Serra, **İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B2 Ders Kitabı**, Kültür Sanat Basımevi, İstanbul, 2014.

AYDEMİR, Y., TEMUR, N., KURT, M., YÜCE, S., GÖKALP, Ş., ULUĞLAR, B., KORKUT, Ö., ÇEVİK, M., KANMAZ, E., HIMHIM, E., YEŞİLYURT, Ş., BULDUK, H., KAPLAN, H., ÖZDEN, S., KÜMÜŞTAŞ, N., HAYKIR, T., İŞCANOĞLU, İ., BAKAN, H., KOÇAK, S., GÜVEN, D., KESKİN, F., BAĞRIAÇIK Z., **Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabı**, Kalkan Matbaası, Ankara, 2014.

AYDEMİR, Y., TEMUR, N., KURT, M., YÜCE, S., GÖKALP, Ş., ULUĞLAR, B., KORKUT, Ö., ÇEVİK, M., KANMAZ, E., HIMHIM, E., YEŞİLYURT, Ş., BULDUK, H., KAPLAN, H., ÖZDEN, S., KÜMÜŞTAŞ, N., HAYKIR, T., İŞCANOĞLU, İ., BAKAN, H., KOÇAK, S., GÜVEN, D., KESKİN, F., BAĞRIAÇIK Z., **Yabancılar İçin Türkçe A2 Ders Kitabı**, Kalkan Matbaası, Ankara, 2014.

AYDEMİR, Y., TEMUR, N., KURT, M., YÜCE, S., GÖKALP, Ş., ULUĞLAR, B., KORKUT, Ö., ÇEVİK, M., KANMAZ, E., HIMHIM, E., YEŞİLYURT, Ş., BULDUK, H., KAPLAN, H., ÖZDEN, S., KÜMÜŞTAŞ, N., HAYKIR, T., İŞCANOĞLU, İ., BAKAN, H., KOÇAK, S., GÜVEN, D., KESKİN, F., BAĞRIAÇIK Z., **Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ölçme ve Değerlendirme Kitabı**, Kalkan Matbaası, Ankara, 2014.

AYDEMİR, Y., TEMUR, N., KURT, M., YÜCE, S., GÖKALP, Ş., ULUĞLAR, B., KORKUT, Ö., ÇEVİK, M., KANMAZ, E., HIMHIM, E., YEŞİLYURT, Ş., BULDUK, H., KAPLAN, H., ÖZDEN, S., KÜMÜŞTAŞ, N., HAYKIR, T., İŞCANOĞLU, İ., BAKAN, H., KOÇAK, S., GÜVEN, D., KESKİN, F., BAĞRIAÇIK Z., **Yabancılar İçin Türkçe B1 Ders Kitabı**, Kalkan Matbaası, Ankara, 2014.

AYDEMİR, Y., TEMUR, N., KURT, M., YÜCE, S., GÖKALP, Ş., ULUĞLAR, B., KORKUT, Ö., ÇEVİK, M., KANMAZ, E., HIMHIM, E., YEŞİLYURT, Ş., BULDUK, H., KAPLAN, H., ÖZDEN, S., KÜMÜŞTAŞ, N., HAYKIR, T., İŞCANOĞLU, İ., BAKAN, H., KOÇAK, S., GÜVEN, D., KESKİN, F., BAĞRIAÇIK Z., **Yabancılar İçin Türkçe B2 Ders Kitabı**, Kalkan Matbaası, Ankara, 2014.

AYDEMİR, Y., TEMUR, N., KURT, M., YÜCE, S., GÖKALP, Ş., ULUĞLAR, B., KORKUT, Ö., ÇEVİK, M., KANMAZ, E., HIMHIM, E., YEŞİLYURT, Ş., BULDUK, H., KAPLAN, H., ÖZDEN, S., KÜMÜŞTAŞ, N., HAYKIR, T., İŞCANOĞLU, İ., BAKAN, H., KOÇAK, S., GÜVEN, D., KESKİN, F., BAĞRIAÇIK Z., **Yabancılar İçin Türkçe B1-B2 Ölçme ve Değerlendirme Kitabı**, Kalkan Matbaası, Ankara, 2014.

Ek 1.

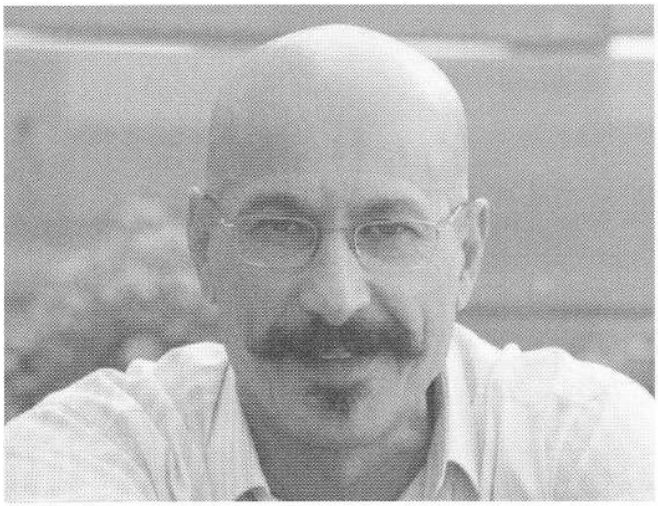

Eski zamanlarda Çanakkale Boğazı'nın iki yakasında karşı karşıya iki şehir var*mış*_____. Avrupa yakasındaki şehrin adı Sestes, Anadolu yakasındakinin adı Abydos_____.

Sestes şehrinde Hero adında çok güzel bir kız yaşıyormuş. O bir rahibe_____ ve sarayından dışarıya hiç çıkmıyormuş. Çünkü o henüz doğmadan önce bazı kahinler annesine "Kızınız doğduktan sonra onu asla dışarıya çıkarmayın, çünkü dışarıda onun başına birçok kötülük gelecek ve kızınız ölecek." de_____. Bu yüzden Hero doğduktan sonra hiç dışarıya çık_____, sürekli sarayda yaşa_____.

Bir ilkbahar günü bütün insanlar sokaklarda şenlikler yapıyor ve herkes şehirdeki büyük tapınakları ziyarete gidiyormuş. Hero ilk kez bu kutlamalara katılmak iste_____. Bunun için uzun süre planlar yap_____. Kutlama günü, yanına dadısını da al_____ ve gizlice saraydan çık_____.

Ek 2.

Gazeteci: Salih Bey, sanat hayatınıza nasıl başladınız?

Salih Saygın: Babam tiyatrocu. Bunun için sanat yaşamım aile içinde başladı. Ben de bir sanatçı olmayı hayal ediyordum. İlkokul beşinci sınıftayken Radyo Çocuk Kulubü'nde dublaj çalışmalarına başladım.

Gazeteci: Yani, daha önce seslendirme sanatçısıydınız.

Salih Saygın: Evet. Pek çok dizi ve filmde seslendirme yaptım. Brad Pitt, Tom Cruise gibi sanatçıları seslendirdim.

Gazeteci: Peki tiyatro?

Salih Saygın: İlkokuldayken seslendirme ile birlikte tiyatro da yapıyordum. Daha sonra konservatuara girdim ve orada okudum.

Gazeteci: Hangi oyunlarda rol aldınız?

Salih Saygın: Okuldan sonra Devlet Tiyatrosu'nun sınavlarını kazandım ve Eskişehir'de işe başladım. Oradaki pek çok oyunda rol aldım. Ancak sonra İstanbul'a geldim ve tiyatrodan ayrıldım.

Gazeteci: Sanırım sonra televizyon dizileri ve sinemaya geçtiniz.

Salih Saygın: Hayır, aslında önce radyo programcılığı yaptım. Ses Fm'in genel yayın yönetmeniydim. Ancak elbette oyunculuktan vazgeçmedim. Televizyon dizilerinde ve sinemada çeşitli roller aldım. En son "Ay Işığı" adlı filmde baş rol oynadım.

Gazeteci: Peki yeni projeleriniz var mı?

Salih Saygın: Evet, "Şöhret Tutkusu" adlı bir film projemiz var. Bu filmde genç ve zengin bir iş adamını canlandıracağım. Daha sonra da eski Türk filmleri ile ilgili bir çalışma yapacağım ama şimdilik bir sır.

Gazeteci: Teşekkür ederim Salih Bey. Çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Salih Saygın: Ben teşekkür ederim.

Ek 3.

Sadık, Egeli bir çiftçinin oğludur. Üniversitede gazetecilik okumak için İstanbul'a gider. Üniversite yıllarında politikayla ilgilenir ve cezaevine girer. Bu nedenle babası Hüseyin Bey Sadık'a kızar ve onunla bir daha konuşmaz. Sadık İstanbul'da evlenir ve bir oğlu olur. Ne yazık ki eşini doğumda kaybeder. Yıllar geçer, küçük oğlu Deniz beş yaşına gelir ancak Sadık'ın sağlığı çok kötüdür. Sadık, ölmeden önce oğlunu babası Hüseyin Bey'in yanına, Ege'ye götürmek ister. Deniz, çiftlikte çok çılgın, harika bir aileyle karşılaşır. Dedesi, babaannesi, amcası, yengesi ve kuzenleri ile tanışır ve çiftlikte Deniz için çok güzel bir hayat başlar. Deniz orada mutluyken babası ve dedesi arasındaki tartışmalar devam etmektedir.

Ek 4.

Ali Usta Muğla'da, bir köyde dondurmacıdır. Ancak son zamanlarda işleri kötü gitmektedir, çünkü herkes büyük markaların dondurmalarından almaktadır. Ali Usta kendi dondurmalarının reklamını yapmak ister Bunun için son parasıyla bir dondurma arabası alır ve köy köy gezmeye başlar. Ancak kasabanın yaramaz çocukları bedava dondurma yemek isterler ve bir gün Ali Usta'nın arabasını çalarlar. Bir nehrin yakınında oturup dondurmaların hepsini bitirirler. Ali Usta uzun süre arabasını arar ama bulamaz. "Arabamı büyük dondurma firmalarından biri çaldı!" diye düşünür. Kasabadaki bütün dondurmacılara gider ve arabasını ister. O sırada yaramaz çocuklar tek tek hasta olur.

Ek 5.

Bugün *"Bir Tabak Sağlık"* programımızda enginar yemeği yapacağız. Haydi mutfağa...

Malzemeler:

- 5 adet enginar
- Yarım çay bardağı zeytinyağı
- 1 küçük kutu bezelye
- 2 adet patates
- 2 adet havuç
- 1 bardak su
- Dereotu

Önce enginarları iyice yıka*yıp* kurulayın. Havuçları ve patatesleri küçük küçük doğrayın. Yağı tencereye koyun. Üstüne havuçları ekle_____ karıştırın. Daha sonra üstüne patatesleri ekleyin. Biraz daha karıştır_____ bezelyeyi koyun. En son tuzu ekleyin. Biraz daha karıştırın. Ocağın altını kapatın. Enginarları geniş bir tencereye diz_____ içlerine karışımı koyun. Bir bardak su ekleyin, tencerenin kapağını kapat_____ pişirin. Ancak ocağın altını çok fazla açma_____ yemeğinizi kısık ateşte pişirin. Yemek pişince dereotunu serp_____ servis yapın. Afiyet olsun!

Ek 6.

MALZEMELER

- 250 gr. pirinç
- 1 çay bardağı sıvı yağ
- 1 havuç
- 5 yemek kaşığı bezelye
- 0.5 lt. su
- 1 tatlı kaşığı tuz

→ Sizce bu yemeğin adı ne?

7 Bir yemek tarif edelim

Malzemeler

Tarif

Ek 7.

ANADOLU'NUN SIRLARI

Anadolu binlerce yıldan bu yana pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmış, birçok gizemi de içinde saklamıştır. Anadolu'da bulunan yeraltı kentleri ve Nemrut Dağı'ndaki tarihi kalıntılar insanlar için hala bir sırdır

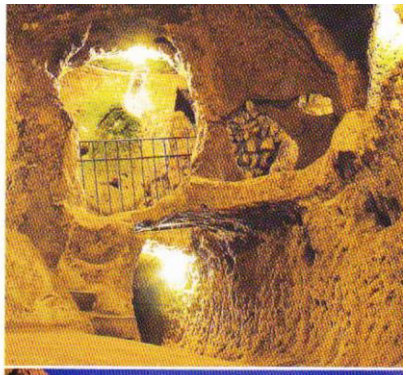
Derinkuyu

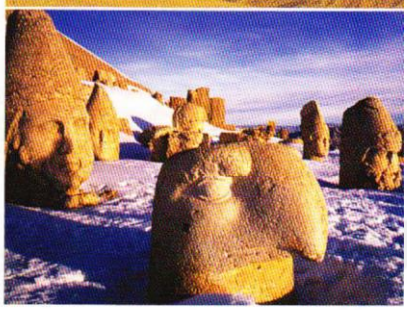
Yaklaşık yüz metre derinlikte, mükemmel bir havalandırma ve savunma sistemine sahip, binlerce kişinin yaşayabileceği, tamamen güvenli alanlar... Orta Anadolu'da kimler tarafından kurulduğu hala kesin olarak bilinmeyen yeraltı kentlerinden söz ediyoruz.

Bir zamanlar, Anadolu'nun insanları, yeryüzünü olduğu kadar yerin altını da mekan tutmuşlardı. Bu nedenle özellikle Orta Anadolu yöresinde yüze yakın yeraltı kenti, tüneller ve mağaralar bulunmaktadır. Özellikle Derinkuyu yeraltı şehri olağanüstü bir yapı olarak dikkat çeker. Yaklaşık yüz bin kişilik bir topluluğun barınma, yeme, içme, ibadet, savunma ihtiyacını karşılayabilecek düzeydedir. Şarap üretimi yapılabilen, içinde su kuyusu ve ahırlar bulunan yeraltı şehrinin sadece sekiz katı gezilebilmekte ve bu 'karınca yuvaları'nın sırları hala çözülmeyi beklemektedir.

Nemrut

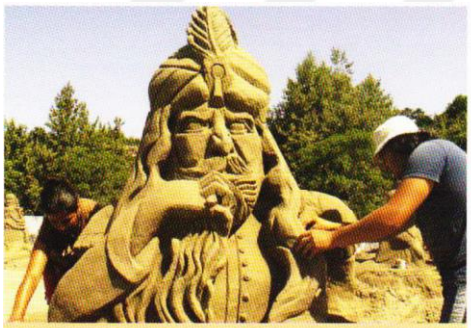
'Tanrıların tahtı' olarak nitelenen Nemrut Dağı, iki bin

	Doğru	Yanlış
1. Yeraltı kentlerini kimlerin inşa ettiği açıklığa kavuşmamıştır.	☐	☐

Ek 8.

KUMDAN İSTANBUL

Kısa ömürlü sanatlardan biri kum heykel sanatı... Kum heykelciliği Eski Mısır'a kadar uzanıyor. O dönemde piramitlerin yapımından önce kumdan modellerinin yapılması bu sanatın ilk örnekleri arasındadır. Kum heykelciliğini yalnızca nehir kumu ve suyla, özel teknikler kullanarak gerçekleştiriyorlar. Bu sanat dalı giderek popülerliğini artırıyor.

Masallar şehri İstanbul, gerçeküstü ve özel bir etkinliğe ev sahipliği yapıyor.

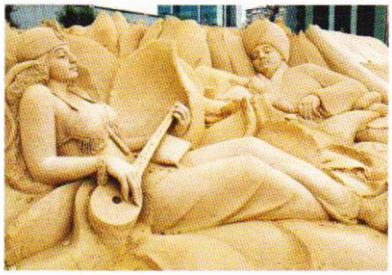
İstanbul Uluslararası Kumdan Heykeller Festivali, sizleri kimi zaman İstanbul'un simgeleşmiş yapılarında gezintiye çıkarıyor. Kimi zaman da mitolojik hikayelerle baş başa bırakıyor. Sergi 7 Temmuz'da Kozyatağı Carrefour mağazasında açılıyor. Ziyaretçiler sadece kumdan heykelleri görme imkanına değil, heykeltıraşlarla tanışma ve atölye çalışmalarına katılma imkanını da bulu-

yor. Bu açıdan organizasyon bir festival niteliği taşıyor ve sizi büyülü bir dünyaya götürüyor. İstanbul Uluslararası Kumdan Heykeller Festivali, 7'den 70'e herkesin ilgi odağı oldu bile....

Kültür Sentezi İstanbul

Heykeller konularını İstanbul'dan alıyor. İstanbul'un tarih boyunca üç imparatorluğa başkentlik yapması ve çeşitli dinlere ev sahipliği yapması kumdan heykel sanatçılarına zengin bir konu yelpazesi sunuyor. Festivale Hollanda, İspanya, Ukrayna, Brezilya, Kanada, Belçika, İrlanda, İngiltere, Portekiz, Çek Cumhuriyeti, Hindistan ve Rusya'dan usta kum heykeltıraşları katılıyor. Her biri kendi ülkesinde tanınan başarılı heykeltıraşlar, kumdan dev heykellerin üzerinde son hazırlıklarını yapıyorlar...

Festival, saat 10.00 ila 24.00 arasında devam edecek. Gece ışıklandırmaları festivali daha da ilgi çekici hale getirecek.

Ek 9.

Sanat

Dört Duvara Sığmazsa

Mahallelerin arka sokaklarında bugünlerde bir hayalet dolaşıyor: Sokak sanatının hayaleti! Sokak sanatı, birkaç on yıldır dünyanın belli başlı metropollerinin sokaklarını açık hava galerisine dönüştürüyor.

Dünyada sokak sanatının ilk adımlarını 60'ların başında, New York'taki gençlerin isimlerini tahta kalemleriyle ve spreylerle duvara yazmaları olarak görmek mümkün. 60'lı yıllarda hippi hareketinin etkisiyle poster sanatı ortaya çıkıyor. 80'lerde hip hop kültürünün gelişmesi, 90'lı yıllarda kültürün dünya çapında iyiden iyiye endüstrileşmesi ise galerilerin ve müzelerin dışında kalmak isteyen sanatçıların sokağa ilgisini artırıyor.

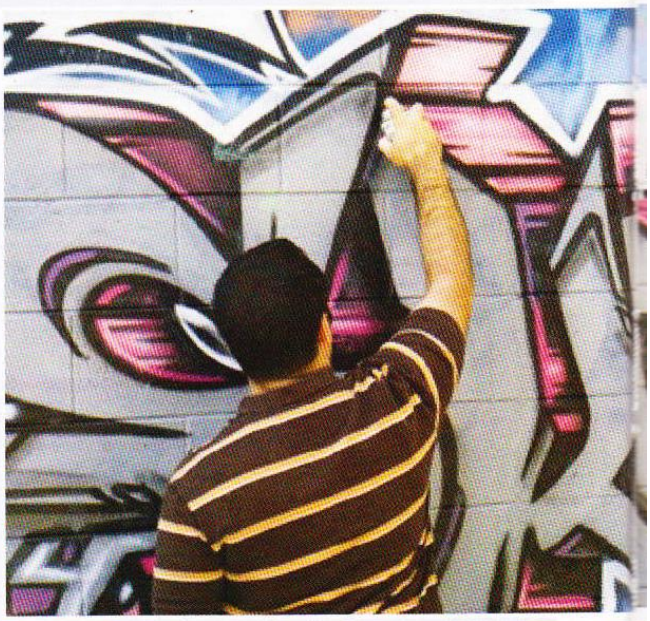
Türkiye'de de sokak sanatının başlangıç noktası, tüm dünyadaki gibi grafiti. Bu sanatı Türkiye'ye tanıtan isim Tunç Dindaş, namı diğer TURBO. TURBO'nun grafiti serüveni break dansa merak sarmasıyla başlamış. Plak kapaklarındaki grafiti çizimlerini evinin karşısındaki inşaatta uygulamış bir süre. Ardından bir grup genci de özendirip yetiştirmiş.

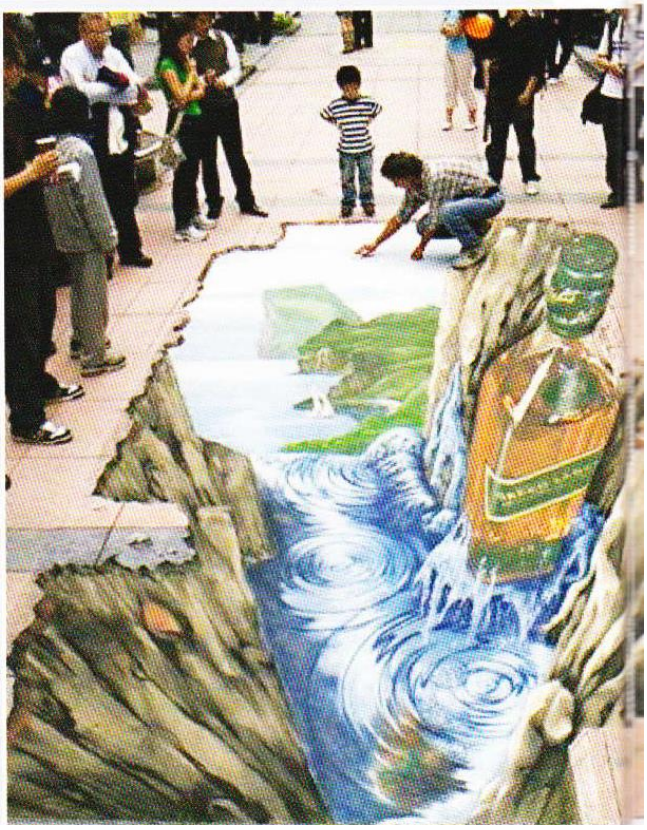
Günümüzde sokak sanatının içeriği oldukça geniş. Sanatın içine duvar baskısı yapmaktan ana caddelere heykel dikmeye kadar birçok iş giriyor. TURBO'ya göre yeni tür sokak sanatını ağırlıklı olarak akademiden gelen gençlerin yapması işin doğasına aykırı... Ancak son dönemlerdeki sanatçıların çoğu güzel sanatlar öğrencileri.

Sokak sanatçılarının en önemli ortak yanları muhalif kimlikleri. Hepsi 'sokaklar bizimdir' anlayışıyla, mekanları reklamların işgal etmesine karşı çıkıyorlar. Örneğin 'Fly Propaganda' bir reklam şirketinde tasarımcı ve sinek amblemiyle epey gizem kazanmış bir sokak sanatçısı. Reklam panoları ve ona çirkin gelen neyse hedef tahtasına giriyor. Ya yüzeyle oynuyor ya da üzerine bir sinek kondurup "Burada pislik var." mesajı veriyor.

Sokak sanatı tüm dünyada hızla yaygınlaşsa da "Bu sanat şehre karşı vahşi bir saldırganlık mı, yoksa şehri güzelleştiriyor mu?" tartışmaları hala sürüp gidiyor.

Mahmut Hamsici

Ek 10.

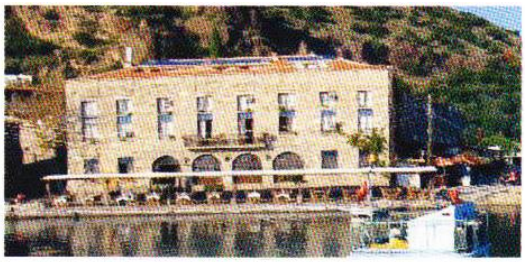

"Behramkale" olarak da bilinen Assos, zeytin ağaçları, balıkçı tekneleri, taş evleri ve masmavi deniziyle çok özel bir yer. Kendine özgü mimarisi ve şirin lokantalarla dolu limanı ile Assos, ziyaret edenlerin hayran kalmasını sağlayacak güzellikte bir cennet.

Çanakkale'de yer alan yüzlerce antik yerleşimin en önemlilerinden biri olan Assos-Behramkale Köyü'nün antik sur içinde kalan bölümüne 80'li yıllarda koruma amaçlı yapılanma yasağı konmuş. Ancak mevcut binalar restore edilerek otel, pansiyon ve restoran olarak hizmet vermeye başlamış. Onarımlarda yöredeki taş malzeme ve yerel ustalar kullanıldığı için **köyün tarihi dokusu** bozulmuyor. Bu yapılar doğaya sağladığı uyum ile günümüzün en büyük görüntü kirliliği olan beton bloklardan uzak bir görünüme sahip olma özelliği taşıyor. Assos'un tarihi taş evleri modernize edilerek, geçmişle gelecek bugüne yansıtılıyor.

Köy için konulan yapılanma yasakları kıyı için de geçerli. Kıyıda yapılanma yasaklarının işlemesine biraz da doğa yardım ediyor. Dik yamaçlar, deniz ile arasına kimseleri sokmuyor. Böyle olunca kıyıda yapılanacak alanlar son derece kısıtlı kalıyor. Kıyıdaki mevcut binalar onarılıp turizm amaçlı kullanılıyor. Bölgede yer alan oteller, kış aylarında da konuklarını ağırlamak için her tür donanıma sahip. Assos'un tatil merkezi olan iskelesi, eski antrepoların restorasyonuyla yapılmış otel, motel ve restoranlarla çevrelenmiş küçücük bir yerleşim yeri. Fakat bu küçücük iskeleye günün her saati ayrı bir keyif hakim.

Doğal güzellikleri ve yörenin doğal görünümünü bozmayan taş evleriyle Kuzey Ege'nin büyüleyici yöresi Assos, sizi yaşadığınız şehrin karmaşasından uzaklaştırıp başka zamanlara götürüyor.

	Var	Yok
1. Assos adının mitolojik hikayesi	☐	☐
2. hizmet verilen binaların sahip olduğu müşteri kapasitesi	☐	☐
3. yöredeki yapılanma yasağının kapsadığı bölgeler	☐	☐
4. kıyıdaki doğal yapının bina yapımına engel olması	☐	☐
5. Assos'taki konaklama merkezlerinin farklı mevsimlerde hizmet sunma özelliği	☐	☐

	Doğru	Yanlış
1. Yapılanma yasağı Assos'ta konaklama merkezlerinin sınırlı sayıda kalmasına neden olmuştur.	☐	☐
2. Var olan binalar yerel ustalar tarafından onarılmaktadır.	☐	☐
3. Taş evlerde ufak da olsa değişiklik yapmak yasaklanmıştır.	☐	☐
4. Assos'un iskelesinde gün boyunca keyifli saatler geçirmek mümkün.	☐	☐
5. Assos'ta farklı bir zamana gitmenin verdiği rahatlık hissediliyor.	☐	☐

köyün tarihi dokusu

- ☐ köyün tarihi geçmişi
- ☐ köyün tarihi yapısı
- ☐ köyün tarihi gelenekleri
- ☐ köyün tarihi tutumu

donanım

- ☐ Binaların elektrik donanımını hangi şirkete yaptırdınız?
- ☐ Bu iş için yeterli donanıma sahip olduğunuzu düşünüyorum.
- ☐ Gemi müşterilerin ihtiyaçlarını karşılayacak donanımıyla hizmete başladı.
- ☐ Bilgisayarın ekranında yeni donanım bulunduğu belirtiliyor.

Ek 11.

BİR GÜNÜM

Burası İstanbul. İstanbul büyük bir şehir ve burada birçok insan yaşıyor. Herkesin farklı bir hayatı var.

Merhaba! Benim adım Onur. Ben öğretmenim. Ben Kadıköy'de oturuyorum. Her sabah 07.00'da kalkıyorum. Duş alıyorum. Kahvaltı ediyorum ve okula gidiyorum. Saat 13.00'da işten çıkıyorum. İşten sonra arkadaşlarımla buluşuyorum ve sohbet ediyorum. Sonra eve dönüyorum. Kitap okuyorum ve yatıyorum.

Merhaba! Ben Pınar. Ben ev hanımıyım. Benim iki çocuğum var. Sabahları çok erken kalkıyorum. Eşime ve çocuklarıma kahvaltı hazırlıyorum. Sonra eşim işe, çocuklarım okula gidiyor. Ben evi temizliyorum ve yemek pişiriyorum. Öğlen arkadaşlarımla alışverişe gidiyoruz. Dışarıda kahve içiyoruz. Akşam eşim ve çocuklarım eve dönüyor. Beraber yemek yiyoruz. Çocuklarım akşam erken yatıyorlar. Ben ve eşim film izliyoruz, sohbet ediyoruz.

Benim adım Gülay. Ben üniversitede öğrenciyim. Ben Bakırköy'de oturuyorum. Benim her sabah dersim yok. Bunun için bazen erken, bazen geç kalkıyorum. Ben arkadaşlarımla aynı evde kalıyorum. Biz sabahları kahvaltı ediyoruz. Ben gazete okuyorum. Onlar televizyon izliyorlar. Sonra beraber okula gidiyoruz. Dersten sonra eve dönüyoruz ya da dışarıda geziyoruz. Akşamları evde internete giriyorum ve ders çalışıyorum.

Selam! Benim adım Can. Üsküdar'da oturuyorum. Ben bir restoranda garsonum. Ben öğlen kalkıyorum. Çünkü işim 17.00'da başlıyor ve gece 02.00'da bitiyor. Evde annem ile yemek yiyorum. Evden 16.00'da çıkıyorum. Otobüse biniyorum ve işe gidiyorum. İşte çok yoruluyorum. Cumartesi ve pazar çalışmıyorum. O günlerde sinemaya gidiyorum, spor yapıyorum ve geziyorum.

Ek 12.

Ek 13.

TÜRK AİLE YAPISI

Türk toplumunda aile, kutsal bir kurumdur ve toplumun gelenek, görenek, dil, din ve diğer özelliklerini yansıtır. Aile, toplumun en küçük temel birimidir. Anayasamızın 41. maddesinde "Aile toplumun temelidir." sözüyle de ailenin önemi vurgulanmıştır.

Aile deyince aklımıza anne ve baba ile onların çocukları gelir. Sosyal bilimciler aileyi "çekirdek aile" ve "geniş aile" olmak üzere iki bölüme ayırmaktadır. Çekirdek aile anne, baba ve çocuklardan oluşur. Ülkemizde yeni evli çiftler, genellikle baba evinden ayrılarak yeni bir evde yaşamaya başlarlar. Özellikle kentlerde geniş aileler, yerini giderek çekirdek ailelere bırakmıştır. Ülkemizde şu anda hem geniş aile hem de çekirdek aile tipini görmekteyiz. Geniş aileler kırsal kesimde, çekirdek aileler ise kentlerde yaygındır. Oysa bundan yüz yıl kadar önce ülkemizin köylerinde, kasabalarında, kentlerinde, kısacası her yerinde yeni evliler, damadın ya da gelinin ailesinin yanında oturuyordu. Anne, baba, kızlar, damatlar, oğullar, gelinler ve torunlar aynı çatı altında yaşıyordu. Böyle ailelere "geniş aile" diyoruz. Geniş aile tipi, köylerde hâlâ devam etmektedir. Çünkü bu tip ailede, bütün bireyler birlikte çalışıp birlikte üretirler.

Ülkemizde evlilik kurumunu Türk Medeni Kanunu düzenler. Bu kanuna göre evlenmek için en az 18 yaşında olmak gerekir. Türk Medeni Kanununun bir diğer maddesine göre, yakın akrabalar ile akıl hastaları evlenemez.

Türkçede "aile" sözcüğünün değişik anlamları da vardır: Aile sözcüğünü, akrabaları ve bir soyu tanımlamak için kullanırız. "Mehmet Bey iyi bir aile reisidir." sözü "Mehmet Bey ailesine bağlı, iyi bir baba ve eştir." demektir. "Benim ailem Edirne'den gelmiş." sözünden o kişinin annesiyle babasının, hatta dedelerinin Edirne'de doğduğunu, yaşadığını anlarız. "Bu bir aile toplantısıdır." cümlesi "O toplantıda yalnızca akrabalar var." demektir. Akrabalar amcalar, dayılar, teyzeler, halalar, yeğenler, yengeler ve enişteleden oluşur. Türk toplumunda aile, her şey demektir.

Ek 14.

UĞURLU VE UĞURSUZ SAYILAR

"40" sayısı eski doğu ülkelerinde, Hindistan'da ve Türklerde büyük önem taşır. Bu sayı İslamiyet'te de önemlidir. 40 sayısı Kuran'da da geçer. İnsanın 40 yaşında olgunlaşması, Hz. Muhammed'in 40 yaşında peygamber olması, kadınlarda hamileliğin 40 hafta sürmesi de bu sayının kutsallığını arttırmıştır.

Ek 15.

KÜLTÜRDEN KÜLTÜRE

MİSAFİR KÜLTÜRÜ

Türklerde misafir ağırlama geleneği çok eskilere dayanmaktadır ve önemini kaybetmeden günümüze kadar gelmiştir. Her evde bir misafir odası vardır. Misafir odası evin en büyük, en güzel odasıdır. Eğer misafir çaya gelecekse ve ev sahibi bunu önceden biliyorsa börek, kurabiye, kek gibi yiyecekler; yemeğe gelecekse çorba, zeytinyağlı, sıcak et yemekleri, salatalar hazırlar. Türkler misafirleri kapıda mutlaka güler yüzle karşılar. Misafir kapıdan içeri girdiğinde ayakkabılarını çıkarır, misafir terliklerini giyer. Misafir yeni bir eve gidiyorsa mutlaka bir ev hediyesi, çikolata, meyve, dondurma, şekerleme gibi hediyeler götürür. Sohbet sırasında evin çocuğu misafirlere kolonya, şeker ikram eder. Evin hanımı misafirlere yanında Türk lokumu yahut çikolatayla beraber Türk kahvesi ikram eder.

Bir Japon'un sizi evine davet etmesi çok büyük bir olaydır, genellikle Türklerdeki gibi misafir ağırlama yoktur, aileler dışarıda bir restoranda görüşür. Eğer bir Japon sizi evine davet ettiyse bu sizin için büyük bir onurdur ama sakın ayakkabılarınızla içeri girmeyin, bir çuval inciri berbat edersiniz. Japonya'da eve kimse ayakkabıyla girmez, zaten kapıdan girince Çin Seddi gibi bir terlik ordusu ile karşılaşırsınız. Evde ayakkabı çıkarma geleneği Türklerinkine çok benzer. Japonya'da ev sahibi size çay ikram ettiyse, bu artık gitme vakti demektir. Çayı içip hemen kalkmanız doğru olur.

İngiltere'de yemeğe davetliyseniz, eliniz boş gitmeniz doğru olmaz. Küçük bir hediye götürmelisiniz. Bu çiçek, çikolata olabilir. Çiçek seçimi konusunda biraz dikkatli olmalısınız. İngilizlere göre karanfiller kötü şans getirir. Krizantemler cenazeler, güller ise sevgililer içindir. Yapma çiçek buketlerini tercih edebilirsiniz. Eğer birkaç günlüğüne bir İngiliz'in evinde kalıyorsanız, ayrılırken teşekkür etmek için ona küçük bir hediye verebilirsiniz.

Arapların çoğunun yaşam biçimleri birbirine benzer. Evlerin başlıca eşyaları halılar, kilimler ve yastıklardır. Bir eve girmeden önce misafirler, halıları kirletmemek için ayakkabılarını çıkarır ve bir kenara oturur. Odanın ortasına oturmaları ya da sırtlarını birine dönmeleri uygun değildir. Evler genellikle "selamlık" ve "harem" olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Selamlıkta erkekler, haremde kadınlar misafir edilir. Yemekler haremde, çay ve kahve ise selamlıkta pişirilir.

Ek 16.

OKUMA

TÜRKÇE FARKLI BİR DİL

Orta Doğu Teknik Üniversitesi diller üzerine bir araştırma yaptı. Bu araştırmaya göre, insan beyni Türkçe cümleleri anlamak için diğer dillerin aksine iki kez işlem yapıyor. İnsanlar, dillerini kullanırken beynin birçok bölümünde karmaşık işlemler gerçekleşiyor. Bilim adamları artık bazı teknikler sayesinde insanların beynindeki dil işlemlerini tanımlıyor.

Günümüzde bilim adamları beyin dilbilim çalışmalarına önem veriyor. Geçen yıl ODTÜ beyin dilbilim çalışmaları için bir laboratuvar kurdu. Bu laboratuvarda bilim adamları insanların dili öğrenme ve kullanma süreçlerini açıklamaya çalışıyor.

Bu çalışmalara göre Türkçe konuşma ve dinleme sırasında insan beyni diğer dillerden farklı olarak daha fazla işlem yapıyor. Bu fazla işlemler İngilizce ve Almancada yok. Bunun sebebi Türkçenin gramer yapısı. Türkçede fiillerin cümlenin sonunda yer alması ve Türkçenin sondan eklemeli bir dil olması nedeniyle, kişi cümleyi anlamak için onu baştan sona kadar aklında tutuyor. Fiili okuduktan sonra cümleyi beyninde tekrar ediyor. İngilizcede bu durum yok. Bu durum Türkçe ve diğer Avrupa dilleri arasında bir fark yaratıyor.

Ek 17.

KÜLTÜRDEN KÜLTÜRE

TÜRKİYE

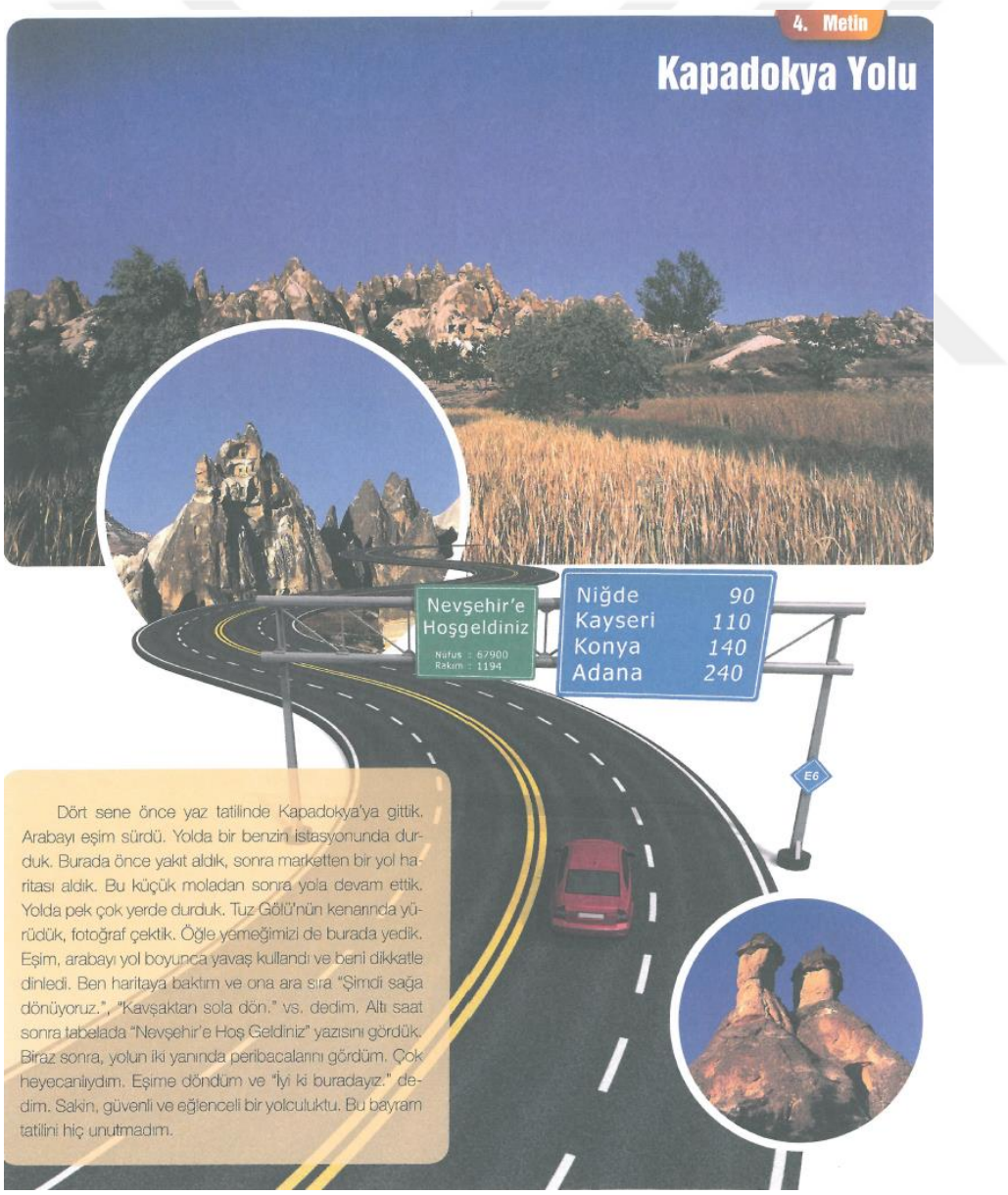

İstanbul Oyuncak Müzesi, 2005 yılında yazar Sunay Akın tarafından Göztepe'de kurulmuştur. Oyuncak müzesi fikri, şairin 20 yıl önce Almanya seyahatinde ortaya çıkmıştır.

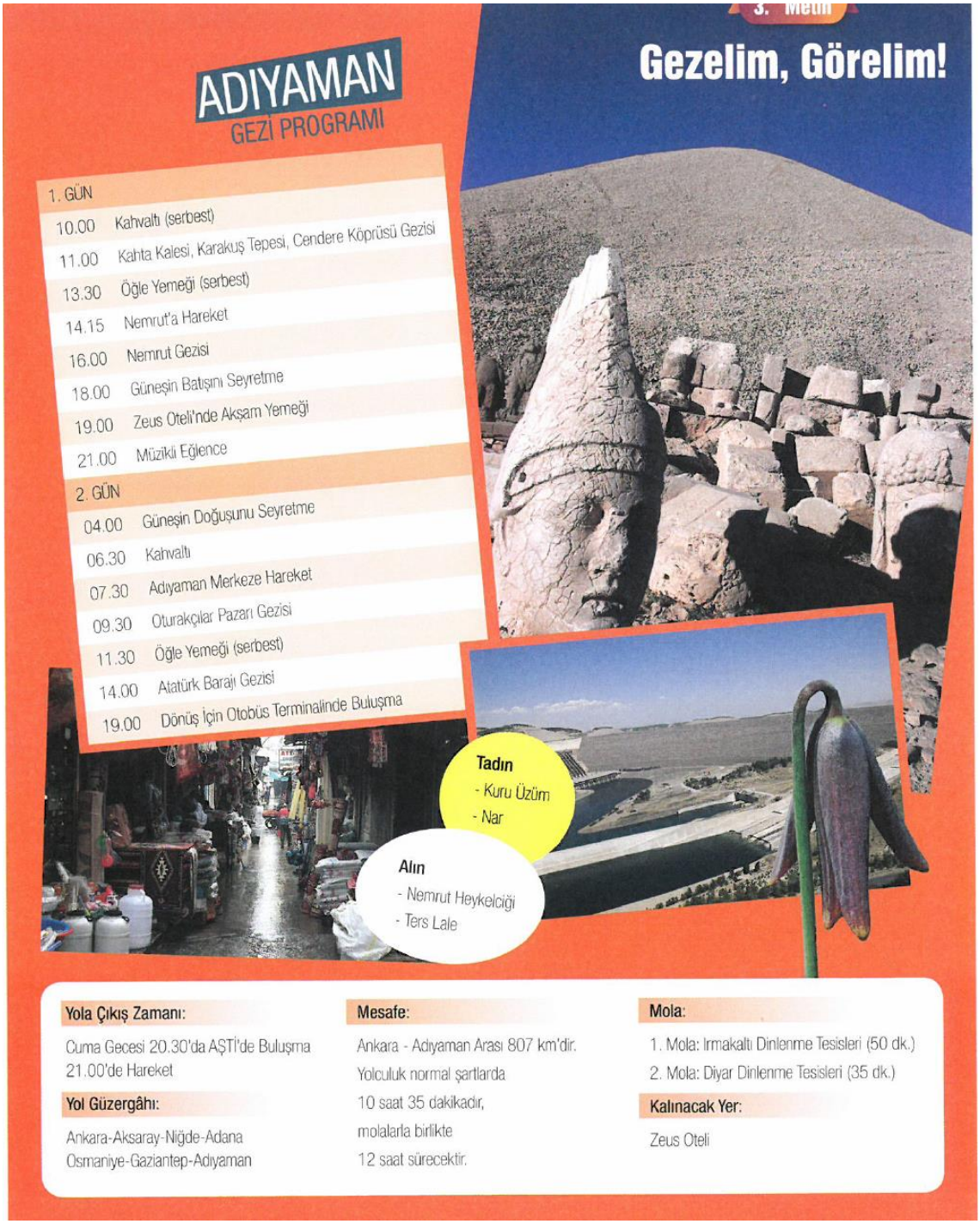
Müzedeki en eski oyuncak, 1817 yılında Fransa'da yapılan bir oyuncak kemandır. 1820 yılında Amerika'da yapılan bir bebek, yine aynı ülkeden 1860 yılına ait misketler, Almanya'da yapılan 100 yıllık teneke oyuncaklar ve porselen bebekler müzenin en eski oyuncakları arasındadır.

Beş katlı oyuncak müzesinin en alt katında kendinizi bir deniz atının içinde bulacak ve keyifle oyuncakların dünyasında yolculuk yapacaksınız.

Ek 18.

Ek 19.

3. Metin

Gezelim, Görelim!

ADIYAMAN
GEZİ PROGRAMI

1. GÜN	
10.00	Kahvaltı (serbest)
11.00	Kahta Kalesi, Karakuş Tepesi, Cendere Köprüsü Gezisi
13.30	Öğle Yemeği (serbest)
14.15	Nemrut'a Hareket
16.00	Nemrut Gezisi
18.00	Güneşin Batışını Seyretme
19.00	Zeus Oteli'nde Akşam Yemeği
21.00	Müzikli Eğlence
2. GÜN	
04.00	Güneşin Doğuşunu Seyretme
06.30	Kahvaltı
07.30	Adıyaman Merkeze Hareket
09.30	Oturakçılar Pazarı Gezisi
11.30	Öğle Yemeği (serbest)
14.00	Atatürk Barajı Gezisi
19.00	Dönüş İçin Otobüs Terminalinde Buluşma

Tadın
- Kuru Üzüm
- Nar

Alın
- Nemrut Heykelciği
- Ters Lale

Yola Çıkış Zamanı:
Cuma Gecesi 20.30'da AŞTİ'de Buluşma
21.00'de Hareket

Yol Güzergâhı:
Ankara-Aksaray-Niğde-Adana
Osmaniye-Gaziantep-Adıyaman

Mesafe:
Ankara - Adıyaman Arası 807 km'dir.
Yolculuk normal şartlarda
10 saat 35 dakikadır,
molalarla birlikte
12 saat sürecektir.

Mola:
1. Mola: Irmakaltı Dinlenme Tesisleri (50 dk.)
2. Mola: Diyar Dinlenme Tesisleri (35 dk.)

Kalınacak Yer:
Zeus Oteli

Ek 20.

A) Aşağıdaki boşluklara tablodaki uygun kelimeleri yazınız.

aradan	sonra	hâlâ
inan-	tekrar	eğ-
doğ-	bir gün	iste-

Nasrettin Hoca ..... komşusundan kazanını ödünç ..... . Komşusu kazanı hocaya verir. İki gün ..... hoca komşusuna kazanın yanında bir de küçük tencere verir. Komşusu şaşırır ve "Hocam, bu küçük tencere nedir?" der. Hoca da "Senin kazan ..... , bu da yavrusu." der.

Bunun üzerine Hoca'nın komşusu çok sevinir. Bir süre sonra Hoca kazanı ..... ister. Komşu kazanı hemen verir. ..... aylar geçer ama Hoca kazanı bir türlü geri vermez. Bunun üzerine kazanın sahibi Hoca'ya "Uzun süre önce kazanımı aldın ama ..... geri vermedin." der. Hoca da üzgün bir tavırla başını öne ..... ve "Komşu, başın sağ olsun. Senin kazan öldü." der. Komşu bu cevaba çok öfkelenir ve "Hocam kazan hiç ölür mü?" der. Hoca da "İlk önce kazanın doğurdu dedim hemen ....., şimdi öldü diyorum neden inanmıyorsun?" der.

Ek 21.

Zümrüd-ü Anka Kuşu

Simurg veya diğer adıyla Zümrüd-ü Anka, efsanevi bir kuştur ve Doğu mitolojisinde önemli bir yeri vardır.

Rivayet odur ki, Simurg ismi kuşların hükümdarına aittir. Bu kuş Bilgi ağacının dallarında yaşar ve kuşların ihtiyacı olduğunda onların yanlarına gider, kuşları bütün kötülüklerden korur.

Fakat günlerden bir gün, kuşlar dünyasında işler oldukça karışır. Bütün kuşlar Simurg'un gelmesini bekler ancak Simurg ortada görünmez. Bunun üzerine kuşlar endişelenir ve Simurg'u aramaya karar verirler.

Ancak bu kolay değildir. Çünkü Simurg'un yuvası, etekleri bulutların üzerinde olan Kaf Dağı'nın tepesindedir. Oraya ulaşmak için yedi dipsiz vadiyi aşmak gerekmektedir. Hep birlikte göğe doğru uçmaya başlayan kuşların içlerinden bazıları bu zorlu yolculuk sırasında yorulur ve vazgeçer.

Bunlardan ilki bülbüldür. Sebebi ise güle olan aşkını hatırlamasıdır. Sonra güzel tüylerini bahane eden papağan, yüksekteki krallığını bırakamayan kartal, yuvasını özleyen baykuş, bataklığına dönmek isteyen balıkçıl kuşu da bülbülü takip eder.

Yola devam eden diğer kuşların çoğu da, altıncı vadi " Şaşkınlık" ve yedinci vadi "Yok oluş" a geldiklerinde ümitlerini kaybeder.

Kaf Dağı'na vardıklarında geriye sadece otuz kuş kalır. Ancak burada onları büyük bir sürpriz beklemektedir. Bu kuşlar Simurg'un yuvasını bulunca öğrenirler ki; "Simurg Anka" aslında "otuz kuş" demektir. Yani onların her biri aslında bir Simurg'dur.

Onlar sabırla hayallerinin peşinden koşarak amaçlarına ulaşırlar. Şimdi özgürce gökyüzünde uçma zamanıdır…

Ek 22.

ALLAH VERSİN

Nasrettin Hoca evinin çatısını onarırken bir adam kapıyı çalar. Hoca yukarıdan:

- Ne istiyorsun, diye seslenir.

Adam yanıt verir:

- Aşağı gel, Hocam burada söyleyeyim. Hoca söylenerek zor bela aşağıya iner.

Hoca aşağıya inince, adam:

- Allah rızası için bir sadaka, der.

Hoca bu duruma çok sinirlenir. Ama belli etmez. Adama:

- Yukarı gel, der.

Adam, Hoca ile çatıya kadar çıkar. Tam çatıya vardıklarında Hoca, adama:

- Allah versin, der.

Ek 23.

Tuz Masalı

Bir varmış, bir yokmuş... Bir padişahın üç oğlu varmış. Padişah, aklı kıt bir adammış. Yaşına, padişahlığına yakışmayan hareketler yapar, devlet işleriyle hiç uğraşmazmış. Oğullarına gelince, büyük oğlu kurnaz ve ikiyüzlü, ortanca oğlu çıkarcı ve yalancı, küçük oğlu ise dürüst ve akıllıymış.

Günlerden bir gün, padişah üç oğlunu da yanına çağırmış, onlara:

"Söyleyin bakalım, beni ne kadar seviyorsunuz?" diye sormuş. Önce, büyük şehzade:

- Babacığım, demiş, sizi altınlar, elmaslar, pırlantalar kadar seviyorum.

Bu cevap, padişahın pek hoşuna gitmiş. Ortanca oğlu da:

-Babacığım, ben sizi bal kadar, börek kadar, baklava kadar seviyorum.

Ortanca oğlunun cevabı da padişahın hoşuna gitmiş. Küçük şehzade ise birdenbire cevap verememiş. Biraz yutkunduktan sonra:

"Babacığım, ben sizi tuz kadar seviyorum", demiş. Padişahın suratı birden asılmış. Kaşlarını çatarak:

-Beni tuz kadar seviyorsun ha? Seni utanmaz, hain evlat seni. Dünyada tuzdan daha kıymetli bir şey bulamadın mı? Sonra hiddetle, cellatlarını çağırmış. Kısa bir zaman sonra, iri kıyım, korkunç iki cellat içeri girmiş. Padişah:

-Çabuk bunu alın! Kafasını uçurun! diye bağırmış.

Şehzadeyi çok seven ve onu öldürmeye kıyamayan cellatlar, şehzadeyi uzak bir yere götürüp serbest bırakmışlar. Serbest kalan şehzade az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, altı ay bir güz gitmiş... Nihayet bir memlekete varmış. Şansı yaver gitmiş ve günlerden bir gün şehzade o memlekete padişah olmuş. Akıllı ve dürüst olduğu için, memleketi gül gibi idare etmeye başlamış. Aradan yıllar geçmiş. Genç padişah, babasını memleketine davet etmiş. Babası, daveti kabul etmiş ve gitmiş. Yıllar içinde çok değişen, bıyık ve sakal da bırakan oğlunu, padişah hiç tanıyamamış.

Genç padişah, çok güzel yemekler hazırlatmış. Fakat hiç birine tuz koydurmamış. Misafir padişah, yemekleri çok beğenmiş ama tuzsuz oluşuna hayret etmiş:

-Sizin memlekette tuz bulunmaz mı? diye sormuş.

Genç padişah, gülerek:

-Vardır padişahım. Hem o kadar çoktur ki, bütün dünyaya tuz buradan gider.

Bu cevaba büsbütün şaşıran padişah:

-İyi ama, bütün yemekleriniz tuzsuz. Sebebi nedir?

Genç padişah bu sefer:

Sizin tuzu hiç sevmediğinizi, söylediler de, onun için koydurmadım.

Padişah, derhal atılmış:

-Katiyen efendim, yanlış söylemişler. Tuzsuz hayat mı olurmuş? Hayattaki en kıymetli

şey tuz değil midir?

O zaman, genç padişah, gülerek:

-Ama, küçük oğlunuz size: "Ben seni tuz kadar seviyorum." dediği zaman, onu cellatlara teslim etmiştiniz.

Bu söz üzerine, padişah, kendine gelmiş. Karşısındaki genç padişaha dikkatle bakınca, oğlunu tanımış. Baba ve oğul hemen kucaklaşmışlar. Sevinçleri görülecek şeymiş. Onlar ermiş muradına...

Gökten üç elma düşmüş: Biri bu masalı anlatana, biri okuyana, biri de dinleyene...

Ek 24.

Bir sinema tutkunuysanız mutlaka sizin de vazgeçemediğiniz bir yönetmen var demektir. Benim yönetmenim, son yıllarda Türk sinemasında kendine özgü bakış açısıyla tanınan Nuri Bilge Ceylan. Pek çok ulusal ve uluslararası ödül alan Ceylan, konuşmak veya konuşturmak yerine göstermeyi hedeflemiş bir sinemacı. Doğanın ve insanın yansıması olan değişik fotoğraf karelerini, sinemaya dönüştürüyor. Onun şu günlerde, beyaz perdede çok konuşulan bir filmi var: Bir Zamanlar Anadolu'da. "Bir Zamanlar Anadolu'da" küçük bir Anadolu kasabasında geçen ilginç bir film. Filmde yalnızlar, suçlular, sıradan insanlar, eylemleriyle değil de ruh hâlleriyle ele alınıyor. Durum böyle olunca da psikolojik ögeler vurgulanıyor ve filmin süresi uzuyor. Film iki saat otuz yedi dakika sürüyor. Bana göre bu özellik "Bir Zamanlar Anadolu'da"yı, Nuri Bilge Ceylan filmi yapıyor. Ancak filme karşı olumsuz eleştiriler de yine bu noktalardan geliyor. Ceylan ise filmini "Defalarca izledim. Ancak kesmek için gereksiz veya fazla olan tek bir sahne dahi bulamadım." açıklamasıyla savunuyor.

Film, kısaca özetlenebilecek bir konuya sahip değil. Yine de filmin suç ve ceza kavramlarını ele aldığı söylenebilir. Filmde polis, savcı, asker ve doktordan oluşan bir grup resmî görevli işlenen bir cinayetin ayrıntılarını çözmeye çalışıyor. Filmin sonuna doğru ceset, gömüldüğü yerde bulunuyor ve cinayetin niçin işlendiği açığa çıkıyor. Filmin yönetmeni Nuri Bilge Ceylan her filminde olduğu gibi bu filminde de insanların yüzlerinde saklı hikâyelere odaklanıyor. Filmde, günlük akışın on iki saatlik bir kesitinde, taşranın ve taşralının ruh hâli bütün yönleriyle beyaz perdeye aktarılıyor. Anlatılanlar arasında ayrılık acısını unutmak için kendini bu kasabada bile bile sürgün tutan bir doktor da var; iktidar tutkunu bir muhtar da. Ayrıca insanî duyguları körelmiş bir otopsi görevlisi; kâtil ve maktul; her öykünün içinde olan kadınlar da filmdeki yerlerini alıyorlar. Bir Zamanlar Anadolu'da filmine kasvetli bir hava ve insanî bunaltan bir can sıkıntısı hâkim. Tabiat ise bütün doğallığı ve yavaşlığı ile filmin havasına bir durağanlık katıyor. Filmin temasında ortaya çıkan kavramların belli başlıları; yalnızlık, suçluluk, hayatın tekdüzeliği ve geçmişle hesaplaşma duygusu. Bütün bu özellikleriyle film, son dönem Türk sinemasının farklı örneklerinden biri olarak dikkat çekiyor. Bir Zamanlar Anadolu'da, doğanın sesini bütün çıplaklığıyla duymak isteyenler için görülesi bir film. Nuri Bilge Ceylan da son dönemin bir adım öne çıkan yönetmenlerinden.

Ek 25.

ÖZET

Bir iletişim aracı olan dil, ait olduğu toplum kültürünün hem bir öğesi hem de kültür aktarımının taşıyıcısıdır. Dolayısıyla yabancı bir dil öğrenmek, dilin yalnızca yapısal detaylarını öğrenmek değil, o dilin ait olduğu kültürü de öğrenmek demektir. Böylesi bir kazanım kişiyi, hedef kültürün ait olduğu toplumun duygu ve düşünce dünyasına açar ve taşır. Bu tez çalışmasında amaç, kültürlerarası iletişim kapsamında yabancı dil öğretimi yolu ile kültür aktarımı ve duyarlılık kazanımı ele alarak, Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki kültürel öğelerin incelenmesi yoluyla kültür aktarımının ne ölçüde gerçekleştirildiğinin tespitidir. Kitaplarda tespit edilen kültürel unsurlar temel ve alt kültür öğeleri olarak sınıflandırılıp, her bir kitabın hangi temel ve alt kültür öğelerini içerdiği ve kültür aktarımının nasıl yapıldığı ele alınarak yorumlanmıştır. İnceleme, aktarımı yapılan kültürel unsur içeriğinin konusuna bağlı olarak belirlenen kültürel temel ve alt ögeler sınıflaması doğrultusunda yapılmıştır. İnceleme kapsamına alınan kitaplar Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitapları Seti, İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitapları Seti ve Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları Setidir. Söz konusu kaynaklar, belirlenen temel ve alt kültür ögelerinin aktarımı açısından incelendiğinde, bilgi içeriklerinin hem tür ve içerik hem de güncellik açısından yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. Kültür aktarımının her açıdan etkili ve işe yarar sonuçlar vermesi için yabancı dil öğretiminde kullanılan kaynak kitapların bazı açılardan desteklenmesi ve aktarımı yapılması planlanan kültür öğelerinin daha özenli seçilip sistematik bir şekilde planlanarak sunulması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültürlerarası iletişim, kültür, kültürel aktarım, dil, yabancı dil öğretimi.

ABSTRACT

As a tool of communication, language is both a component of the culture of the society it belongs to and a carrier of cultural transmission. Therefore, learning a foreign language means not only getting to know about structural details but also learning about the culture of it. Such an acquisition enables the one to know about the world of thoughts and feelings of the community of the target language. The aim of this study is to determine what extend the cultural transmission in the course books used in teaching Turkish as a foreign language has been managed by evaluating the cultural elements in the books in question within the scope of cultural transmission and cultural sensitivity acquisition in terms of intercultural communication. The cultural elements in the books has been classified as main and sub-degree elements and interpreted on the basis of which book consists of what elements and in what way the cultural transmission has been done. Evaluation is based on the main and sub-degree cultural elements which have been classified depending on the topic. The course books that have been examined are 'Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitapları Seti', 'İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitapları Seti' and 'Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları Seti'. Examined in terms of transmitting noted main and sub-degree cultural elements, the contents have been found inadequate regarding both type and content together with actuality. It has also been concluded that the course books used in foreign language teaching need to be reinforced in some terms and the cultural elements which are determined to be transmitted must be chosen more carefully and served after a systematic planning in order to enable cultural transmission to provide effective and beneficial outcomes.

Key Words: Intercultural communication, culture, cultural transmission, language, foreign language teaching.